

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Bori Grabovac Morse

Nasilje nad starimi ljudmi z vidika institucij

Magistrsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Bori Grabovac Morse

Nasilje nad starimi ljudmi z vidika institucij

Magistrsko delo

Študijski program: Duševno zdravje v skupnosti

Mentorica: red. prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2023

ZAHVALA

Hvala vsem sodelujočim, ker ste si vzeli čas za moja vprašanja in svoje znanje in izkušnje delili z mano in zato, ker vam je mar.

Hvala izvrstni mentorici, red. prof. dr. Vesni Leskošek za neverjetno ekspeditivnost, strokovne nasvete in konstruktivne predloge, ki so mi olajšali in marsikdaj tudi skrajšali delo.

Za prenašanje mojih tirad v času pisanja magistrske naloge se zahvaljujem družini in prijateljem, ki so bili prisiljeni spremljati napredek pri pisanju pričujočega dela.

Zasluge so skupne, napake izključno moje.

Menda mora žrtev v povprečju šestkrat čez ves krog, preden spozna, da je dovolj.

Nasilje nad starimi ljudmi z vidika institucij

Povzetek magistrskega dela

V magistrskem delu sem se odločila raziskati temo delovanja različnih strokovnih služb, ki se na kočevsko-ribniškem območju srečujejo s primeri nasilja nad starimi ljudmi. Prvič so o tej temi resno spregovorili leta 1975 v Veliki Britaniji, ko je bil ta fenomen tudi prvič prepoznan kot socialni in politični problem. Danes, skoraj petdeset let kasneje, še vedno obstaja razkorak med dejansko razširjenostjo nasilja nad starimi, pripravljenostjo pogovarjati se o tem in percepcijo družbe o tej vrsti nasilja. Tudi nič manj ga ni kot v preteklosti.

V prvem delu naloge sem uporabila primerjalno in opisno metodo raziskovanja, v empiričnem pa kvalitativno raziskovalno metodo, saj me je v zvezi s strokovnim in laičnim delom bolj zanimala vsebina, z njo pa podrobnejši podatki o raziskovani tematiki. V empiričnem delu predstavljam rezultate raziskave, pridobljene z delno strukturiranim intervjujem in v kateri so sodelovali strokovni delavci z različnih področij. Poleg njih sem vključila še nevladno organizacijo in političnega odločevalca, poslanca v Državnem zboru RS, saj me je zanimal politični vidik razmišljanja o nasilju nad starimi ljudmi. Raziskovanje se mi je zdelo nepopolno brez pogovora z žrtvijo nasilja, uvid v njeno življenje in razmišljanje pa je nalogi dodal novo dimenzijo. Ugotovila sem, da se z nasiljem največkrat srečujejo na centru za socialno delo in policiji. Med ljudmi so prisotne vse vrste zlorab, ki jih omenja literatura, le spolnega, ki je očitno še vedno tabu, ne omenja nihče. Tabu je, glede na ugotovitve, tudi prijavljanje nasilja, za katerega se odloči malo žrtev. Ljudje se še vedno bojijo, da bo po prijavi situacija še hujša, a iz prakse je razvidno ravno obratno: bolj ko žrtve nasilje prijavljajo, manj se dogaja. Da bi to počeli v čim večjem številu, je treba stare ljudi opolnomočiti, poskrbeti za njihovo informiranje in znanje; pa ne le njih, temveč tudi strokovne delavce, politične odločevalce, najmlajše in še zlasti povzročitelje. Na podlagi dobljenih rezultatov sem na koncu oblikovala predloge, ki predstavljajo potencialno izhodišče za spremembe in izboljšave, ki bodo pripomogle k bolj kakovostnemu delu strokovnih služb in boljšemu življenju starih ljudi. Predvsem sem želela odstreiti tančico, zaradi katere je nasilje nad starimi še vedno skrivnost. In dokler ostaja skrivnost, ima povzročitelj moč, da ga povzroča. Ravno zato je pomembno, da do povzročitelja od vseh nas pride sporočilo o nesprejemljivosti nasilja.

Ključne besede: stari ljudje, zloraba, žrtve, povzročitelji, strokovne službe

Elder Abuse from an Institutional Perspective

Master's Thesis Abstract

Master's thesis investigates the functioning of various professional services that deal with cases of violence against the elderly in the Kočevje-Ribnica area. The first serious discussion of the issue took place in the UK in 1975, when the phenomenon was first recognized as a social and political problem. Today, almost 50 years later, there is still a gap between the actual prevalence of violence against the elderly, the willingness to talk about it and society's perception of this type of violence. And there is no less of it than in the past. In the first part, I used a comparative and descriptive research method, and in the empirical one qualitative research, as I was more interested in the content, and with it more detailed data on the topic being researched, in relation to both professional and lay work. In the empirical part, I present the results of the research, obtained through a semi-structured interview, in which professionals from different fields collaborated, as well as one NGO and a political decision-maker, a member of the National Assembly of the Republic of Slovenia, because I was interested in the political aspect of thinking about the research topic. I would have found the research incomplete without talking to the survivor, and the insight into her life and thinking added an extra dimension to my work. I have found that most violence cases are encountered by the social workers and the police. All the types of abuse mentioned in the literature are present among residents of the research area, but sexual abuse, which is apparently still taboo; it is not mentioned by any of the interviewers. According to the findings, reporting of violence is taboo as well. People fear that reporting violence will make it worse, but practice shows the opposite: the more people report it, the less it happens. To do this in the greatest possible numbers, they need to be empowered and knowledgeable; not only them, but also professionals, political decision-makers, children, and above all, the perpetrators. Based on the results, I have finally formulated proposals that can serve as a starting point for changes and improvements that will contribute to better quality of professional services and better quality of life for old people. Above all, I wanted to lift the veil that still keeps violence against the elderly a secret. And as long as it remains a mystery, the agent has the power to cause it. That is why it is important that the message that violence is not acceptable gets through to the perpetrator from all of us.

Key words: old people, violence, victims, perpetrators, professional services

KAZALO

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. Demografske spremembe	1
1.1.1. Izzivi demografskih sprememb	2
1.2. Stari ljudje v družbi nekoč in danes	3
1.2.1. Oblike diskriminacije starih ljudi	5
1.3. Nasilje in zlorabe nad starimi ljudmi	8
1.3.1. Obseg nasilja nad starimi ljudmi	10
1.3.2. Oblike in znaki nasilja	12
1.3.3. Dejavniki tveganja za nasilje	17
1.3.4. Žrtve in povzročitelji nasilja	20
1.3.5. Razlogi za neukrepanje	22
1.3.6. Institucije in organizacije v boju proti nasilju nad starimi ljudmi	25
1.3.7. Zagovorništvo	29
2. OPREDELITEV PROBLEMA	30
2.1. Raziskovalna vprašanja	31
3. METODOLOGIJA	32
3.1. Vrsta raziskave	32
3.2. Merski instrumenti in viri podatkov	32
3.3. Populacija in vzorčenje	33
3.4. Zbiranje podatkov	33
3.5. Obdelava in analiza podatkov	34
4. REZULTATI	35
4.1. Značilnosti nasilja na kočevsko-ribniškem območju	35
4.2. Prepoznavanje in obravnavanje nasilja	38
4.3. Ustreznost obstoječe pomoči	41
4.4. Odnos skupnosti do nasilja	43
5. RAZPRAVA	45
6. SKLEPI	50
7. PREDLOGI	52
8. LITERATURA	54
9. PRILOGE	65
9.1. Vprašalniki	65
9.2. Zapis intervjujev	66
9.2.1. Intervju A	66
9.2.2. Intervju B	70
9.2.3. Intervju C	72
9.2.4. Intervju D	74

9.2.5. Intervju E	76
9.2.6. Intervju F.....	79
9.2.7. Intervju G	81
9.2.8. Intervju H.....	83
9.3. Kodirni list.....	85
9.3.1. Odprto kodiranje	85
9.3.2. Osno kodiranje	113

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Demografske spremembe

Staranje prebivalstva ali demografsko staranje je proces, v katerem se spreminja starostna sestava prebivalstva na način, da narašča delež starih (Šircelj, 2009, str. 15).

Vendar soglasja o tem, kdaj je človek star, ni. V preteklosti so demografi v to skupino uvrščali ljudi, starejše od 60 let, nato se je z daljšo življenjsko dobo meja premaknila na 65 let. Danes v zahodnem svetu stare ljudi delimo na dve skupini, stare in stare stare oz. zelo stare, meja med prvo in drugo pa se je dvignila na 80 ali 85 let (Šircelj, 2009, str. 16).

Predvidevanja Organizacije združenih narodov (2019) kažejo, da bo do leta 2050 prvič v zgodovini število starejših od 65 let preseglo število mladih. Vsaka enajsta oseba je že danes stara 65 ali več let, do leta 2050 bo toliko star vsak šesti človek, do 2150 pa vsak tretji. Najbolj narašča delež starejših od 80 let, ki naj bi se do leta 2040 povečal za 230 %. Da gre za globalni fenomen, ki se s severne poloble širi na južno (Walker, 2016, kot navedeno v Mali in Grebenc, 2021), kažejo podatki OZN (UN, 2022), po katerih se bodo starale tudi danes dokaj mlade družbe, npr. Latinska Amerika in Karibi. Tam bo, v primerjavi z današnjih 9 odstotkov starih prebivalcev, leta 2050 živelo 19 % starostnikov, v vzhodni in jugovzhodni Aziji pa se bodo številke podvojile; z današnjih 13 % na 26 %. Starala se bo Afrika, ki ima danes le 3 odstotke starega prebivalstva, leta 2050 pa jih bo imela 5 odstotkov.

Evropa je že danes najstarejši kontinent, saj je med 23 državami, ki imajo več kot 20 % prebivalstva, starejšega od 65 let, kar 19 evropskih. Na vrhu lestvice je sicer Japonska (29 % oz. ena tretjina prebivalstva), sledijo ji Monako (26 odstotkov), Italija (24 odstotkov) in Finska (23 %). Za njimi so Martinique, Nemčija, Bolgarija in Grčija z 22 %, 21 % pa jih imajo Portugalska, Gvadalupe, Francija, Portoriko, Slovenija, Srbija, Latvija in Hrvaška. K starosti Evrope z 20 % prispevajo še Danska, Estonija, Litva, Švedska, Češka Republika, Madžarska in Španija.

Na drugi strani lahko med »mlajšimi« državami našega kontinenta omenimo Andoro, Luksemburg, Islandijo in Severno Makedonijo, ki imajo v svojih družbah okoli 15 % starih ljudi (Statista, 2021).

Na nasprotnem polu ekonomsko razvitega, a pospešeno starajočega se zahodnega sveta je afriški kontinent, na katerem je med dvajsetimi državami z največjim odstotkom najmlajših (do 15 let), kar devetnajst držav. Najmlajši je Niger, v katerem je skoraj polovica mladega

prebivalstva, šele več kot sto mest za njim pa so evropske dežele; Irska (21 %), Islandija (19 %) in Črna Gora (18 %) (Koop, 2021, kot navedeno v Krause, 2021).

Po podatkih Eurostata (Kerbler, 2013) je bila Slovenija med državami, v katerih se je prebivalstvo, staro 65 let in več, v devetdesetih letih in prvi dekadi novega tisočletja najbolj povečalo. Po zadnjih podatkih iz leta 2019 (Eurostat, 2020) se je število starejših od 65 let dvignilo še za 3.4 odstotkovne točke. Slovenija se, po Filipovič Hrast in Hlebec (2015) sooča z intenzivnim staranjem prebivalstva. Če je delež prebivalcev, starih 65 ali več let, še 1999 leta znašal 11,2 %, ob popisu prebivalstva leta 2002 pa 14,7 %, jih je danes 21,3 % (SURs, 2023).

V občini Kočevje je 23 % stare populacije, v Ribnici 20 %, v občinah na širšem kočevsko-ribniškem območju pa se kažejo povečini nadpovprečne vrednosti: Osilnica (36 %), Kostel (33 %), Loški Potok (24 %) in Sodražica (20 %) (SURs, 2022).

V razvitem delu sveta se prebivalstvo rapidno stara, vse manjše pa je število tistih, ki bodo za ostarele ljudi lahko skrbeli. In čeprav je daljša življenjska doba največji civilizacijski dosežek in fenomen, na katerega bi morali biti ponosni (Mali, 2011, str. 16), v sodobni družbi v ospredje vse bolj stopa pogled, ki na porast starostnikov gleda s problemskega zornega kota.

1.1.1. Izzivi demografskih sprememb

Pri negativnem pogledu še posebej prednjačijo ekonomisti, ki o vse večjem številu starega prebivalstva govorijo kot o pojavu, ki ostro zarezuje v družbo in ruši dosedanje oblike skupnega sožitja, ogrožen naj bi bil celo obstoj političnega in družbenega sistema.

Namesto da bi govorili o starostnikih, ki svoja življenjska spoznanja in izkušnje predajajo soljudem ali kulturi in dejavno kljubujejo starostnemu usihanju in boleznim (Ramovš, 2000, str. 317), omenjajo predvsem pritisk na zdravstveni sistem (Fitzpatrick, 2001). Skrbijo jih povečanje zdravstvenih stroškov, višji davki, ki jih bo moralo plačevati vse manjše število delovno aktivnega prebivalstva, ekonomsko upočasnevanje, ki bi lahko pomenilo prenos ekonomske moči na mlajše dežele in pritisk na pokojninsko blagajno, ker ljudje ne uspejo prihraniti dovolj sredstev za starost.

Napovedane demografske spremembe naj bi povečale javne izdatke krepko čez četrtno BDP, kar Slovenijo (skupaj z Avstrijo, Finsko, Francijo, Italijo in Belgijo) uvršča v vrh držav z napovedanimi najvišjimi javnimi izdatki, povezanimi s staranjem. Istočasno celotni izdatki za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo v Sloveniji vse bolj zaostajajo za povprečjem Evropske skupnosti (Kirbiš Rojs, 2021, kot navedeno v Krause, 2021).

Glavni razlog za takšno negativnost je na dobičku temelječe gospodarstvo. Dobiček vlada celi civilizaciji, človeška delovna sila pa je zanimiva le toliko, kolikor omogoča njegovo ustvarjanje in kopičenje. Ko tega ne more več, jo odrinejo (de Beauvoir, 2018).

Drugi razlog je ta, da se ob naglem staranju prebivalstva sočasno zmanjšuje delež mladih, ki prispevajo za socialno varnost starih. To, meni Mali (2013), povzroča številne spremembe v za zdaj dokaj stabilnih ureditvah držav blaginje. Demografski trendi prinašajo izzive in zahteve po spremembah tako v »starih« kot v »mladih« državah. Slednje se bodo soočale z velikim povečanjem rojstev in bodo posledično morale poskrbeti za šolanje, zdravstvo in zaposlitvene možnosti. Skupnosti z velikim deležem starih ljudi pa se bodo ukvarjale z zagotavljanjem zdravstvene in socialne oskrbe prebivalstva in vse manjšim številom tistih, ki bodo to oskrbo lahko omogočili.

Demografske spremembe ne vplivajo le na družbo, temveč tudi na posameznika in njegovo družino. Ljudje so s starostjo in upokojitvijo potisnjeni na rob družbe. Postajajo ranljiva družbena skupina, ki ima manj moči in je posledično lahko bolj izpostavljena nasilju in zlorabam (Grebenc, 2007). Družina iz različnih razlogov, ki so posledica družbenih sprememb in predvsem sprememb na trgu dela, ni več primarni oskrbovalec starega človeka. Skrbstvene obveznosti so prevzele institucije, ki pa se soočajo z vse več ovirami. Večajo se potrebe so storitvah socialnih in zdravstvenih ustanov, čakalne vrste za sprejem v dom, ki je med Slovenci še vedno najbolj priljubljena in prepoznana rešitev, so predolge. Tej stiski se čedalje pogosteje pridružuje še izgorelost zaposlenih oskrbovalcev, premajhno število zaposlenih in pomanjkanje kadra. Pritiskom, ki se vse pogosteje kažejo tudi v različnih oblikah nasilnega ravnanja in vedenja do starih, pa podlegajo tako družina kot institucije.

1.2. Stari ljudje v družbi nekoč in danes

V novejšem času prevladuje mnenje, da so bili stari ljudje v preteklosti cenjeni, spoštovani in upoštevani zaradi modrosti, ki jim jo je prineslo življenje. Za mlajše generacije so bili glavni vir informacij, znanj in izkušenj, ki so jih ti lahko uporabili pri vsakodnevnem delu in preživetju (Bezenšek in Barle, 2007, str. 164).

Vendar je zgodovina polna primerov, ki kažejo na razvrednotenje starega človeka in različne oblike nasilnega ravnanja, ki so jim bili podvrženi. Umetnost, zlasti slikarstvo, je povečevalo mladost in lepotne ideale svojega časa in preziralo uvelost človeškega telesa, renesansa je glorificirala telesno lepoto, grdota starih je bila tarča posmeha. Literatura, ki je prav tako odraz časa v katerem je nastala, je polna negativnih prikazov starosti, sploh starih

žensk. Stari ljudje so v raziskavi Anselme (1977, kot navedeno v Danowski, 2011, str. 2), ki je preučil več kot 600 otroških knjig, portretirani kot »žalostni« in »revni«. Po drugih študijah (Aday, Aday, Arnold in Bendix, 1996, v Danowski, 2011, str. 3), stereotipne predstave otrok o starih ljudeh kažejo, da so ti »zgubani in majhni«, »nikamor ne hodijo«, »smešno žvečijo«, »dobijo srčni napad in umrejo«. V pravljicah so negativne podobe rezervirane predvsem za ženske, ki imajo vlogo čarovnic, so grde, zgubane, bradavičaste ipd., pravljica The Wizzard (Prelutsky in Dorman, 2007) pa upodablja celo starca, katerega edina naloga je spreminjanje otrok v kuščarje.

V stari Grčiji se je spoštovanje starih ljudi razlikovalo od skupnosti do skupnosti, v starem Rimu je obstajal razkorak v spoštovanju med starimi iz množic in starci iz privilegiranega razreda. Podobno je bilo v industrijski in trgovski družbi 17. stoletja. Revni stari prebivalci so trpeli, saj je takrat vladalo načelo »kdor ne dela, naj ne je«, nasprotno se je v srednjem razredu vrednost starosti zvišala. Predvsem buržoazija je spoštovala starega očeta, ki je bil simbol in utelešenje družine in porok vrlin, kar je vzdrževalo patriarhalni družbeni red (de Beauvoir, 2018).

Večina obdobij do starih ljudi in starosti ni bila prijazna. Pri sibirskih Jakutih so bili edini spoštovani starci šamani, v družini pa so očetu, ko je ostarel, nasilno prevzeli lastnino, grdo ravnali z njim, ga izgnali iz doma, prepustili beračenju ali prisilili v suženjstvo sinovom, ki so ga silili v težka dela (Foner, 1985).

Pleme Siriono iz bolivijskega pragozda je stare ljudi prepustilo lakoti in smrti, gabonsko ljudstvo Fang svoje stare med selitvami pušča v gozdu, nekatere celo žive zažgejo, spet drugih se znebijo potomci. Enako je bilo pri sibirskih Čukčijih, kjer je bil umor prepuščen sinovom. Indijansko pleme Hopi, pa Bušmani v Južni Afriki, so stare ljudi odpeljali v posebne kočice zunaj vasi in jih tam pustili z malo hrane in vode. Pri Eskimih je bil tradicionalen senilicid; ker so bili njihovi prehrabni viri zelo redki, so starce prepričali, da so legli v sneg in čakali na smrt. Včasih so jih pustili kar na plavajoči ledeni ploskvi (Oswalt, 1999). V predelih Indije je bil značilen t. i. thalaikoothal, kjer se je skupnost svojih starih rešila tako, da jih je potihoma umorila (Magnier, 2013).

Tudi današnji pristop k staranju, ki prevladuje v množični kulturi in lokalnih skupnostih je daleč od spoštovanja in razumevanja. Starost je postala vir sramote, celo negotovosti. Kocinska (2003, str. 7, kot navedeno v Jagielska, 2013) med razlogi za to navaja civilizacijske spremembe s prevladujočim poudarkom na kultu mladosti. Vpliv starosti se je močno zmanjšal, ker se je zmanjšalo zaupanje v izkušnje, današnja tehnokratska družba namreč ne verjame, da se znanje z leti kopiči, temveč zastareva (Nowicki, 2006, str. 43, kot navedeno v Zwolinski, 2013, str.

27). Družba povečuje moč in plodnost, ki sta tesno povezani z mladostjo in se boji uničujoče sterilnosti, starostne onemoglosti. Star človek je le nekoristen porabnik hrane (de Beauvoir, 2018, str. 71).

1.2.1. Oblike diskriminacije starih ljudi

Starost je obdobje, ki je lahko kreativno in optimistično ali pa destruktivno in pesimistično (Tičar, 2011, str. 29). K stigmatizaciji staranja v sedanjem času prispevajo množični mediji in nove tehnologije, ki v starosti vidijo anomalijo, proti kateri se je treba boriti na vse načine. Mladost je postala zelena lastnost, ne glede na starost posameznika, kar človeka sili, da se poskuša, vesti, oblačiti in govoriti kot mladi. Stari ljudje se pretvarjajo, da so telesno sposobni, izogibajo se pogovorom o zdravju in bežijo pred starostjo. Zaradi družbenih pritiskov in stereotipov normalnost staranja motijo tudi stari ljudje sami (Killian, 2004, str. 4-11, kot navedeno v Jagielska, 2013).

Diskriminacija in stereotipi, ki zadevajo stare ljudi, so prisotni na vseh družbenih ravneh. V različnih družbah se kažejo v različnih oblikah, vendar ostajajo zelo razširjeni, pogosto neprepoznani in splošno sprejeti (Sleap, 2011).

Da v današnji družbi starost obravnavamo kot patološki pojav, med drugim kaže strukturna analiza govorice. Izraz star človek ima slabšalen prizvok, zato marsikdo namesto tega raje reče starejši, kar je ironično: starejši je dobesedno bolj star od starega, čeprav v tem primeru mislijo starejši od srednje letnika (Ramovš, 2003).

Žiberna (2005, str. 49) pokaže na vrsto različnih oblik diskriminacij, ki zadevajo generacijo starih: omejevanje pravic na področju zdravstva; nedosegljivost socialnih storitev; neinformiranost o pravicah in možnostih udeležbe v ustreznih programih; nedosegljivost izobraževanja; premalo raziskav o generaciji starih; pomanjkanje uporabnega znanja za delo s starimi ljudmi; starejši od 70 let so prikrajšani za posojila, tudi v primeru, ko gre za izboljšanje stanovanjskega standarda ali nakup pripomočkov; vse bolj jim omejujejo osebne pravice pri odločanju o lastnem načinu življenja, o premoženju; z ukinjanjem prevoznih sredstev, malih trgovin so najbolj prizadeti prav stari ljudje, saj ne morejo priti do nakupov dnevnih potrebščin in drugih storitev.

Evropski urad Svetovne zdravstvene organizacije je leta 2008 izdal brošuro, v kateri opredeljuje 12 najbolj razširjenih predsodkov o starosti, prevladujočih v večjem delu sveta, kamor sodi tudi Slovenija. Najbolj zakoreninjen predsodek, ki le delno drži, staranje povezuje z duševnim in fizičnim nazadovanjem. Sledijo enačenje potreb vseh in razmišljanje, da lahko k

družbeni ustvarjalnosti pripomorejo le mladi, kar ni res, saj sposobnosti ne ugasnejo z dopolnjenim 65 letom starosti. Zmotno je mnenje, da želijo stari ljudje imeti mir in se umakniti iz družbe, da so zdravstvena nega in bolnišnice zanje najbolj pomembni, da storitve za starejše zmanjšujejo sredstva za mlajše, da se starejši ne obnesejo na sodobnih delovnih mestih, da so izdatki za starejše razmetavanje sredstev, da se starejših ne da poučevati o novostih in novih pristopih (WHO, 2008).

Stereotipi, predsodki in pristranske ocene starih ljudi, ki temeljijo na resničnih ali izmišljenih značilnostih, so dejavnik, ki bistveno vpliva na širitev gerontofobije. Gre za iracionalni strah pred starimi ljudmi, sovražnost in celo sovraštvo do njih, bistvo te bojazni pa je strah pred lastno starostno in smrtjo (Macrae idr., 1999, str. 28, kot navedeno v Jagielska, 2013).

Prav tako ne manjka mitov o starosti, ki krepijo diskriminacijo. Kristančič (2005) jih navaja le nekaj: osebe, starejše od 65 let, so že stare, so slabega zdravja, niso tako pametne kot mladi, so neproduktivne, so seksualno neprivlačne, vsi stari so v glavnem enaki. Mali (2007, str. 8-10) na svojem seznamu napačnih razmišljanj omenja razmišljanja, po katerih so stari zmedeni, senilni in sklerotični, osamljeni in izolirani, revni in predstavljajo finančno breme za družbo, trmoglavi, nazadnjaški, neuvidevni in skopuški, živijo le od preteklosti.

Družba stare ljudi vidi kot posameznike, ki niso sposobni samostojnega življenja in ki potrebujejo stalno skrb in podporo. Takšno gledanje vpliva na človekovo samopodobo in vodi v njegovo družbeno in politično izključevanje, pa tudi v revščino in medgeneracijsko nesodelovanje.

V zadnjih letih se za našeto vse pogosteje uporablja izraz starizem oz. staromrzništvo, ki pomeni nekaj podobnega kot rasizem, saj gre za neupravičeno posploševanje določenih lastnosti na celotno skupino ljudi (Mali, 2011, str. 189). Starizem, pravi Applewhite (2008, str. 20), je predsodek proti nam samim v prihodnosti, zato je precej nesmiselno diskriminirati skupino, ki se ji bomo nekoč pridružili.

Starizem tudi ne upošteva individualnih značilnosti starega človeka, ampak ga vidi kot fizično in psihično manj sposobnega, kot parazita, ki močno izkorišča družbene resurse (Kowalski, 1998, str. 529-531, kot navedeno v Zwolinski, 2013). Butler (1969, kot navedeno v Agich, 2003, str. 52) pa staromrzništvo opredeljuje kot proces, ki vključuje sistematično stereotipiziranje in diskriminacijo ljudi samo zato, ker so stari.

Stari ljudje so diskriminirani na vseh ravneh družbe. K pojavom staromrzništva in krepitvi stereotipov delno prispevajo sami, v veliki meri pa jih utrjujejo množični mediji in moderna tehnologija.

Danes dobivamo predvsem sporočila, da biti star ni v redu, zato je treba znake staranja čim bolj omiliti ali celo odstraniti. Večina množičnih medijev starega človeka prikazuje predvsem v povezavi z nadlogami; najsi gre za osamljenost, nizke pokojnine ali nemoč in zdravstvene težave. V pozitivni luči prikazujejo le izjeme, ki na stara leta še vedno skrbijo zase in se nasploh vedejo kot mladi, ki torej odstopajo od primerne družbene vloge (Meyrowitz v Tupper, 1995, str. 1).

Slovenski mediji sledijo splošnemu trendu poročanja o starostnikih, ki je omejeno predvsem na ekonomski vidik: stari so finančno breme družbe in države. Izsledki Poročila o analizi novinarskih prispevkov v slovenskih medijih v obdobju od 28. 3. do 1. 6. 2016, Tomanić Trivundže (Tomanić Trivundža, 2016) s Fakultete za družbene vede so pokazali, da so starostniki predstavljeni kot pasivni člani družbe, brez lastnega glasu v množičnih medijih, v njihovem imenu pa pogosto govorijo uradni viri in strokovne družbe. Zato ne presenečajo niti ugotovitve raziskovalca Georgea Gerbnerja (Hvalič Touzery, 2009, str. 65-66), po katerih posamezniki, ki veliko časa preživijo pred ekrani, verjamejo, da so stari ljudje revni, bolni, spolno neaktivni in neučinkoviti.

Miselnost, da je starost mračno obdobje človekovega življenja povzroča splošno nenaklonjenost starosti in starim ljudem, predsodke do njih pa marsikdaj krepijo še strokovnjaki, ki delajo z njimi. Ker je percepcija starosti in tega, kaj nas v starih letih čaka tako temna in prepredena s slabimi prepričanji, se vsi trudimo ostati čim dlje ostati mladi.

Na kakšen način lahko torej odpravimo predsodke o staranju in starih ljudeh, zakoreninjenih v naši družbi? Ključnega pomena je prepoznavanje in obravnava diskriminacije starih in staromrzištva. Potrebno bi jo bilo prepovedati z instrumentom človekovih pravic in na ta način zagotoviti univerzalno stališče, da je starostna diskriminacija moralno in pravno nesprejemljiva (Sleap, 2011). K bolj pozitivni podobi staranja in sprejemanju starosti bi gotovo pripomoglo pozitivno medijsko poročanje. Mladim je treba omogočiti, da bolje spoznajo stare ljudi in jih hkrati podučiti, kako se kakovostno pripraviti na starost in tudi, kako imeti polno življenje kot starostnik (Rus, 2008). Ugotovitve kažejo, da se izrazito negativno stališče do starosti pri otrocih pojavi že po desetem letu, bolj pri fantih kot dekletih. Slednje so bolj naklonjene starejšim od 60 let, bolj kritično pa presojujejo stare do 40 let, še zlasti ženske. Predstave starosti utruje tudi šolski sistem, ki starega človeka prikazuje kot nemočnega, neobglenega, učne knjige pa le redko prikažejo zabavne, izkušene, uspešne in razume starostnike, saj več kot 90 odstotkov poudarja njihovo pozabljivost, nemoč in počasnost (Požarnik, 1981, str. 99-102).

Ponekod, na primer v Avstraliji, so se že lotili določenih praks in politik, s katerimi skušajo preseči takšne stereotype in prikazati pozitivnejšo podobo starosti.

Produkcija pozitivnih predstav je povezana z diskurzom o aktivni starosti in podaljševanju življenjske dobe (Pušnik, 2007, str. 10). Prav mediji imajo pri oblikovanju odnosa do starih izjemen pomen, saj nam posredujejo znanja, vrednote in prepričanja, ki nas oblikujejo, partikularno prikazovanje starosti in starih ljudi pa prinaša popačene percepcije starosti.

1.3. Nasilje in zlorabe nad starimi ljudmi

Človeštvo sveta brez nasilja praktično ne pozna, saj nasilje obstaja, odkar obstaja človek in se pojavlja v vseh časih in družbah. Obstaja tako v ekonomsko bogatih državah kot v revnejšem delu sveta, kjer je pokojninski sistem slabo razvit in so stari ljudje še bolj odvisni od pomoči drugih.

Nasilje nad starimi ljudmi je gotovo ena najbolj kontroverznih tem, ki jo v precejšnji meri še vedno obdaja molk, saj smo v zadnjih desetletjih veliko govorili predvsem o nasilju nad otroki in ženskami. Veliko ljudi o tem ne želi slišati ničesar, zanikajo njegov obstoj, predvsem pa ne vedo, kako ravnati ob srečanju z njim (Plaz, 2008).

Številni avtorji nasilje in tudi zlorabo različno definirajo, a gre pri vseh definicijah za premoč ene strani nad drugo. Arendt (2013, kot navedeno v Hočevar, 2018, str.1) nasilje vidi kot zgodovinski proces, ki podpira evolucijo človeške vrste. Po Crawford (1994) je to vsaka uporaba fizične, čustvene, seksualne, psihične ali duhovne sile z namenom, da bi nekoga poškodovali ali zlorabili. Keane (1996) meni, da pojem nasilja vključuje vse ovire, ki posamezniku preprečujejo samorealizacijo in bi se jih dalo odstraniti. Zaviršek (1998) ugotavlja, da gre za eno najučinkovitejših oblik socialnega nadzorovanja. Tudi Turner, Spangler in Brandl (2001) govorijo, da je temelj dinamike nasilja nad starim človekom potreba po vzpostavitvi in ohranitvi moči in nadzoru nad žrtvijo.

Bezenšek Lalić (2009) nasilje opredeli kot splošno sprejet problem, ki obsega kršenje temeljnih človekovih pravic, kot so pravica do življenja, varnosti in dostojanstva. Po Pečar (2007, str.25) gre pri nasilju za vsako, še največkrat namensko omejevanje, prikrajšanje, ustvarjanje škode, bolečin, trpljenja ali celo povzročanja smrti človeka zaradi osebnih, premoženjskih, ali drugih koristi. Kristančič (2002, str. 34) nasilje definira kot eno od ravni izražanja agresije in sovraštva. Po Steinmetz (1990, str. 194) gre za naučeno grdo ravnanje s starim človekom, ki je lahko posledica zlorab v družini, v kateri je bila stara oseba najprej storilec, kasneje pa žrtev. Hvalič Touzery (2002) pravi, da je nasilje lahko že povzdignjen glas, nepotreben komentar ali preganjanje v vrsti v trgovini.

V Sloveniji Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 16/08 - ZPND) nasilje definira kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu oziroma njegovo zanemarjanje. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini za obdobje 2009-2014 (Ur. l. RS 41/2009 - *ReNPPNDO914*) nasilje v družini opredeljuje kot stanje, ko ena oseba zlorablja svojo (pre)moč nad drugo, s katero je v posebnem duševnem razmerju. Če so torej nasilje vsa dejanja ene osebe, naperjena proti volji druge osebe, ker ji to omogoča telesna ali druga premoč (Žveglič, 2002, str. 46), je zloraba starih ljudi najpogostejše opredeljena kot vsako dejanje oz. opustitev dejanja, s katerim se ogroža oz. škoduje zdravju in blaginji starega človeka (Gionini, 2003, str. 12). Lahko gre za enkratno ali ponavljajoče se dejanje, ki mu povzroči težave, stres ali škodo z začasnimi ali trajnimi posledicami. Hvalič Touzery (2002, str. 12) pravi, da je zloraba izraz, ki vključuje vse vrste nasilja in neustreznega vedenja do starih ljudi. Po Wolf (2000) pa izraz zloraba vključuje vse vrste zlorab in nasilja nad starimi ljudmi.

Tudi pri opredelitvi pojmov vrsta in oblika nasilja obstajajo neenotne definicije, nekateri avtorji pojma zamenjujejo ali uporabljajo le enega. Oba sicer pojasnjujeta iste procese in dejanja, vendar nasilje kot splošen pojem lahko opredeljuje politično, ekonomsko, kulturno, telesno, spolno ipd., čeprav so te oblike med seboj pogosto prepletene (Kanduč, 1998, str. 24). Med seboj se prepletajo tudi oblike nasilja, ki niso samo enkraten pojav, temveč se s svojim pojavljanjem vse bolj stopnjujejo. Kategorizacija oblik nasilja je sicer po Filipčič (2002, str. 88) nemogoča, saj se pri vsaki pojavlja neskončno število variacij, vendar v literaturi med oblikami avtorji najpogostejše omenjajo fizično, psihično, spolno in ekonomsko nasilje. Po Yick Flanagan (2014) o nasilju lahko govorimo kot o zlorabi, zanemarjanju ali izkoriščanju, ki se razlikujejo glede na pogostost trpinčenja, trajanje, resnost in posledice.

Zloraba je namerno škodljivo dejanje, zato velja za bolj resno, pri zanemarjanju pa je ravno obratno, saj ni naklepa, temveč gre za malomarno dejanje, ki je posledica neznanja ali drugih dejavnikov.

Najsi gre za namerna ali nenamerna dejanja, je za razumevanje in prepoznavanje nasilja v posamezni skupnosti nujno, da nasilje in zlorabo opredelimo in opišemo. Le takrat, ko določeno dejanje prepoznamo kot nasilje ali zlorabo, lahko pravilno in pravočasno ukrepamo in zaščitimo sebe in druge.

1.3.1. Obseg nasilja nad starimi ljudmi

Na vprašanje, koliko starih ljudi je žrtev nasilja ali zlorabe, je težko odgovoriti, saj raziskav na to temo ni veliko. Težko je tudi odkrito priznati, da do zlorab prihaja tako v zasebnosti doma kot v ustanovah (Hvalič Touzery, 2002, str. 12). Glede na povzetke Svetovne zdravstvene organizacije, ki je upoštevala 52 študij v 28 državah, so podatki za leto 2021 zaskrbljujoči (WHO, 2022):

- eden od šestih ljudi, starejših od 60 let, je izkusil eno ali več oblik zlorabe,
- do zlorab pogosto prihaja tudi v institucijah (domovi za stare, oskrbovalni domovi ipd.), kjer dva od treh zaposlenih priznavajo, da so bili med povzročitelji,
- nasilje nad starimi se je v času pandemije covid po nekaterih podatkih povečalo za več kot 80 %,
- največ je bilo psihičnih zlorab (11,6%), sledita ji finančna (6,8%) in zanemarjanje (4,2%), manj je fizične zlorabe (2,6%), najmanj pa spolne (0,95%).

Napovedi kažejo, da bo nasilje v številnih državah, ki se soočajo z hitrim naraščanjem števila prebivalstva, še povečevalo. Starejših od 60 bo let dvakrat več, kar pomeni, da bodo številke z 900 milijonov v letu 2015 narasle na približno dve milijardi leta 2050 in bo med žrtvami najmanj 320 milijonov starih ljudi. Še bolj zaskrbljujoče je, da gre le za okvirne statistike, saj ostaja večina dejanj nerazkritih in nekaznovanih. Govorimo o konceptu ledene gore, ko je viden samo manjši del dogodkov in situacij, medtem ko večji del ostaja skrit, o njegovem obsegu pa lahko le ugibamo (Pentek, 2000, str. 1-3).

Tudi v Sloveniji je v zadnjih letih moč opaziti povečanje nasilja in zlorab nad starimi, čeprav so podatki omejeni, parcialni in prihajajo iz različnih virov. Leta 2003 je Inštitut Antona Trstenjaka izvedel raziskavo o zlorabah starih ljudi (Hvalič Touzery in Felicijan, 2004), ki je pokazala, da do zlorab največkrat pride v domačem okolju. Nacionalna javnomnenjska raziskava iz leta 2005, v kateri so raziskovali odnos državljanov do nasilja v družini, pa je razkrila, da 57,3 % prebivalcev Slovenije meni, da je nasilje nad starimi v družini pogost pojav, 13,6 % anketiranih pa pozna vsaj eno družino, kjer prihaja do nasilja nad starim človekom (Sedmak in Kralj 2006, str. 105).

Čeprav je težko pridobiti informacije o dogajanju znotraj zaprtih in polzaprtih institucij, obstaja glede institucionalnega nasilja več podatkov kot glede tistega za domačimi vrati. Hughes (1995, kot navedeno v Glendenning, 1999, str. 184) je zapisal, da so institucije zaradi svojega polodprtega okolja in intimnosti, ki jo zahteva nega stanovanj okolje, v katerem lahko pride do zlorab, o katerih nihče ne poroča in ki ostanejo neopažene dalj časa.

Kimsley (1981, kot navedeno v Glendenning, 1999, str. 175) je leta 1981 raziskal tisoč domov za stare ljudi v ameriški zvezni državi Teksas in ugotovil, da je telesnega nasilja manj, veliko več pa je telesnega zanemarjanja. Kadar prihaja do pasivnega zanemarjanja, so pogostejše tudi psihične zlorabe.

Tarbox (1983, kot navedeno v Glendenning, 1999, str. 175) je leta 1983 objavil članek o psiholoških vidikih zanemarjanja v domovih za stare ljudi. Poudaril je pomanjkanje čistoče in privlačnosti prostora, neprimerno prehrano, infantilizacijo in pasivno zanemarjanje. Solomon (1983, kot navedeno v Glendenning, 1999, str. 175) je raziskoval zlorabo uporabe zdravil pri starih ljudeh in ugotovil, da je osebje, zadolženo za nego slabo izobraženo, njihovo delovno mesto pa nestabilno. Posledice teh frustracij so infantilizacija uporabnikov, različna odstopanja in dejanska fizična zloraba uporabnikov. Bright (1999, str. 197) zapiše, da so stanovalci domov veliko bolj kot fizičnim, finančnim in spolnim zlorabam izpostavljenih psihičnim zlorabam kot so žalitve, ignoriranje in neprijetna komunikacija. Veliko je tudi primerov zanemarjanja.

Angleška raziskava Office of Fair Trading iz leta 1998 je na podlagi 965 stanovalcev domov za stare ljudi ugotovila, da so trije najpogostejši razlogi za slabo skrb stanovalcev neizkušenost zaposlenih, slabi standardi in primanjkljaj hrane (Bright, 1999, str. 197).

Pilmer in Moore (1987, kot navedeno v Glendenning, 1999, str. 177) sta v svojo raziskavo vključila 577 medicinskih sester in negovalcev, in ugotovila, da je 36 % vprašanih videlo vsaj en incident fizične zlorabe med letom, 70 % je slišalo kričanje zaposlenih na uporabnike, 10 % jih je priznalo, da so tudi sami storili takšno dejanje, 6 % jih je izvedlo prisilno zadrževanje uporabnikov, 40 % je povzročilo vsaj eno dejanje psihične zlorabe, 13 % pa je uporabnikom prepovedalo hrano in odvzelo privilegije.

V Sloveniji sta raziskavo o nasilju nad starimi ljudmi v domačem okolju in v domovih za stare izvedli Habjanič in Lahe (2012, str. 37- 42) in ugotovili, da je bistveno več nasilja v domačem okolju, kjer so tako žrtve kot storilci skriti očmi javnosti, žrtve, ki so običajno odvisne od storilcev, pa se nasilje bojijo prijaviti ali jih je sram. V primerjavi z institucijo je doma veliko več fizičnega in ekonomskega nasilja, v večini primerov so storilci partnerji in sinovi, pri ekonomskem in psihičnem nasilju pa hčere in vnuki.

Zloraba starostnikov lahko traja dolgo časa, preden je odkrita. Po Primc in Lobnikar (2018) naj bi zlorabo starih ljudi najpogosteje prijavljali družinski člani (20 %), sledijo bolnišnice (17,3 %), policija (11,3 %), izvajalci pomoči na domu (9,6 %), prijatelji ali sosede (9,1 %), žrtve same (8,8 %), zdravstveno osebje (8,4 %), javne zdravstvene ustanove (0,1 %) ter ostali (15,1 %).

Ne glede na to, kje se nasilje dogaja, ovira kakovostno staranje in pušča na žrtvah resne in trajne fizične, psihične, finančne in družbene posledice. Te lahko vključujejo fizične poškodbe, zgodnjo smrt, depresijo, upad kognitivnih funkcij, finančno uničenje. Mnoge od teh od starega človeka zahtevajo dolgotrajno okrevanje. Svetovna zdravstvena organizacija zato kot učinkovito preventivo predlaga zagotavljanje storitev, ki bodo olajšale življenje oskrbovalcem, finančne programe za stare, ki so še posebej dovzetni za finančne zlorabe, linije za nujno pomoč, zatočišča za stare in multidisciplinarne ekipe, ki bodo v podporo žrtvam zlorabe.

Pomanjkanje podatkov s področja nasilja nad starimi ljudmi je zgovoren dokaz o tem, kako slabo je raziskano to področje. Kljub temu obstoječi rezultati potrjujejo veliko razširjenost te problematike. Brez večjega tveganja lahko rečemo, da je nasilje v slovenski družini del slovenske kulture, kjer so žrtve praviloma njeni najšibkejši in najbolj zapostavljeni člani, kamor sodijo tudi starejši (Kožuh Novak, 2005, str. 9).

1.3.2. Oblike in znaki nasilja

Nasilje nad starimi ljudmi je zdravstveni, socialni in splošni družbeni problem. Vpliva tako na telesno kot duševno počutje starih, ki imajo zaradi tega veliko slabšo kakovost življenja, kot bi jo imeli sicer. S tem ko se povečuje obseg trpinčenja in zanemarjanja starih, se večja tudi družbena toleranca do nasilja (Ramovš K., 2013).

Raziskave kažejo, da je najpogostejša oblika nasilja psihična, na drugem mestu je izpostavljenost finančnemu, na tretjem mestu pa fizičnemu nasilju (Lindert idr., 2013; Lacher idr., 2016).

V Sloveniji je po raziskavi Skupnosti socialnih zavodov Slovenije in raziskavi, ki sta jo opravili Hvalič Touzery in Felicijan (2004), najbolj razširjeno finančno nasilje, ki ga je utrpela več kot tretjina zlorabljenih starih oseb, na drugem mestu je psihično nasilje s tretjino žrtev, na tretjem je zanemarjanje, katerega žrtev je bil v sak peti izprašanec. Najmanj je bilo spolnega nasilja, se pa različne oblike nasilja med seboj prepletajo. Le četrtna vprašanih je doživela samo eno obliko, ostali so bili deležni dveh ali celo treh oblik nasilja.

Psihično ali čustveno nasilje je oblika, ki jo lahko povežemo s fizičnim in spolnim nasiljem. Pri njej gre za povzročanje bolečine z verbalnimi ali neverbalnimi dejanji, kamor sodijo zmerljivke, grožnje, zastraševanje, poniževanje in nadlegovanje. Storilec z ustrahovanjem in zaničevanjem povzroča bojazen žrtvi brez uporabe fizične moči (Conrad idr., 2011). Izvaja lahko odkrite oblike nasilja, kot je poniževanje ali žaljenje z vključevanjem kletvic in povzdigovanjem glasu. Sem štejemo še infantilizacijo oz. ravnanje s staro osebo kot

da je otrok, izolacijo starega človeka od družine, prijateljev ipd. Če s fizičnim nasiljem ranimo človekovo telo in s spolnim nasiljem posežemo v posameznikovo spolno integriteto, s psihičnim nasiljem dosežemo podoben učinek, kot če bi na človeka vpili ali ga udarili (Kuhar, Guzelj, Drolc in Zabukovec, 1999, str. 5).

Psihično nasilje je na začetku, ko se začne dogajati, precej neopazno celo za žrtev, ki se ji to dogaja (Plaz, 2004, str. 42). Razlog je v tem, da so ljudje do te oblike še vedno preveč tolerantni ali pa je ne razumejo kot nasilje, temveč kot slabo komunikacijo. Tovrstna ponavljajoča zloraba vodi v zdravstvene posledice, ki se kažejo kot depresija, poslabšanje prejšnjih duševnih stanj, motnje spanja in manjše samospoštovanje. To obliko je težje prepoznati (Vujović, 2016), ker ne pušča vidnih posledic (Kogoj, 2011).

Da je star človek žrtev psihičnega nasilja lahko opazimo po težavah s spanjem, depresiji, brezupu, samomorilskih mislih, večji izgubi ali pridobitvi teže, ki ni posledica zdravljenja. Hvalič Touzery (2004) omenja še strah, neodločnost, močan stres, poslabšanje prejšnjih duševnih bolezni, umikanje, manjše samospoštovanje, Goriup in Lahe (2018) pa bolečine v glavi, bruhanje, izgubo apetita in prisotnost otroškega vedenja (zibanje, sesanje palca).

Finančno nasilje ali **materialno izkoriščanje** je ena izmed trajno najbolj uničujočih zlorab, saj vpliva na finančni status starostnika in posledično na urejanje bivanjskih razmer in stopnjo nege (Wiehe, 1998). O njem govorimo takrat, ko storilec s premoženjem ali dohodkom žrtve upravlja neupravičeno, nezakonito, nepravilno in ji proti njeni volji odtuja premoženje ali dohodek (Vujović, 2016; Ramovš idr., 2018).

Unovčevanje čelov brez dovoljenja, žrtvino ponarejanje podpisa, podpis dokumenta, ki ga storilec doseže s prisilo ali prevaro, kraja denarja in druge lastnine je le nekaj primerov, ki so jim izpostavljeni stari ljudje. Še posebej je to opazno pri tistih, pri katerih so interesi, možnosti presoje in odločanja oslabei zaradi demence ali depresije (Razboršek, 2002; Kogoj, 2011; Ramovš idr., 2018). Žrtve so tudi tisti, ki zaradi slabega zdravstvenega stanja pooblastijo sorodnike, da upravljajo z njihovim premoženjem, saj se interesi vpletenih strani marsikdaj ne skladajo. O tej obliki nasilja govorimo tudi v primerih, ko je žrtev prisiljena prevzeti finančne obveznosti tistega, ki ji je nasilje povzročil.

Ko govorimo o finančnem nasilju, je treba pozornost usmeriti na nenadne spremembe stanja na bančnem računu ali načinu poslovanja, nepojasnjene dvige večjih vsot denarja oseb, ki spremljajo starega človeka na banko, nepojasnjena izginotja prihrankov, neplačevanje računov ali ureditev podstandardne oskrbe, čeprav so na razpolago ustrezni finančni viri, plačevanje nepotrebnih storitev ali izjavo starega človeka, da ga finančno izkoriščajo (Pentek 2003, kot navedeno v Drole idr., 2004, str. 117-118). Prav tako na finančno nasilje opozarjajo

nepričakovane spremembe oporok in drugih listin, ponarejeni podpisi, izginjanje dragocenih predmetov, nenadno zanimanje svojcev za žrtev zaradi uveljavljanja pravic ali pa žrtev vedno dviguje denar v spremstvu nekoga, ki mu ta denar vzame (Goriup in Lahe, 2018).

Fizično nasilje pomeni uporabo sile, ki lahko povzroči bolečino ali poškodbo in je usmerjeno na posameznikov telo ali njegovo življenje. Pogosto se stopnjuje iz psihičnega nasilja. Fizične bolečine in posledice, ki jih nasilnež povzroči, vedno spremljajo psihične posledice. Ta oblika ni nujno omejena samo na nasilna dejanja, saj sem sodi še omejevanje gibanja zaradi skrivanja pripomočkov za hojo ali invalidskega vozička, omejitev dostopa do tehničnih pripomočkov kot so očala, slušni aparat, opornice za hojo. V domovih za stare lahko fizično nasilje pomeni tudi neprimerno uporabo sredstev za privezovanje ali prekomerno uporabo uspaval (Wiehe, 1998).

Mejo med psihičnim in fizičnim nasiljem postavimo tam, kjer se besedi pridruži gesta. Grožnja, ki je podkrepjena z dvignjeno roko, ni več samo psihično, pač pa po definiciji tudi fizično nasilje, ker se tega bojimo in ga upravičeno pričakujemo (Kuhar idr., 1999).

Znaki **fizičnega nasilja** so najbolj opazni, saj se vidijo že navzven. Gerontološko društvo Slovenije opozarja na praske, podplutbe okoli oči, udarnine, nalomljene ali zlomljene kosti, počeno lobanjo, odprte rane, vreznine, vbode, neoskrbljene poškodbe, madeže, izvine, notranje poškodbe, krvavitve, polomljena očala, fizične znake kaznovanja in zapiranja, laboratorijske izvide, ki potrjujejo predoziranje zdravil ali nezadostno uporabo predpisanih zdravil, izjave starejše osebe, da so jo udarili, klofutali (Pentek, 2000, str. 1-3). Prokop (2013, str. 231-232) dodaja ponavljajoče se in stare poškodbe, za katere ljudje nimajo razlage, pogoste obiske zdravnika zaradi zvinov in zlomov, modrice, ki niso naključne in ki kažejo na možnost stresanja.

Spolno nasilje je kakršen koli neprostoovoljen spolni stik s starejšo osebo, ki ne more ali ne želi pristati na tak kontakt, bodisi da je razlog starost, bolezen ali kaj tretjega (Razboršek 2002, str. 33). Čeprav današnja družba stereotipizira starega človeka kot posameznika brez spolnih nagonov, imajo tudi stari ljudje spolne odnose in so žrtve spolnih zlorab. Hvalič (2002, str. 13) govori, da se takšna oblika pogosteje dogaja med partnerjema in jo je zelo težko odkriti. Žrtve spolnih zlorab so večinoma starejše ženske, predvsem zaradi svoje ranljivosti. Čeprav je ta oblika nasilja v starosti redkejša (Ramovš idr., 2018), se nekatere ženske niti ne zavedajo, da so v intimno partnerskem odnosu žrtve, saj imajo občutek, da je spolnost v tem odnosu obvezna in ji morajo ugoditi (Štirn idr., 2017). Povečanemu tveganju so izpostavljeni tudi tisti, ki potrebujejo dnevno osebno nego in oni, ki živijo v institucionalnem varstvu.

Največkrat so povzročitelji moški, natančneje sorodniki moškega spola, ki zagotavljajo določeno obliko oskrbe staremu človeku, zlasti partnerji in sinovi. Sledijo jim zdravstveni delavci, zaposleni v domovih za stare ljudi in moški, ki stanujejo v isti instituciji kot žrtev (Reed, 2013, str. 459).

Spolno nasilje nad starimi ni najbolj pogosta oblika, saj raziskave kažejo, da med vsemi oblikami nasilja predstavlja približno 4 odstotke (Skirbekk in James, 2014; Maia idr., 2019). Pokazale so tudi, da z naraščanjem starosti delež spolnega nasilja upada. Slednje je najverjetneje razlog, da se oseb nad 60 let pogosto sploh ne sprašuje več o morebitni izpostavljenosti spolnemu nasilju (Bows in Westmarland, 2017).

Znaki spolnega nasilja, ki jih lahko opazi zdravstveno osebje, so spolno prenosljive bolezni, infekcije, modrice na genitalijah ali notranji strani stegen, krvavitve. Na sum spolne zlorabe kažejo odrgnine na prsih ali spolnih organih, strgano, ponesnaženo spodnje perilo ali izjava starejše osebe, da je bila spolno napadena ali posiljena (Pentek, 2000, str. 1-3).

Zanemarjanje je oblika nasilja, s katero posameznik, ki bi moral skrbeti za starega človeka, to zavrača ali ne izpolnjuje svojih obveznosti. Tipično zanemarjanje je nepripravljenost ali nesposobnost zagotoviti človeku življenjsko nujne potrebščine kot so hrana, voda, oblačila, bivalni prostor, osebna higiena, zdravila, osebna varnost ter ostali pogoji, ki izhajajo iz osebne odgovornosti ali pogodbenega dogovora (Pentek, 2003, str. 118). Neplačevanje socialnega ali drugega potrebnega servisa ali pomanjkanje čustvene in socialne opore prav tako šteje kot zanemarjanje.

Kogoj (2000) govori o naklepnem in nenaklepnem zanemarjanju, nekateri drugi avtorji to poimenujejo aktivno oz. pasivno zanemarjanje (Quinn in Tomita, 1997; Šare in Ljubičić, 2017; Goriup in Lahe, 2018). V prvem primeru gre za namerno zanemarjanje starega človeka, ki potrebuje pomoč, v drugem lahko do njega pride zaradi neznanja ali nepoznavanja potreb starostnika. Zanemarjanje človeka opazimo po pomanjkanju osebne higiene, umazanem spodnjem perilu, zanemarjenih nohtih, dehidraciji ali slabem prehranjevanju, razpokanih ustnicah, apatiji, preležaninah.

Samozanemarjanje je edina oblika nasilja, ki ne vključuje drugega storilca, temveč je storilec kar star človek sam. Ta zaradi nepripravljenosti, nesposobnosti ali nezmožnosti namerno ali nenamerno ne skrbi zase in na ta način ogroža lastno življenje. Pogosto zavrača pomoč, ki mu jo ponudijo drugi. Razboršek (2002, str. 33) govori o pasivni obliki, ko se posameznik ne zaveda, da si škoduje in aktivni takrat, ko se svojega početja zaveda. Star človek se torej za to dejanje odloči zavestno in po lastni volji (Barlič, 2013). Res je tudi, da ima vsak pravico živeti kot si želi, lastni način bivanja pa nujno ne pomeni samozanemarjanja.

Znaki, po katerih opazimo samozanemarjanje so podobni tistim iz prejšnje kategorije. Biti moramo pozorni na podhranjenost, dehidracijo, slabo osebno higieno, opustitev zdravljenja kronične bolezni, tveganje ali nezdrave življenjske okoliščine kot so pomanjkanje vodovodne napeljave ali ogrevanja, nečisti higienski bivalni prostori, neustrezna oblačila, pomanjkanje potrebnih zdravstvenih pripomočkov kot so očala, slušni aparat, zobna proteza, popolnoma neprimerno bivališče ali brezdomstvo (Pentek, 2000, str. 1-3). Habjanič, (2009), Goriup in Lahe, (2018) dodajajo na seznam še nezdravljena bolezenska stanja in neprimerno oskrbljene rane.

Zapuščenost je oblika nasilja, po kateri posameznik, ki je odgovoren za skrb oz. oskrbo starega človeka tega ne oskrbi v zadostni meri ali ga zapusti (Šmit in Leskovic, 2013; Pentek, 2005, str. 57), ga ne obiskuje v bolnišnici ali domu starejših ali ga zapusti na javnem kraju (Razboršek 2002, str. 33). Svojci v zadnjih letih vedno več starih ljudi zapustijo v bolnišnici, ker jih po zdravljenju ne morejo ali nočejo vzeti domov. Razlog je strah pred dodatnimi obremenitvami, ki jih prinaša taka skrb, včasih tudi strah zaradi nepoznavanja potreb starega človeka ali njegove oskrbe. Tako zapuščen posameznik nima osnovnih pogojev za normalno življenje v domačem okolju, posledice pa se kažejo v molku, zapiranju ali osamljenosti. Takšni ljudje niso motivirani za lastno rehabilitacijo in niso pripravljeni sodelovati pri lastni zdravstveni negi (Veber, 2004).

Pri tej obliki moramo biti pozorni na znake, ki kažejo na zapustitev starejše osebe v institucionalnem zavodu, trgovini, javnem prostoru ali kje drugje (Šmit in Leskovic, 2013) ali pa upoštevati starega človeka, ko nam sam pove, da je zapuščen.

Medicinsko nasilje se v zadnjih letih omenja vse pogostejše in se nanaša predvsem na odnos zdravnikov do stare populacije. Gre za vrsto zlorabe, ki jo opazimo po tem, da star človek dobi določena zdravila, ki zanj niso nujno potrebna (uspavala) ali pa zdravstveno osebje neutemeljeno odstopi od nadaljnjega zdravljenja, ker je bolnik prestar za operacijo ali terapijo (Pentek, 2000, str. 1-3; Kuhar idr., 1999). K medicinskemu nasilju prištevamo še izvajanje agresivnih in ogrožajočih preiskav pri umirajočem starostniku. Na eni strani so posamezniki, ki si želijo bolnišnične obravnave, na drugi tisti, ki ne želijo v bolnišnico, saj vedo, da so izrabili vse realne možnosti zdravljenja in želijo umreti doma. Zdravstveno osebje je pri hudo umirajočem v stiski, vendar je treba v takih primerih razmisliti in pretehtati vse možnosti, na koncu pa odločiti v korist starega človeka (Veber, 2004).

Slovenska raziskava (Lešnik in Tomažič, 2017) je prisotnost starizma zaznala tudi v zdravstvenih ustanovah, saj je pokazala, da je diskriminacijo v kliničnem okolju doživelo več kot dve tretjini vprašanih. Zaskrbljujoče je, da je dobra tretjina doživela ignoranco zaradi

starosti, več kot 27 % pa neresen odnos. Ne le, da ima diskriminacija negativen vpliv na samooceno starega človeka, temveč tudi na kakovost oskrbe. Ta pa je neposredno povezana z odnosom zdravstvenega osebja do starostnikov (Celik idr., 2009; Lu idr., 2010, kot navedeno v Lešnik in Tomažič, 2017).

Vsem vrstam nasilja je skupno to, da žrtvi povzročajo bolečino, najsi gre za duševno ali telesno. Hkrati so žrtve ravnanja in nasilja deležne od tistih, od katerih so odvisne, bodisi da so to sorodniki, zaposleni v instituciji ali medicinsko osebje, ki za starega človeka skrbi v okoliščinah, ki so zaradi bolezni še dodatno otežene. Dejavnikov za to je več, a noben posamični dejavnik ne more v celoti pojasniti, zakaj so nekateri posamezniki nasilni, zakaj je nekdo žrtev ali zakaj je v nekaterih skupnostih več nasilja kot v drugih.

1.3.3. Dejavniki tveganja za nasilje

Trpinčenje starih je posledica kompleksnega medsebojnega delovanja posameznikov ter socialnih, kulturnih in okoljskih dejavnikov (WHO, 2011). Pri iskanju razlag za pojav nasilja so zato raziskovalci uporabili spoznanja s področja psihologije, sociologije, gerontologije in študij nasilja v družni. Rezultat je ekološki model, ki pomaga razumeti večplastno naravo nasilja (WHO, 2002) in je sestavljen iz štirih ravni: posameznika, medsebojnih odnosov, skupnosti in družbe.

Raven posameznika skuša na eni strani prepoznati biološke in osebne dejavnike, ki pripeljejo do nasilnega vedenja (spol, starost, odvisnost od substanc, stresne situacije ipd.), na drugi se osredotoča na značilnosti osebe, ki ima večjo verjetnost, da postane žrtev nasilja (spol, starost, odvisnost, bolezen ipd.).

Raven medsebojnih odnosov raziskuje kako vpliv odnosov z vrstniki, intimnimi partnerji in družinskimi člani povečuje tveganje za zlorabo ali povzročitev nasilja. Sem sodijo finančna, čustvena ali druga odvisnost storilca od žrtve in obratno, medgeneracijski prenos nasilja, skupno življenje, ki zaradi pomanjkanja zasebnosti veča možnosti za spore in napetost. Študije kažejo, da imajo gospodinjstva, kjer živi več generacij, najvišjo stopnjo trpinčenja (Compton, Flanagan in Gregg, 1997; Pillemer, 2005). Prav tako je pri obliki in intenzivnosti zlorab pomembna kakovost odnosa med storilcem in žrtvijo pred pričetkom nasilja (Gonzales idr., 2005; Iborra, 2008; Naughton idr., 2010, kot navedeno v WHO, 2011).

Tretja raven ekološkega modela preučuje skupnost in skuša dognati značilnosti okolij, povezanih s tem, da posameznik postane žrtev ali povzročitelj nasilja. Socialna izolacija je značilen dejavnik tveganja za pojav nasilja v družini in prav stari ljudje imajo manj socialnih

stikov, slabo razvito socialno mrežo in so izolirani od služb pomoči žrtvam nasilja in drugih oblik podpore v skupnosti. Zaradi izolacije tako vedenje ostaja skrito širši družbi. Nasilja je manj v družinah, kjer so socialne vezi močnejše. V domovih za ostarele pa je primerov nasilja več. Med razlogi zanj so pomanjkanje usposobljenega osebja, visoka raven stresa v osebnem življenju negovalcev, negativen odnos do starejših, nizek prag frustracije in izgorelost osebja (Rubio, 2005, kot navedeno v WHO, 2011).

Četrta raven upošteva širše družbene dejavnike, in sicer tiste, ki ustvarjajo sprejemljivo ozračje za pojav nasilja in vzdržujejo napetost med različnimi segmenti družbe. Negativen odnos do starih ljudi in diskriminacija omogočata posameznikom, da jih trpinčijo brez občutka krivde. Kulturne in družbene norme, ki opravičujejo nasilje kot način reševanja konfliktov ali množični mediji, ki izražajo toleranco do nasilja v družbi, imajo prav tako pomembno vlogo pri širjenju nasilnega vedenja. Gospodarske in socialne politike z vzdrževanjem visoke ravni ekonomske in socialne neenakosti v družbi prispevajo k napetostim med skupinami. Vse to ima pomembno vlogo pri ustvarjanju okolja, v katerem je trpinčenje starih razširjeno in sprejeto.

V Sloveniji so dejavnike za nasilje med drugimi raziskovali Filipčič ter Hvalič Touzery in Felicijan. Po Filipčič (2002, str. 247) nasilje nad starimi narašča zaradi gospodarskih sprememb, ki so omogočile večje zaposlovanje žensk, posledično pa njihovo večjo obremenjenost v službi in doma. Tudi daljšanje življenjske dobe, ki ji botruje napredek medicine, je eden od razlogov za rast nasilja, saj se vse več družin srečuje s problemom skrbi za enega ali več starejših družinskih članov. Politizacija starejših v družbi povečuje konflikt med generacijami zaradi zahtev starih ljudi po finančni pomoči družbe.

Hvalič Touzery in Felicijan (2004, str. 13-14) sta ugotovili, da se dejavniki med seboj prepletajo in ustvarjajo možnosti za še več zlorab. Razdelili sta jih v tri sklope:

- psihofizični dejavniki (telesna nemoč, zmanjšana gibljivost, psihična prizadetost, izoliranost, osamljenost ipd.)
- dejavniki, odvisni od okolice starega človeka (izgorelost oskrbovalca ali družinskega oskrbovalca, odvisnost oskrbovalca od starega človeka, majhno plačilo in nezadostna izobraženost negovalnega osebja v institucijah, slabi medčloveški odnosi ipd.)
- kulturni in socio-ekonomski dejavniki (starostni stereotipi, razkroj tradicionalnih večgeneracijskih družinskih vezi, omejena dostopnost do oskrbe v domačem okolju in institucijah, porast števila starih ljudi ipd.).

Žiberna (2005, str. 51) med dejavnike tveganja uvršča: družbeno toleranco do nasilja in negativnih pojavov, nedograjene družbene in moralne norme, kjer skrb za druge ni vrednota, pomanjkljivo družinsko vzgojo in zakonodajo glede obravnave postopkov za preprečevanje in

ukrepanje zoper storilce, revščino, brezposelnost, pohlep po bogastvu in dobrinah, stanovanjske stiske mladih, nizko izobraženost in ozaveščenost starih generacij, ki nasilje sprejemajo kot usodo, nemoč strokovnih služb pri odkrivanju in ukrepanju, pomanjkljivo strokovno usposobljenost odgovornih služb in sodelovanje med njimi, preobremenjenost svojcev in negovalcev s potrebami in težavami starejših, slabo medijsko pozornost ipd.

Kristančič (2005, str. 194) izpostavlja revščino, brezposelnost, velike želje po hitrem zadovoljevanju nujnih potreb mladih. Poudarja, da je v družbi vse bolj pomembna vrednota materialno bogastvo, ki še bolj spodbuja nasilje in slabšanje medosebnih odnosov.

Salecl (2005, str. 101) se dejavnikov loteva še podrobneje in jih deli glede na spol žrtve. Na podlagi raziskave o nasilju Vlade RS v okviru Urada za enake možnosti iz leta 2004 ugotavlja, da so glavni razlogi za nasilje nad starimi moškimi slabi odnosi v družini, medgeneracijski konflikti, preobremenjenost in izčrpanost izvajalca oskrbe, materialne koristi odraslih otrok, alkoholizem, revščina nemoč, fizična šibkost, omejenost v gibanju, neosveščenost oz. nepoučenost o spremembah, ki jih prinašajo demenca in druge bolezni, maščevanje otrok ali partneric zaradi slabih preteklih odnosov.

Glavni razlogi za nasilje nad starimi ženskami so brezposelni odrasli otroci, osamljenost, pomanjkanje socialnih stikov, odvisnost od pomoči, neurejeni odnosi, medgeneracijski konflikti, preobremenjenost in izčrpanost izvajalca oskrbe. moška nasilnost in miselnost, da so jim ženske podrejene, moški od ženske nimajo več koristi in toleranca do nasilja.

V zadnjih dvajsetih letih je bilo v Evropi opravljenih več raziskav, ki so se ukvarjale predvsem z dejavniki tveganja za pojav nasilja, posebno zanimivi so bili rezultati tistih, ki so preučevale tudi varovalne dejavnike, ki bi stare ljudi ščitili pred nasilnim vedenjem in ravnanjem. Po Ramovš (2013) so varovalni dejavniki tista vedenja in znanja, ki nasilje preprečujejo, zmanjšujejo njegovo pojavnost ali omilijo trajne posledice slabega ravnanja.

Mowlam, Tennant, Dixon in McCreadie (2007) varovalne dejavnike konkretno navajajo. Med njimi so dobro zdravje, ki pomaga starim, da se uprejo škodljivim učinkom trpinčenja, pozitivna življenjska naravnost, verska prepričanja, s katerimi lažje kljubujejo trpinčenju ter pretekle pozitivne življenjske izkušnje. K družbenim dejavnikom prištevajo skupnosti, v katerih so stari ljudje tesno socialno povezani z družino in prijatelji ter z lastno in drugimi generacijami in kjer so svojci deležni skupnostne podpore za kakovostno nego starih ljudi.

Žrtev nasilja lahko torej postane vsak starostnik, najbolj pa so izpostavljeni tisti, ki so izrazito oslabei, bolni in se težko fizično branijo, pa depresivni in dementni bolniki ter starostniki z drugimi kroničnimi duševnimi motnjami (Kogoj, 2000, kot navedeno v Veber, 2004, str. 150).

1.3.4. Žrtve in povzročitelji nasilja

V vsakem primeru, najsi gre za nasilje v domačem ali institucionalnem okolju, se star človek počuti nemočno. Ko so nasilneži svojci, jih opravičuje in zanje išče izgovore, v primeru, ko gre za institucije in nasilje zaposlenih, pa čuti strah pred njimi, saj je v podrejenem položaju.

Glede na raziskave nasilja v domačem okolju, ki so še vedno precej redke, so storilci običajno tisti, ki skrbijo za ostarelega človeka, najpogosteje gre za odrasle otroke ali partnerje.

Raziskava Inštituta Antona Trstenjaka iz leta 2003 je pokazala, da prevladujejo med povzročitelji otroci, manj partnerji, da je bil največji delež žrtev star od 75 do 85 let in da je bilo največ žrtev samskih, ovdovelih ali ločenih, slabšega zdravja in odvisnih od drugih.

Raziskava Touzery Hvalič in Felicijan (2004) kaže, da je prvih skoraj 66 %, ostali odstotki pa so razdeljeni med partnerje in druge sorodnike.

Glede na poročilo Svetovne zdravstvene organizacije (2011) je 60 do 75 % žrtev nasilja žensk, ki večinoma doživljajo hujše oblike fizične in psihične zlorabe, pogosteje so tudi žrtve spolne zlorabe. Nasilje se neredko dogaja ženskam tudi v domovih za stare, vendar je potrebno upoštevati, da je delež žensk tam bistveno večji kot delež moških. Prav tako one večkrat kot moški prijavijo nasilje, še zlasti kadar gre za finančne zlorabe ali trpinčenje.

Lisa Nerenberg (2007, kot navedeno v McClennen, 2010) v raziskavi Elder abuse prevention: Emerging trends and promising strategies ugotavlja, da starejši moški večkrat doživijo nasilje kot ženske, vendar o tem redkeje poročajo. V Sloveniji je situacija podobna, saj je po raziskavah (Ramovš K., 2013) med žrtvami skoraj trikrat več žensk kot moških, najpogosteje so žrtve psihičnega, natančneje verbalnega nasilja (69 %), do katerega največkrat prihaja v domačem okolju. Starejši od 75 let imajo dvakrat več možnosti, da postanejo žrtve kot tisti, ki so stari med 65 in 69 let. So pa slednji večkrat žrtve psihičnega nasilja, ki s starostjo upada. Najpogosteje se zloraba dogaja starejšim od 75 let, v svoji raziskavi potrjujeta tudi Hvalič Touzery in Felicijan. Po tej raziskavi se s starostjo povečuje tveganje za finančno zlorabo, tej pa so bolj podvrženi moški, starejši od 80 let.

Večina zlorabljenih (63,6 %) ima nedokončano ali končano osnovno šolo, skoraj 84 % jih je imelo dolgotrajnejše in resnejše zdravstvene težave, slaba polovica pa težave z mobilnostjo ali so bili celo nepokretni. Dobri dve tretjini sta bili zaradi posledic kapi, demence in drugih bolezni odvisni od nege ali oskrbe drugih. Tudi posameznik, ki je odvisen od pomoči svojcev ali skrbnikov, ima štirikrat več možnosti, da postane žrtev nasilja, polovica žrtev pa živi v skupnem gospodinjstvu s povzročitelji nasilnega vedenja in zlorab (Hvalič Touzery in Felicijan, 2004).

Star človek s kognitivnimi motnjami, kot je npr. alzheimerjeva bolezen ali druga oblika demence, je v primerjavi s tistimi, ki te bolezni nimajo, pogostejše žrtve trpinčenja.

Tudi v institucijah so storilci tisti, ki skrbijo za starega človeka, torej zaposleni, poleg njih znajo biti nasilni še sostanovalci in svojci. V domovih za stare je večja pojavnost nasilja nad tistimi, ki imajo malo obiskovalcev in onimi, ki jih imajo za bolj zahtevne, problematične ali težavne Clough (1999, str. 219-221, kot navedeno v Hočevar, 2021, str. 15).

Nasilno vedenje pogosto narašča zaradi agresivnega vedenja starega človeka. Po Lešnik Mugnaioni (2004) je v takih primerih največ verbalnega nasilja, žalitev, žaljivih opazk in otipavanja. Nasilje starostnikov je sprožilec za nasilno vedenje oskrbovalcev. Slednjemu v kombinaciji z agresijo starih botruje vrsta dejavnikov kot so stres zaposlenih, kakovost odnosov med oskrbovalcem in oskrbovancem, težave v duševnem zdravju oskrbovalcev ali zloraba dovoljenih in prepovedanih substanc zaposlenih.

Na drugi strani spektra so povzročitelji nasilja. Študije, ki jih omenja Svetovna zdravstvena organizacija (2011) kažejo na pomembnost spola. Storilci so bolj pogosto moški (80 %) kot ženske (20 %), še zlasti pri spolnem nasilju, hudih telesnih in duševnih zlorabah ter umorih. Odstotki so bolj enakomerno porazdeljeni pri finančnih zlorabah (56 % moških in 44 % žensk), medtem ko ženske pretežno povezujejo s primeri zanemarjanja. Pri slednjem je treba upoštevati dejstvo, da za stare ljudi doma večinoma skrbijo prav ženske.

Nasprotno Hvalič Touzery in Felicijan (2004) omenjata ameriške raziskave, po katerih se razlike med spoloma storilcev vse bolj izničujejo. Tudi njuna raziskava v Sloveniji ni pokazala bistvenih razlik glede na spol, je pa razvidno, da je v institucionalnem okolju med povzročitelji več žensk. Razlog za to gre morda iskati v tem, da institucionalno oskrbo starih v večini izvajajo prav ženske. Pri tej oskrbi ima pomembno vlogo vrsta odnosa med negovalcem in starejšo osebo. Oskrbovalci povzročitelji imajo bolj verjetno težave z zlorabo različnih substanc kot negovalci, ki niso nasilni.

Uživanje alkohola za obvladovanja stresa ali depresija prav tako vplivata na pogostost vpletenosti v nasilne situacije, ne glede na to, ali govorimo o oskrbovalcih v instituciji ali o družinskih članih, ki za starostnika skrbijo doma. Starostni profil storilcev izstopa predvsem pri finančnih zlorabah, pri katerih gre običajno za mlajše storilce, in sicer vnuke, druge sorodnike, včasih tudi za sosede.

1.3.5. Razlogi za neukrepanje

Nasilje nad starimi je še vedno tabu tema, katere razširjenosti in pogostosti mnogi težko verjamejo. Kljub zgovornim številkam bi jo najraje zamolčali, saj se ne sklada z idealno podobo zasluženega pokoja in mirne starosti, ki človeka čaka ob koncu življenja. Ta idealizirani pogled utrjujejo tako povzročitelji kot žrtve nasilja, ki prepogosto molčijo o doživetih zlorabah v domačem ali institucionalnem okolju.

Razlogov za tišino je več in so večplastni. V naši družbi družina še vedno precej močno varuje svojo zasebnost, zato njeni člani za domače težave ne iščejo pomoči zunaj ozkega kroga. Žrtvam diskretnost in zasebnost v razmerjih z bližnjimi pomeni več kot sama viktimizacija (Selič, 2010, str. 35). Med drugimi dejavniki, zaradi katerih žrtve ne prijavljajo storilcev je njihova ekonomska, čustvena ali katera druga odvisnost od povzročitelja. Prepričani so, da bi se odnos s sorodniki v primeru prijave poslabšal ali da bi morali zaradi tega zapustiti dom in iti v domsko oskrbo. Želijo si ohraniti stike z vnuki, marsikdaj čutijo, da so za nasilje krivi sami, predvsem pa ne spregovorijo zaradi čustvene stiske, saj je ta, ki je do njih nasilen, njihov lastni otrok (Hvalič Touzery 2002, str. 42).

Po Razboršek (2002, str. 35) je žrtvino zanikanje dejstev, samoobtoževanje, racionalizacija vedenja storilca in zmanjševanje obsega nasilja posledica obrambnih mehanizmov žrtve. Prepričana je, da so težave zasebna stvar in da razkritje ne bo prineslo izboljšanja.

Mušič (2005, str. 149-150) meni, da žrtve molčijo iz sledečih razlogov: nasilje in zlorabe doživljajo od ljudi, od katerih tega ne bi pričakovali, od sorodnikov, iskanje pomoči pri policiji zaznavajo kot sramoto, ki bi je bili deležni od okolice, pogosto je ovira odvisnost od nasilnih članov družine ali skupnega gospodinjstva, ljudje os neobveščeni o tem, kaj lahko storijo in kakšne bodo posledice prijave, fizično so nezmožni iskati pomoč zaradi stalnega nadzora ali slabega zdravstvenega stanja. Prav tako je veliko starostnikov brez stikov z ljudmi izven bivalnega okolja in se nimajo komu zaupati. Marsikdaj jih neresno jemlje okolica, na njihove pripombe in pritožbe gledajo kot na posledico starosti ali demence. Salecl (2005, str. 102) k temu dodaja še pomanjkanje različnih oblik pomoči, izoliranost posameznika, premajhno ozaveščenost stroke in prepočasno odzivanje javnosti na odkrite primere.

Tišina je lahko posledica strahu pred osamljenostjo, prevladujočih generacijskih vrednot kot je spoštovanje zakonske zveze ali nedotakljivost družine, navezanosti na dom, strahu pred maščevanjem ali pomanjkanjem razumevanja. Star človek pogosto želi zaščititi storilca pred posledicami njegovih lastnih dejanj, še zlasti, ko gre za sorodnika.

Zaznavanje in doživljanje nasilja je individualno in odvisno od družbenih in kulturnih norm, marsikdaj ga ne prepozna niti žrtev sama. Kar je za nekoga nasilje, je za drugega običajno vedenje oz. interakcija in obratno. Grebenc (2007, kot navedeno v Flaker idr., 2008) glede doživljanja in zaznavanja nasilja pri starih ljudeh govori o tem, da ga vidijo kot nekaj, o čemer poročajo mediji. Zanje predstavlja zunanjo grožnjo, ki jim preti zaradi fizične šibkosti, ta pa vpliva na njihove dnevne dejavnosti in na kakovost njihovega življenja.

Paradoks je, da imajo storilci, odrasli otroci in vnuki, pogosto starše oz. stare starše radi in se povzročenega nasilja sploh ne zavedajo. Če bi jim rekli, da so nasilni do svojih staršev, bi bili prizadeti. Na drugi strani njihovi starši takšno početje tolerirajo tako, kot so to počeli v času otroštva svojih potomcev, le da na stara leta rabijo več pomoči in razumevanja (Kožuš- Novak, 2005, str. 12).

Žrtve, pravi Žiberna (2005, str. 191), so nasilje včasih prisiljene trpeti, saj v domovih za stare ljudi pogosto ni prostora, prav tako ni varnih hiš ali kriznih centrov, ki bi bili namenjeni posebej njim. Meni, da sta razloga za to lahko še policija, ki ukrepa le pri težjih primerih nasilja in premajhna pooblastila, ki jih imajo socialne in zdravstvene službe. Prav tako zdravstveni delavci, policija in drugi strokovnjaki zaradi vrzeli v pravosodju, neustrezne usposobljenosti, razširjenosti diskriminacije in staromrzištva v družbi marsikdaj določenih pojavov niti ne prepoznajo in ne obravnavajo kot kaznivo dejanje ali kršitev človekovih pravic (Georgantzi, 2012).

Raziskava o prepoznavanju in obravnavi nasilja konzorcija projektnih partnerjev, v katerem so poleg norveških raziskovalcev sodelovali Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Zdravniška zbornica Slovenije CSD Maribor in Zavod Emma (2015), je ugotovila, da velik del zdravstvenega osebja žrtvam sicer nudi podporo in pogovor, predpisanega protokola za ravnanje z njimi pa ne uporablja pogosto, saj ukrepanja v takih primerih ne prepozna kot svoje zakonske obveznosti. Temu botruje manko znanja in izkušenj, ki so posledica nesistematičnega izobraževanja o prepoznavanju in obravnavi nasilja.

Molk velja tudi v institucionalnem okolju. Po Clough (1999, str. 220) žrtve v instituciji molčijo zaradi strahu, sramu, odvisnosti in ranljivosti, mešanih občutkov do storilca, nepoznavanja svojih pravic ali občutka, da jih nihče ne posluša ali jemlje resno. Svojci so tiho, ker se bojijo represalij, žrtvi ne verjamejo ali nimajo možnosti drugačne ureditve bivanja. Zaposleni ne sodelujejo, ker ne vedo kako razkriti nepravilnosti, pojasniti lastno posredno oz. neposredno vpletenost ali iz strahu pred drugimi zaposlenimi. Vodstvo molči, ker se jim stvari prikrivajo, ker ne vedo, kako raziskati dogajanje ali zaradi strahu pred reševanjem slabih praks posameznikov in ker se bojijo javnosti.

V Sloveniji je bila leta 2019 prav na temo molka izvedena raziskava z naslovom Nasilje nad starejšimi v domovih za starejše in v domačem okolju (Primc in Lobnikar, 2016). Podatki res zajemajo le omejeno območje Ljubljane, vzorec zajetih anketirancev je majhen in spolno neuravnotežen, a rezultati kljub temu predstavljajo zadostno izhodišče in podlage za ukrepanje v bodočnosti. Po izsledkih je bilo vseh 47 vključenih posameznikov zlorabljenih v domačem okolju, kar 44,7% jih je o nasilju molčalo. Kot razlog za molk so največkrat navedli strah, da bi se nasilje povečalo (52,4 %) in občutek sramu (47,6 %). Nekateri niso želeli ukrepati zoper svojce (42,8 %) ali so bili nezaupljivi do delovanja strokovnih služb (38,1 %). Zaradi odvisnosti od pomoči povzročitelja ni spregovorilo 28,6 % žrtev, en posameznik je mislil, da si je nasilje zaslužil. Povsem drugačna slika je pri tistih, ki so bili zlorabljeni v domovih za stare, saj so zlorabo pristojnim prijavili vsi. Institucionalno okolje se jim je zdelo dovolj varno, da so lahko spregovorili brez posledic, hkrati so bili prepričani, da bodo imeli na voljo ustrezno pomoč.

Le redki so tisti, ki se upajo soočiti z nasilnežem in izraziti svoje nestrinjanje z njegovimi dejanji. Kljub podpori, ki jo imajo na razpolago, se večina žrtev raje umakne. Umik običajno pomeni tudi prezgodnji umik iz življenja, vdanost v konec (Knific, 2005, str. 72).

Da bodo žrtve pogosteje spregovorile o nasilju, ki se jim dogaja, bo potrebno več družbenega truda. Ne le izobraževanja skrbnikov v domačem okolju, temveč tudi boljšega poznavanja in prepoznavanja fizičnih in psihičnih sprememb, ki jih prinaša starost ali so posledica s starostjo povezanih bolezni. Deležni morajo biti boljše podpore obstoječih institucij in strokovnjakov.

Na ravni domov za ostarele pa tako Bright (1999, str. 203) kot Clough (1999, str. 221) menita, da je treba ustvariti odprto okolje in ozračje, v katerem bodo zaposleni varno delili dvome o ravnanju svojih kolegov in sprejeli iskrene povratne informacije, vodstvo pa mora biti odprto za vprašanja o svojem delu. Hvalič (2002, str. 44) predlaga povečanje števila zaposlenih, s čimer bi izboljšali medčloveške odnose znotraj zavodov in tudi informiranje posameznikov o njihovih pravicah in dolžnostih. Gradnja manjših domov za stare ljudi bi lahko omejila nevarnost brezosebnih odnosov med stanovalci in zaposlenimi. Bistveno je, da začnejo stanovalci govoriti o zlorabah, ki se jim dogajajo in pri tem ne občutijo sramu (Snoj, 2002, kot navedeno v Hvalič, 2002, str. 44). za uresničitev naštetega je potrebna odprta družba in družbena podpora žrtvam zlorab, drugačen odnos do starih ljudi in boljša povezava med vsemi generacijami. In morda kakšen zakon, ki bi se posebej ukvarjal s pravicami žrtev nasilja, ki so stare.

1.3.6. Institucije in organizacije v boju proti nasilju nad starimi ljudmi

Dolžnost, da pomagajo žrtvam nasilja imajo po ZPND (2008) ne le državni organi, javne službe in organi lokalnih skupnosti, temveč tudi nevladne organizacije, ki pomoč zagotavljajo v okviru svojih programov. Tako nihče od naštetih ne more zanikati svojih obveznosti, žrtev po pomoč napotiti na drug naslov ali preložiti odgovornost na koga drugega. Nasilje so dolžni prijaviti zaposleni v zdravstvenih in vzgojno-varstvenih zavodih, svojega nedelovanja ne morejo opravičiti s sklicevanjem na poklicne skrivnosti (Filipčič, 2014).

Pri obravnavi primerov, ki zadevajo nasilje nad starimi, imajo osrednjo vlogo socialno varstveni in sodni organi, delo teh in drugih sodelujočih institucij povezuje in koordinira center za socialno delo.

1. Center za socialno delo

Center za socialno delo ima osrednjo vlogo koordinatorja in povezovalca dela državnih organov, nevladnih organizacij in institucij. Njegove naloge so zelo kompleksne; na vsak primer nasilja, o katerem je obveščen, se mora odzvati najprej s preverjanjem, nato s postopkom za zaščito žrtve. Obvezen je pogovor z žrtvijo, ocena njene ogroženosti, po potrebi varnostni ukrepi in načrt pomoči. Prav tako zaposleni oblikujejo multidisciplinarni tim, katerega nalogi sta načrtovanje dejavnosti za večjo varnost žrtve in zmanjševanje tveganja za ponovitev nasilnega dejanja. Center je dolžan pomoč priskrbeti tudi povzročitelju nasilja, in sicer z napotitvijo v ustrezne izobraževalne, psihosocialne ali zdravstvene programe. Posebne skrbi so poleg otrok deležni stari ljudje, ki iz različnih okoliščin ne morejo poskrbeti zase (Milek Ogrin, 2014, str. 181-184).

Po Filipčič (2014, str. 163-165) je za uspešno reševanje in pomoč žrtvi ključnega pomena hitrost pri ukrepanju pristojnih organov in organizacij, njihovo sodelovanje, medsebojno obveščanje in posredovanje podatkov centrom za socialno delo, oblikovanje multidisciplinarnih timov in sodelovanje pri pripravi načrta pomoči.

V Sloveniji od leta 2010 deluje regijska interventna služba (RIS) na področju 16 območij, in sicer v Celju, Domžalah, Gornji Radgoni, Kočevju, Kopru, Krškem, Ljubljani, Mariboru, Novi Gorici, Novem mestu, Slovenj Gradcu in Škofji Loki. Ta zagotavlja obravnavo izven delovnega časa in se aktivira na klic policije v vseh nujnih primerih in ne le, ko gre za vprašanje nasilja nad otroki, temveč tudi takrat, ko je žrtev star človek.

Vendar se v primeru slednjih pogosto srečujejo z omejitvami, saj za stare ljudi posebnih namestitev v varno okolje ni. V takšnih situacijah se pristojni običajno obrnejo na domove za stare, dokler ne poiščejo dolgoročnejshe rešitve.

2. Policija

S centri za socialno delo pri obravnavi nasilja najpogosteje sodeluje policija, katere naloga je prav preprečevanje nasilja. Njuno usklajevanje je potrebno že ob prvih informacijah, ki kažejo na nasilno dejanje (Horvat in Matko, 2014). Nič manj pomembna ni niti naloga seznanjanja žrtev s pravicami in možnostmi, ki jih imajo, s čimer jim zagotavljajo varnost (Mušič, 2010).

Policija se odzove na vse prijave ali informacije o nasilju. Če so izpolnjeni zakonski pogoji, sme osumljencu odvzeti prostost in predlagati pripor po Zakonu o kazenskem postopku (Ur. l. RS, št. 176/21 - ZKP). Policija lahko žrtev nasilja zaščiti z začasnim ukrepom prepovedi približevanja, ki je opredeljen v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (Ur. l. RS, št. 15/13 - ZNPPol). Bistveni naloga tega ukrepa je, da žrtvi zagotovi varnost, CSD in nevladnim organizacijam pa omogoči vstop v družino. Ukrep ni povsem samostojno dejanje policije, ki mora odredbo posredovati preiskovalnemu sodniku v potrditev, spremembo ali razveljavitev (Miklič, 2014).

Medtem ko ima CSD koordinatorje za preprečevanje nasilja, ima slovenska policija multiplikatorje. Projekt usposabljanja policistov, kriminalistov in vodilnih uslužbencev policije omogoča kakovostno obravnavno nasilja v družini in ozaveščanje širše javnosti o postopkih obravnave. Izvajalci teh usposabljanj so policijski operativci, ki se s primeri nasilja na terenu srečujejo vsakodnevno.

Ne glede na vso pomoč in podporo strokovnih in drugih služb, imajo glavno nit v rokah še vedno žrtve. Te nasilnih dejanj pogosto ne prijavljajo, ko se za prijavo odločijo, pa si marsikdaj premislijo, odstopijo od pregona, zanikajo nasilje ali nočejo pričati, najsi bo to zaradi dolgih in napornih postopkov ali strahu pred tem, da bo nasilje še hujše. Običajno, pravijo policisti, je resnica ravno nasprotna: nasilje samo od sebe ne preneha niti se ne zmanjša, temveč se stopnjuje.

3. Zdravstvena služba

Med prvimi, ki pridejo v stik z žrtvijo nasilja so poleg centra in policije zdravstveni delavci; psihiatri, splošni zdravniki in specialisti družinske medicine.

Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 38/11) določa pristojnosti zdravstvenih delavcev, ki morajo ob razkritju nasilja v skladu z ZPND o letem poročati ustreznim službam. Družinski zdravnik svoje paciente zaradi individualne obravnave običajno dobro pozna, zato je možnost prepoznavanja in zgodnja intervencija v primerih nasilja večja. Prav tako se žrtve pogosto zaupajo osebnemu zdravniku, če jih ta o nasilju vpraša in so pripravljene sprejeti kakršnokoli pomoč, četudi se ta kaže zgolj v obliki

informacij o možnih oblikah pomoči (Rodriguez idr., 1996; McAfee, 1995, kot navedeno v Kopčavar Guček, 2014).

Zdravnik ali drug strokovni delavec mora žrtev obravnavati s spoštovanjem, obzirno in strokovno, podati mora oceno stopnje ogroženosti, ki vpliva na nadaljnjo obravnavo žrtve, primere nasilja in njegove posledice pa ustrezno dokumentirati in zdravstveno oskrbeti. Slovenske zdravnike etično in moralno zavezujejo deontološke smernice, ki jih je sprejelo Svetovno zdravniško združenje. Po njih imajo stari ljudje pravico do oskrbe, dobrobiti in spoštovanja, zdravniki pa odgovornost za najboljšo možno oskrbo starega človeka, dolžnost poročanja o zaznanem nasilju pristojnim službam in ustvarjanje zaupnega odnosa s starostniki (Kadiš, 2006, str.140-145).

Poleg zdravnikov se z nasiljem pogosto srečujejo medicinske sestre v domovih za stare, bolnišnicah, zdravstvenih domovih ali patronažnih službah. Njihova prednost pri opazanju nepravilnosti so preventivni obiski na domu, torej v okolju, v katerem starostnik živi. Patronažna služba je edina zdravstvena služba, temelječa na zaznavanju zdravstvenih razmer in na pravočasnem usmerjanju posameznikov v zdravstveni sistem. Hkrati so patronažne sestre koordinatorice vseh oblik pomoči na domu in vmesni člen med starim človekom in njegovim zdravnikom (Tičar, 2011).

V zadnjih letih v okviru zdravstvenih domov delujejo centri za duševno zdravje, ki naj bi omogočali hitre in celostne odzive na stiske ljudi. Na strokovnjake se lahko obrne vsak, ki doživlja duševno stisko, pomoč ali nasvet pa poišče tudi za svoje bližnje. Centri sodelujejo z drugimi službami in organizacijami v lokalni skupnosti in nudijo pomoč in podporo. Napotnica ni potrebna, na enem mestu pa je človeku na voljo ekipa strokovnjakov, ki jo sestavljajo psihiatri, klinični psihologi, psihologi, delovni terapevti in socialni delavci.

4. Nevladne organizacije

Poleg institucij so žrtvam nasilja v pomoč tudi neinstitucionalne oblike. Nevladne organizacije (NVO) so na področju nasilja v družini po Filipčič (2008) nepogrešljive, saj dopolnjujejo delovanje institucij in so prve, ki so se začele ukvarjati s programi za obravnavanje nasilnežev. Njihova prednost je v tem, da se lahko osredotočijo na eno področje dela, medtem ko se državne institucije ukvarjajo z večjim številom različnih problematik na tem področju, zato njihovo delovanje pri obravnavi nasilja ni vedno zadostno (Horvat in Matko, 2014). Nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s preprečevanjem nasilja, delujejo na različnih nivojih, tudi lokalnem in se razlikujejo glede na prakse dela in vrste oz. oblike pomoči.

Tiste, ki delujejo na področju preprečevanja nasilja, skrbijo za psihosocialno pomoč in podporo žrtvam in tistim, ki nasilje povzročajo. Lahko posredujejo prijave v imenu žrtve ali

priče in spremljajo obravnave. Med programi, ki jih izvajajo, so pisna, osebna in telefonska svetovanja, zagovorništvo, pravna pomoč, skupine za samopomoč, treningi socialnih veščin za povzročitelje nasilja ipd. Izvajajo še programe kriznih centrov za ženske in otroke - žrtve nasilja, preventivne aktivnosti za izobraževanje, informiranje in ozaveščanje javnosti (Veselič, Horvat in Plaz, 2014).

Nevladna organizacija, ki se ukvarja s tematiko preprečevanja nasilja nad starimi, je Zveza društev upokojencev Slovenije (ZDuS). Je ena prvih nevladnih organizacij, ki se je posvetila omenjeni problematiki s projekti kot so EuROPEAN - Evropski referenčni okvir za preprečevanje nasilja in zanemarjanja starejših, NET AGE- Podporna mreža za kakovostno staranje in STOP V.I.E.W. - ustavimo nasilje nad starejšimi ženskami.

Pomemben del pri odkrivanju nasilja med starimi predstavljajo prostovoljci ZDuS, ki redno obiskujejo stare ljudi v njihovem bivalnem okolju. Večinoma gre za prostovoljce upokojence, člane društev upokojencev, ponekod tudi za dijake prostovoljce. Ti se redno izobražujejo, zato so usposobljeni za zaznavanje in ukvarjanje s primeri nasilja, na katere naletijo na terenu (Grizila, 2013). Prostovoljci so zavezani, da o zaznanem nasilju obvestijo lokalnega koordinatorja za nasilje, CSD, policijo, patronažno službo ali drugo pristojno organizacijo. V primeru, da prostovoljec in koordinator ocenita nujnost takojšnje zaščite žrtve, morata o tem obvestiti center za socialno delo ali policijo, ne glede na to, ali se žrtev s prijavo strinja ali ne (Ostrman, 2013).

Za učinkovito obliko pomoči se je v preteklosti izkazala brezplačna telefonska povezava za starejše žrtve nasilja, ki je bila v okviru evropskih sredstev na voljo med letoma 2010 in 2012. V primeru hude stiske se je žrtev s strokovnjakom, ki jo je napotil na druge oblike pomoči, tudi osebno srečala. Žrtev je prav tako dobila podporo pri prijavi nasilja policiji, ta in vse ostale oblike pomoči, ki so bile na voljo, so bile brezplačne (Kožuh Novak in Lukić, 2015).

Med organizacijami, ki niso izključno namenjene tej kategoriji žrtev, a so še vedno v pomoč, so Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja, Društvo za nenasilno komunikacijo, Društvo Ženska svetovalnica, Zavod EMMA, Center za pomoč žrtvam nasilja, Beli obroč Slovenije - društvo za pomoč žrtvam kaznivih dejanj in nevladne organizacije, ki izvajajo programe varnih hiš (Horvat in Matko, 2014).

Program staranje brez nasilja, katerega namen je preprečevanje nasilja nad starimi ljudmi, predvsem tistih, ki živijo v domačem okolju, v zadnjih letih izvaja Inštitut Antona Trstenjaka. S programom krepijo varovalne dejavnike, med katerimi so pozitivna komunikacija, pravočasno urejanje premoženjskih vprašanj, ohranjanje in razvijanje socialne mreže. Izvajajo ga terensko, v obliki delavnic, ki se ukvarjajo z doživljanjem starega človeka in komunikacijo

v težavnih odnosih, s pravnimi vidiki varnosti starih in premoženjskimi vprašanji, ponujajo individualno svetovanje starim ljudem in njihovim družinskim članom in svetovanje predstavnikom lokalnih služb. Na Inštitutu usposabljaajo voditelje skupin za preprečevanje nasilja, ki s pomočjo vnaprej določenih tem in priročnika svoje znanje preventivno širijo v različnih okoljih.

Na področju gerontologije, medgeneracijskega sožitja in kakovostnega staranja delujejo še Gerontološko društvo Slovenije, ki si prizadeva za reševanja problematike starejših, Rdeči križ Slovenije, ki preko krajevnih organizacij skrbi za obiske starih, osamljenih, bolnih in invalidnih oseb na domu, državni portal za starejše in upokoјence, kjer so na voljo informacije in nasveti za uveljavljanje pravic, platforma AGE, za dvig zavedanja o diskriminaciji starih, socialni zaščiti, zdravstvu, aktivnem staranju ipd.

1.3.7. Zagovorništvo

Zagovorništvo starih ljudi je po Dunningu (2010, kot navedeno v Arko, 2018, str. 22) partnerstvo med usposobljenim, neodvisnim zagovornikom in starejšo osebo, ki potrebuje pomoč pri varstvu in uveljavljanju pravic, interesov in možnosti izbire. Za Bocioaga (2014, kot navedeno v Arko, 2018, str. 22) predstavlja pomoč staremu človeku na način, da se njegov predlog sliši in da ima nadzor nad lastnim življenjem.

Tipi zagovorništva, kot jih po McDonaldu opisuje Mali (2011, str. 25), so:

- občasno zagovorništvo (z usposobljenim prostovoljcem),
- krizno zagovorništvo (enkratna oblika za doseganje določenega cilja ali ureditev situacije),
- vrstniško zagovorništvo (temelji na izkušnji starega človeka, ki je doživel podobno situacijo kot tisti, ki potrebuje zagovornika),
- odvetniško zagovorništvo (podajanje pritožb glede delovanja določenih služb),
- javno zagovorništvo (dejavnosti organizacij, ki zagovarjajo pravice skupine starih ljudi),
- profesionalno zagovorništvo (zagovorniki so plačani ali vlogo zagovornika opravljajo v okviru strokovne vloge, npr. socialni delavci),
- samozagovorništvo (zagotavlja krepitev moči posameznika),
- skupinsko zagovorništvo (skupine za samopomoč ali organizacije za vzajemno pomoč).

Stari ljudje so ranljivi, saj se v določenih situacijah ne znajdejo, ne vedo, kje poiskati pomoč, niso seznanjeni s svojimi pravicami in niti ne vedo, da so jim kršene.

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Vsako nasilje je nedopustno in bi morala zanj veljati ničelna toleranca. Še posebej to drži za tiste kategorije prebivalstva, ki si same ne zmorejo ali ne znajo poiskati pomoči; za otroke, posameznike s težavami v duševnem zdravju in stare ljudi. Kot žrtev otroškega psihičnega in fizičnega vrstniškega nasilja, ki me je zaznamovalo še skozi odraslo obdobje, se mi je izbira tema ponudila kar sama. Na drugi strani se vse hitreje približujem tretji kategoriji omenjenega sklopa prebivalstva, zato me je zanimalo, kaj me v družbi, ki do starostnikov ni najbolj prijazno naravnana, čaka čez desetletje ali dve.

Podatki, do katerih sem prišla, niso ravno spodbudni, saj glede na navedbe Svetovne zdravstvene organizacije (WHO, 2021) vsak šesti človek, starejši od 60 let, doživi kakšno obliko nasilja vsaj enkrat letno, vsak deseti jo doživlja mesečno. S trendom staranja prebivalstva lahko tudi v Sloveniji pričakujemo nadaljnje naraščanje nasilja oziroma nasilnih dejanj, v katerih se stari ljudje pojavljajo bodisi v vlogi žrtve bodisi v vlogi nasilneža (Veber, 2004, str. 149).

Za kategorijo starih danes ni najboljše poskrbljeno: pogosto so prezrti, družba jih odriva na rob, kazenska zakonodaja jih posebej ne omenja. Prav tako ni ustreznih varnih hiš in drugih nastanitvenih kapacitet, ki bi bile prilagojene starostnikom in njihovih specifičnim potrebam. Manjka zaposlenih, ki bi zanje skrbeli v institucionalni in izven institucionalni oskrbi, družinski člani, običajno so to ženske, pa ob lastnih družinah in delu ne zmorejo dodatnega oskrbovalnega bremena. Prav nasilje v domačem okolju je najbolj zaskrbljujoče, čeprav je prisotno v vseh družbenih ureditvah in sferah. Po Hvalič (2002, str. 36-38) je dom kraj, kjer bi se moral človek počutiti najbolj varno in zaščiteno, družinski člani in sorodniki, ki so največkrat povzročitelji nasilja, pa naj bi bili tisti, ki bi morali za to zaščito poskrbeti. Ljudje zato o svoji izkušnji nasilja povečini molčijo, tisti, ki spregovorijo, si zaradi dolgih procedur in sodnih postopkov ter pomanjkanja konkretnih oblik pomoči po prijavi pogosto premislijo.

Problematiko nasilja nad starimi z vidika institucij sem se odločila raziskati, ker so prav institucije in strokovne službe tiste, ki lahko z opozarjanjem vplivajo tako na modifikacijo sistema kot na spremembe v razmišljanju žrtev nasilja. Več kot je prijav in zgodb, ki kažejo, da se da živeti drugače, več bo prijav. Za uspešno reševanje primerov je poleg tega potrebna hitra odzivnost ter dobro delovanje in sodelovanje med institucijami, ki se z nasiljem nad starimi poklicno srečujejo.

O nasilju nad starimi ljudmi se v družbi še vedno premalo govori. Razen posameznih mednarodnih študij Svetovne zdravstvene organizacije in Združenih narodov, nekaj slovenskih raziskav (Sedmak idr., 2006, kot navedeno v Križman idr., 2008) in tem diplomskih in magistrskih nalog (Fridl, 2014; Primc, 2016; Tiosavljević, 2021; Miklavčič, 2021), je o tem povedanega malo. Raziskav, ki bi zajemale širše kočevsko-ribniško območje pa sploh ni. Zato me je zanimalo, kakšno je stanje v širši lokalni skupnosti, v kateri živim in ali oz. v kolikšni meri obstoječa situacija odstopa od slovenskega povprečja, kako se da izboljšati delovanje in sodelovanje institucij in na kakšen način lahko spodbudimo žrtve, da poiščejo pomoč in dostojno preživijo zadnji del življenja. Predvsem pričakujem, da se začne o nasilju nad starimi pogosteje govoriti v javnosti in opozarjati na obstoj problematike, tako kot se je v preteklosti izpostavljalo nasilje nad ženskami in otroki.

2.1. Raziskovalna vprašanja

Pri raziskovanju sem želela dobiti odgovore na tri ključna vprašanja:

1. Na kakšen način pristojne institucije obravnavajo primere nasilja?
2. Ali obstaja medinstitucionalno sodelovanje?
3. Kakšne so možnosti za preventivo nasilja in izboljšave kakovosti dela ?

Zanimalo me je, katere službe in institucije so na raziskovanem območju sploh na razpolago, s kakšnimi oblikami nasilja se srečujejo, kako rešujejo konkretne probleme. Pomembno se mi je zdelo raziskati ustreznost in učinkovitost obstoječih oblik pomoči. Hojnik-Zupanc (1999, str. 16) govori o različnih podpornih mehanizmih okolja, ki naj bi omogočili zmanjšanje omejene samostojnosti starih ljudi. Ti vključujejo formalno podporno mrežo pomoči, ki izvaja instrumentalne storitve (javne, zasebne in prostovoljske organizacije) in neformalno podporno mrežo, ki nudi čustveno in moralno oporo.

Ker je za učinkovit boj proti nasilju nad starimi ljudmi nujna povezanost vseh strokovnih akterjev, me je zanimalo, kakšno je njihovo sodelovanje pri odkrivanju in obravnavi primerov. Od strokovnih delavcev gre pričakovati čustveno dovzetnost in občutljivost, ki omogočata poglobljeno razumevanje kompleksnosti problema in perspektive vsakega posameznega uporabnika (Šadl, 2002, str. 311).

Za bolj kakovostno in učinkovito delo je nujno odkriti pomanjkljivosti obstoječega sistema in ovire, s katerimi se srečujejo, pa tudi poiskati predloge za izboljšave postopkov in dela. Preverila sem še, kako na to tematiko gledajo predstavniki oblasti, koliko jo poznajo in ali obstajajo kakšne možnosti za spremembe v zakonodaji.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise, in sicer z delno strukturiranim intervjujem. Pri izvedbi kvalitativne raziskave izhajam iz definicije, ki tako raziskavo opredeljuje kot raziskavo, v kateri osnovno gradivo tvorijo besedni opisi ali pripovedi, in ki gradivo obdelava in analizira na besedni način, brez uporabe merskih postopkov in brez operacij nad števili (Mesec, 1998, str. 26).

Raziskava je tudi deskriptivna, saj opisuje delo kočevskih in ribniških strokovnih služb in tistih, ki se srečujejo z žrtvami nasilja nad starimi ljudmi. Pri tem sem skušala upoštevati perspektive socialnega dela, kot jih opredeljuje Mesec (1998), in sicer perspektivo strokovnega delavca ali ustanove, perspektivo klienta in njegovega okolja, pa tudi vidik širše javnosti ali predstavnikov družbe.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Za merski instrument sem izbrala delno strukturiran intervju, kar pomeni, da sem si vnaprej pripravila osnovna vprašanja, ki so med pogovorom dopuščala prostor za dodatna vprašanja in poglobljeno razlago. Intervjuji so bili anonimni, obsegali so tri sklope:

- oceno znanja s področja nasilja nad starimi med predstavniki institucij, strokovnih služb in društev,
- prijavljanje nasilnih dejanj in posledice prijav,
- možnosti za izboljšave in preventivo.

V prvem sklopu me je zanimala ocena sogovornikov glede obsega nasilja, načinov prepoznavanja znakov in dostopa do informacij, povezanih z nasilnimi dejanji, obveznosti strokovnih delavcev ob sumu nasilja in znanja glede navedene tematike.

Drugi sklop zadeva oblike pomoči, ki so žrtvam na voljo, njihovo dostopnost, načine pridobivanja informacij glede pomoči in njena ustreznost.

Tretji del je namenjen preverjanju odnosa družbe in lokalne skupnosti do nasilja, v kolikšni meri ga tolerira družba in v kolikšni žrtev. Ukvarja se z možnimi načini ozaveščanja in preventive ter vprašanji o ustreznosti obstoječ zakonodaje, sistemskih ovirah, pa tudi predlogi za reševanje le-teh.

Za širšo sliko o splošnem poznavanju problematike in morebitnih aktivnostih v kočevski in ribniški skupnosti, sem v nalogo vključila nekaj podatkov, ki sem jih poiskala pri pristojnih z Občine Kočevje in Občine Ribnica, ravnateljih osnovnih šol ter gimnazije in srednje šole.

3.3. Populacija in vzorčenje

Gradivo sem pridobila s pomočjo osmih intervjujev s predstavniki strokovnih služb, institucij in nevladne organizacije, ki se srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi ali ga pri svojem delu obravnavajo, in sicer: s koordinatorko preprečevanja nasilja v družini, zdravnico - specialistko družinske medicine, direktorico doma starejših občanov, diplomirano medicinsko sestro - vodjo patronaže, policistko kriminalistko, poslanca Državnega zbora RS, prostovoljko nevladne organizacije in žrtvijo nasilja.

Kontaktne podatke predstavnic centra za socialno delo in patronažne službe sem našla na spletu in se z njima za pogovor dogovorila prek elektronske pošte. Na ta način sem v stik prišla s predstavnico kočevske policije, pri čemer sem morala upoštevati protokol pridobitve dovoljenja za razgovor, za katerega je bilo treba najprej zaprositi Generalno policijsko upravo.

Tri intervjuvance sem predhodno poznala, (zdravnico, direktorico doma za starejše občane in poslanca Državnega zbora) in sem jih za pogovor zaprosila telefonsko. Pomoč pri informaciji glede žrtve nasilja sem dobila na Rdečem križu, ki je žrtev najprej poprosil za dovoljenje, nato sem z njo v stik stopila telefonsko.

Eden od poslancev se vabilu za intervju ni odzval, prvotno zamisel o pogovoru s predstavnico sekcije medgeneracijskega društva za kakovostno starost sem morala spremeniti, saj je povedala, da se s to temo doslej ni srečala in je ne pozna. Namesto nje sem govorila s koordinatorko društva upokojencev, ki stare ljudi kot prostovoljka obiskuje na domu. V vzorec sem se odločila vključiti različne profile, saj sem na ta način dobila različne poglede in širšo sliko teme raziskovanja.

3.4. Zbiranje podatkov

Intervjuje sem opravila v obdobju med 3. avgustom in 25. septembrom 2022. Pogovori z zaposlenimi v institucijah so potekali v dopoldanskem času in v službenih prostorih, z zdravnico v javnem prostoru, z žrtvijo pa na njeno željo v njenem domu. S poslancem sem govorila v poslanski pisarni v popoldanskem času. Bistvenih motenj ali prekinitev razen kakšnega

telefonskega klica ni bilo, le med intervjujem v javnem prostoru je bilo opaziti pomanjkanje zasebnosti in težjo koncentracijo zaradi hrupa.

V povprečju so pogovori trajali uro in pol, najdaljši dve uri, najkrajši eno uro. Intervjuje sem opravila neposredno, z zapisovanjem, kar ima tako prednosti kot slabosti. Prednost je ta, da je pogovor bolj sproščen kot bi bil v primeru, če bi odgovore snemala, slabost pa v tem, da sem pri zapisovanju zaradi hitenja kakšen podatek izpustila ali kasneje ugotovila, da mi določena informacija manjka.

Le ena od intervjuvank se zaradi strahu pred korona virusom z mano ni želela srečati osebno in se je odločila za pisne odgovore na vprašanja. Zaradi tega so izjave dokaj površne, saj nisem imela priložnosti za bolj poglobljeno spraševanje, nekaj vprašanj je tudi pustila brez odgovorov

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Najprej sem pripravila vprašanja, na podlagi katerih so nastali trije vprašalniki, razdeljeni v tematske sklope. Isti vprašalnik sem uporabila za strokovne in zdravstvene delavce ter policijo in nevladno organizacijo. Vprašalnik, namenjen poslancu vsebuje še vprašanja, ki se nanašajo na politično sfero. Vprašalnik za žrtev nasilja je bolj osredotočen na oblike pomoči, njihovo ustreznost in postopke prijave ter obravnave.

Pogovore z intervjuvanci sem zapisovala tako kot so potekali, takoj po zaključku sem se lotila njihovega čim natančnejšega prepisa. Nato sem podatke obdelala po metodi kvalitativne analize: relevantne izjave sem označila, jih razdelila na manjše dele glede na njihov pomen, te oštevilčila, intervjujem pa dodelila posamezne črke. Sledilo je odprto kodiranje: izjavam, ki sem jih vnesla v razpredelnico sem pripisala pojme, kategorije in teme. Po odprtem kodiranju sem prešla na osno kodiranje; pojme sem razdelila hierarhično, od najbolj splošnih do najbolj konkretnih, s čimer sem preverila pogostost, ujemanje in prekrivanje izjav.

4. REZULTATI

4.1. Značilnosti nasilja na kočevsko-ribniškem območju

Glede na mnenje sogovornikov, ki se srečujejo z nasiljem in žrtvami nasilja nad starimi ljudmi, je obseg nasilja na kočevsko-ribniškem območju veliko večji kot je moč razbrati iz uradnih prijav. *»Je pa gotovo več nasilja kot prijav.« (E26). »Vidimo le vrh ledene gore...« (G9). »V majhnih mestih, sploh pa v domačem okolju, ljudje v veliki večini ne prijavljajo nasilja« (C15).*

V povprečju intervjuvanci ocenjujejo, da nasilje prijavijo le vsaka deseta žrtev. *»Osebnostno mislim, da prijavijo le 10 odstotkov.« (A71).* Najbolj pesimistična je zdravstvena delavka. *»Ne vem, rekla bi, da jih mogoče prijavijo en odstotek (B29).* Tudi prepoznanega nasilja je zelo malo, razlogi pa so sledeči: *»...stari ljudje ne povejo« (A73), »...so navajeni, da morajo malo potrpet. (B31), »...drugih, ki bi kaj videli, pa ni« (A74).* Najbolj optimistična glede prijav, ki naj bi bile posledica ozaveščenosti javnosti, ne pa večjega števila nasilnih dejanj, je policistka kriminalistka. *»Z leti se število prijav veča« (E20).*

Pri zaznavanju nasilja je pomembna njegova percepcija, saj se ljudje med seboj razlikujemo, razlikujejo se kulture in skupnosti, iz katerih izhajamo. Kar je za nekoga nasilje, je lahko za drugega povsem normalna situacija. *»Morda žrtev nasilja tega niti ne doživlja kot nasilje« (F22).* Na drugi strani se tisti, ki nasilje doživljajo, pogosto srečujejo z več pojavnimi oblikami. *»Nasilje se redko pojavlja samo v eni obliki« (A85). »Največkrat gre za psihično« (C18) in »fizično nasilje« (C19), »obe vrsti se tako ali tako prepletata« (C20).*

Sogovorniki imajo največ izkušenj s fizičnim nasiljem, *»...pretepanje, lasanje...« (H33a), »V jedilnici jo je celo vlekel za lase...« (C31), ki ga je najlažje opaziti »... je ostale oblike težje prepoznati in raziskati« (A86).*

Pri psihičnem nasilju je v ospredju verbalna oblika; povzročitelji stare ljudi trpinčijo z grožnjami, da jih bodo dali od hiše, v dom ali kam drugam. Pogoste so zmerljivke, poniževanja. *»...sta jo začela ozmerjati (B36), da ni za nič, zdaj, ko je stara in z drugimi grdimi besedami« (B37). »Nista ji dovolila iti v svojo sobo« (B38).*

Preplet psihičnega in fizičnega nasilja je doživljala tudi intervjuvana žrtev: *»...kričanje, zmerjanje, grožnje« (H34a) »...enkrat, pred hčerino poroko me je po glavi udaril s kosom zmrznjenega mesa in mi prebil arkado« (H35a), »Pretepal me je, butal z glavo v zid, me vrgel po tleh in brcal« (H36a),*

Med opaznejšimi oblikami je materialno ali finančno nasilje. »Mislim, da so starejši ljudje najpogosteje izpostavljeni ekonomskemu nasilju« (A81). »Zelo veliko je tudi ekonomskega nasilja« (C21). Stari ljudje so zaradi fizične šibkosti prikladne žrtve »...drznih tatvin« (E32), »...tudi pri dvigih denarja z bankomatov« (E33), pogoste so spletne goljufije, saj so zaupljivi in imajo ravno dovolj računalniškega znanja, da jih ogoljufajo. Prodaja na domu, vstopanje v razne finančne posle ali najem kreditov, ki jih ljudje sploh ne potrebujejo, so še nekatere od finančnih zlorab. Te se dogajajo tako za domačimi zidovi kot v institucionalni oskrbi. »Dokler nismo plačevanja doma uredili prek trajnikov, se je velikokrat zgodilo, da stanovalci niso mogli plačati doma in so imeli veliko dolgov« (C22). »Sorodniki so jim namreč pobrali ves denar« (C23).

Še ena oblika, ki jo delavci na terenu pogosto opazijo je zanemarjanje. »...manjka osnovne nege, neustrezna prehrana, higienske razmere, izoliranost« (F28). Tudi osamljeni so; v kar nekaj kočevskih vaseh živita le eden ali dva ostarela prebivalca, odrasli otroci in vnuki bivajo v mestih in na obisk redko pridejo. »Ogromno je osamljenosti, mislim, da je tudi to ena vrsta nasilja, ki je morda najbolj pogosta« (B47).

Medicinsko nasilje omenja predvsem zdravstveno osebje. »Pomanjkljiva je obravnava v bolnicah, sploh na urgenci« (F34), »Stari ljudje tam lahko na desetih posteljah ležijo in čakajo po več ur« (F35). Medtem pa s spolnim nasiljem ni imel izkušenj nihče od sogovornikov. »Spolnega nasilja nad starimi ljudmi nisem obravnavala« (F30), »To je res tabu tema« (F31).

Informacije o nasilju prihajajo iz različnih virov: od sorodnikov, sosedov, zdravstvenih delavcev, negovalk, odkrije ga tudi patronažna služba na terenu, pa strokovni delavci in prostovoljci, ki stare ljudi obiskujejo v njihovem domačem okolju, kjer lahko vidijo, kako ti dejansko živijo. »Zavod Jutro (zavod za nego in pomoč na domu) oz. zaposleni, ki pri delu opazijo modrice, nezadovoljstvo, da nekaj ni v redu, nas opozorijo« (E27), »Tudi center za socialno delo« (E29), »...ali nam povejo sorodniki« (A76), »...sosedje prijavijo kakšno zanemarjanje« (A78). Večkratni obiski med vpletenima stranema ustvarijo zaupnost in tako »...se starejši zaupajo našim prostovoljcem« (D25). O nasilju včasih poročajo tudi žrtve same. »Najpogosteje tako, da nasilje prijavi žrtev« (A75), »Potem so še osebni stiki« (F25) »...običajno jih dobim kar od človeka samega« (B32).

Zdravniki in patronažna služba delujeta usklajeno. »Včasih pa zdravnik napiše delovni nalog in te pošlje pogledat na teren« (B34). »V moji službi je na prvem mestu za pridobivanje informacij patronažna služba« (F23). V domovih za stare informacije lahko pridejo z več strani, saj je tam nasilje za dalj časa težko skriti. »Po navadi informacije dobimo od osebja« (C16).

Pri večini oblik zlorabe in nasilja so povzročitelji bližnji, prav tisti, ki naj bi skrbeli za ostarele sorodnike. Ti so v odvisnem položaju, nemočni, marsikdaj so od njih ekonomsko odvisni. »Storilci so največkrat svojci« (F40), »sorodniki« (D32), »so obdobja, ko so povzročitelji sinovi« (A94), »pa potem vnuki« (A95), »možje« (A96). »Mož je postal nasilen dve, tri leta po poroki« (H5a). »Najprej sta bila nasilna do mene tast in tašča (H30a), pa možev brat« (H31a).

Finančno nasilje povzročajo vnuki, ki emocionalno niso tako navezani na stare starše in ki jih med storilci drugih oblik nasilja redkeje najdemo. »Bolj gre za vnuke« (C27).

Žrtve glede na spol niso izključno ženske. »Med starejšimi žrtvami nasilja so tudi moški« (A90), »...pri starejših so kdaj tudi moški« (B40). Je pa res, da so v dosegu nasilnežev v glavnini primerov prav ženske. »Starejše ženske« (A88), »še posebej, če so revne, so najbolj ranljive« (A89), »...ki imajo nizke pokojnine« (E39) »in so slabotne« (E40).

Med povzročitelji se v redkih primerih najdejo partnerice, v glavnem gre pri storilcih za moške. »Pri ostalih oblikah nasilja so največkrat povzročitelji moški« (C28), »Med povzročitelji prevladujejo moški« (E41), »Imeli smo primer, ko je mož hodil v dom pretepat svojo ženo« (C30).

Do fizičnih zlorab prihaja doma in v institucionalni oskrbi, kjer so povzročitelji lahko še zaposleni: »Med zaposlenimi smo doslej imeli en primer, kjer je zaposlena grobo kopala stanovalko« (C39) ali pa se iz različnih razlogov med seboj spoprimejo stanovalci. »Se je že zgodilo, da so se stepli sostanovalci« (C36).

Razlogov za nasilje je v literaturi veliko, v našem primeru intervjuvanci največkrat omenjajo odvisnost od substanc, predvsem alkohola in težave v duševnem zdravju. Običajno je tako, da slabi odnosi trajajo dalj časa, nato se stvari še poslabšajo, saj je družinska dinamika praviloma precej zapletena. »Otroci imajo pogosto težave z odvisnostmi« (A97), »...ali z duševnim zdravjem« (A98), »..velikokrat je pri povzročiteljih zraven alkohol« (B42), »Otroci niti niso problem, če niso vpleteni alkohol...« (C25) »ali težave v duševnem zdravju« (C26), »Tast je bil alkoholik« (H2a). Alkohol še vedno močno prednjači na lestvici razlogov, saj rabo nedovoljenih drog omenja le ena sogovornica. »Pri nasilnežih je zdaj mogoče več rabe prepovedanih drog« (E23), »prej so več zlorabljali alkohol« (E24). Nasilje ima lahko razloge tudi drugje.

»Ko sem se pogovarjala z nasilnežem in ga vprašala, zakaj to počne, je rekel, da mu enostavno počí film« (B46), lahko je posledica »nespoštovanja« (A100), »Ljudje so pogosto nasilni zato, ker so lahko« (A101), »...ker menijo, da jim pripada več moči« (A102) »...in da imajo pravico vzgajati druge« (A103).

Nasilje in nasilna dejanja lahko sčasoma prerastejo v navado in jih človek več niti ne opazi oziroma jih jemlje kot samoumevna. »*Ko se nasilje večkrat zgodi, tudi žrtvam postane nekaj normalnega, običajnega*« (C58). Družba nasilje vse preveč tolerira, prav tako žrtve. »*Preveč smo tolerantni do nasilja in nasilnežev*« (C54), »*Ljudje so pogosto prepričani, da ženskam, ki so žrtve nasilja to paše*« (C56).

Razloge za toleranco žrtve lahko iščemo v strahu, sramu ali tem, da nimaš kam, gotovo pa ne v tem, da žrtvi nasilno vedenje in zlorabe ustrezajo. »*Upoštevati je pa treba, da pri ženskah ne gre samo za sram pred okolico...*« (E59), »*ampak za notranji sram, češ, saj sem ga sama vzgojila*« (E60).

Dogaja se, da žrtve prevzamejo nase odgovornost za nasilje. Mnogokrat ne želijo jeziti sorodnikov ali zaposlenih, od katerih so ekonomsko ali kako drugače odvisne. Pogosto se bojijo, da bodo stvari s prijavo le poslabšale. »*Iz izkušenj lahko povem, da je stanje po prijavi redko hujše*« (E56), »*Bolj bodo ljudje prijavljali, manj se bo dogajalo*« (E57). Občasno so tiho, ker nimajo zaupanja v institucije ali obupajo zaradi dolgotrajnosti postopkov. »*...in dolgo je trajalo, pet mesecev, da se je odselil od doma*« (H29b). »*Problem je tudi, da tisti, ki prijavijo nasilje, v postopkih pogosto ne vztrajajo*« (E61). Ker ljudje vedo, da bodo na sodišče hodili več let, zgodbe ne dobijo epiloga.

Kako torej prekiniti molk žrtev, je to sploh mogoče? Sogovorniki so si glede tega enotni: možno je samo z ozaveščanjem žrtev in javnosti, saj izkušnje kažejo, da se število prijav poveča, ko ljudje dobijo občutek, da se institucije odzovejo. »*...prek medijev*« (F48), »*služb, ki stopajo v stik s temi ljudmi*« (F49). Pri ozaveščanju je pomembno upoštevati tudi način podajanja informacij: kaj je tisto, kar lahko ljudi doseže. »*Je to radio, televizija, lokalni časopis ali kaj drugega*« (F51). V javnost je treba dati pozitivne zgodbe, tiste, ki pričajo o uspehih žrtev. »*Zgodbe, ko žrtve povejo, da so preživele*« (B62) »*... kako jim je uspelo, kdo jim je pomagal...*« da zdaj lepo živijo« (B64), »*da se da živeti tudi drugače*« (B65).

4.2. Prepoznavanje in obravnava nasilja

Službe, ki se ukvarjajo z nasiljem, se med seboj razlikujejo glede na pristojnosti, postopke, ukrepe in pristope reševanja, vse pa imajo en skupen cilj: pomagati žrtvi in jo zaščititi. Začne se z zaznavo nasilja, prepoznavo znakov ali konkretno prijavo zlorabe. Z znanjem in izkušnjami strokovni delavci na terenu hitro opazijo opozorilne znake. Najboljši uvid v družinsko situacijo imajo tisti, ki ljudi obiskujejo na domu. »*Ko pridemo k nekomu na dom, ga lahko zaznamo iz odnosa, drobnih stvari, ki ne 'štimatejo'; morda je človek v obrambni drži*« (A14), »*odmaknjen*«

(A15), »posebej v sobi« (A16), »neurejen« (A17), »prestrašen« (A18). Poleg znanja in izkušenj je pomemben lastni občutek. »Ko grem na teren v okviru določene naloge, sem ob obisku pozorna tudi na druge stvari, ne samo na to, zaradi česar sem tam. Gre za lastno zaznavo...« (E29). »Najlažja prepoznavna je takrat, ko nasilje vidiš...« (C1), »...velikokrat pa se ravnamo po občutku« (C2). So pa na osebne obiske in terensko delo močno vplivale razmere v času covid-19. Strokovni delavci priznavajo, da je bilo obiskov v tem času manj. »A ta praksa se je v koronskih časih izgubila, ljudi zdaj po navadi pripeljejo k zdravniku« (F4). Celo policisti na terenu so bili v svojih okoliših manj v stiku z ljudmi kot prejšnje čase.

Strokovni delavci nasilje ali zlorabo je najlažje opazijo po vidnih znakih. To je najbolj očitno pri fizičnem nasilju. »Kar opažamo, so modrice...« (A4). »Včasih na terenu vidiš kakšne poškodbe, pa posumiš« (B5). »Ob prvem stiku opazim poslabšanje zdravstvenega stanja« (F1), »...druge poškodbe, padce, ob čemer se razkrije še druga problematika« (F2). Tudi strah pred določeno osebo je znak, da se nekaj dogaja. »Če opaziš, da se stanovalci bojijo kakšnega obiska, je tudi dober pokazatelj« (C3). Tak primer je gospa, ki je bivala v domu za starejše in se je ob obisku hčerke vsakič pretvarjala, da spi.

Na prvi pogled je težje zaznati psihično nasilje, ki je prikrito in ga opazimo, ko smo z določeno osebo v odnosu že dalj časa. »...ko ljudem izginjajo drobne stvari« (A5), »...ko na primer ni baterij za slušni aparat »...so brez denarja« (A7), »ne morejo odpreti vrat, ker ni ključev« (A8).

Opaziti je veliko ekonomskega nasilja, tudi v institucionalni oskrbi, kjer zaposlene o izsiljevanju sorodnikov obvestijo sostanovalci žrtve ali pa to opazijo pristojni pri finančnih obveznostih, povezanih z domsko oskrbo. »...se je velikokrat zgodilo, da stanovalci niso mogli plačati doma in so imeli veliko dolgov« (C22). Veliko izkušenj s tem imajo policisti, »...je veliko drznih tatvin« (E32), »...tudi pri dvigih denarja z bankomatov« (E33). Stari ljudje so zaupljivi in za razne prodaje na domu, akviziterske obiske, podpisovanja pogodb spletne in telefonske ponudbe, bolj dojemljivi. »...ko so stari ljudje prisiljeni v razne podpise (E31) »Starejši so tudi žrtve spletnih goljufij« (E34).

Pri osebnem stiku je moč hitro opaziti še zanemarjanje, opuščanje določenih obveznosti svojcev do starih ljudi, ki so lahko posledica izgorelosti oskrbovalca, neznanja ali namernega opuščanja oskrbe. Temu so najpogostejše priče negovalke na terenu, prostovoljci društva upokojencev in patronažne sestre, ki redno obiskujejo stare ljudi. »Največ je zanemarjanja, manjka osnovne nege, neustrezna prehrana, higienske razmere, izoliranost« (F28).

Po sumu na nasilje je naslednji pomemben korak komunikacija z žrtvijo. Nekatere večine ravnanja v takih primerih strokovni delavci imajo, druge si skozi izobraževanja pridobijo.

Ljudje namreč na odkritje nasilja različno reagirajo: nekateri ga zanikajo, opravičujejo storilca ali krivijo sami sebe, pogosto niso dovzetni za predloge o prijavi. Zato je v različnih situacijah potrebno različno ravnanje. »Na splošno je najpomembnejše, da se tega ne ustrašimo« (A19). »Temeljno je, da ne delamo drame« (A20). »Pomembno je, da ne obtožuješ vseh po vrsti« (F7), »...pristopiš brez vnaprejšnjega obsojanja« (F9). Med veščinami so najpomembnejše potrpežljivost, empatija in zaupanje. »Najpomembnejša stvar je, da se ti oseba zaupa« (B8), »da se ti odpre« (B9). »Nekateri rabijo samo pogovor, da vidijo, da niso sami« (E3). »Potem pa ga je treba znati prepričati in mu povedati, kako mu lahko pomagaš« (B10). Strokovni delavci vedo, da vsega ne morejo narediti sami. Nujno je sodelovanje žrtve, za kar jo je treba opolnomočiti, da sprejme odgovornost za lastno življenje, nato pa pot prehodita skupaj. »Vemo, da moramo nekaj narediti mi« (A21), »...počakamo, da človek sam pride do tega« (A24), »mi se nato odzovemo« (A25) »in mu nudimo podporo« (A26). Prijava nasilja pristojnih služb in institucij je po pridobljeni informaciji ali osebni zaznavi nujna. Vsi intervjuvanci so pri dolžnih prijavah izpostavili obveščanje policije, vendar se sami za take klice redko, predvsem pa izjemoma odločajo. »Če vidiš, da se dogaja nasilje, si dolžen poklicati policijo« (B13), »center za socialno delo« (B14) »ali obvestiti osebnega zdravnika« (B15). Vendar je še najbolje, da se za prijavo odloči žrtev sama. »...spodbujamo žrtev, da to stori sama« (A60), »Najbolje je, da ljudje pokličejo sami in podajo prijavo« (B16).

Prijavi sledi preverjanje okoliščin in zbiranje obvestil policije. »Dokazovati je treba podrejenost« (E14). Ljudje se ob istem dejanju ne počutimo enako in tako se vsak se ob istem vedenju ne počuti nujno kot žrtev. Po tem, če je potrebno, sledi ukrepanje.

Vedno je pomembno čim prej vzpostaviti stik z žrtvijo in identificirati nasilje, izdelati individualni varnostni načrt ter oceno ogroženosti, na podlagi tega sledijo koraki za zaščito žrtve. Center za socialno delo žrtve seznani z ukrepi policije in sodišča, skliče multidisciplinarni tim, skupaj z žrtvijo in drugimi institucijami izdelava načrt pomoči.

Med ukrepi policije ali sodišča sta »... prepoved približevanja« (A52) ali »pripor« (G1). Policija da osumljencem tudi vedeti, da ne morejo nadaljevati s svojim početjem in to včasih zadostuje. Se pa ukrepi policije stopnjujejo. »...od opozorila« (E52), »prepovedi približevanja«, (E53) »privedbe k sodniku« (E54). »Upošteva se tudi predkaznovanost« (E55).

Ob vseh zaščitnih ukrepih, ki so na voljo, sogovorniki izpostavljajo tudi nekaj težav in omejitev, ki jih imajo pri svojem delu.

Ena od teh je povezana s prepovedjo približevanja, ki jo pogosto kršijo ne le povzročitelji, temveč tudi žrtve. »...ne povejo za telefonske klice« (A54) »...ali da se je povzročitelj vrnil domov« (A55).

Včasih je razlog za to, da je nasilnež, ki ni vedno samo slab, edini skrbnik. *»Ko je prišlo do odstranitve, je spraševala, kje je, kdo ji bo pokosil vrt, sprehodil psa« (E47). »Takrat začnejo ljudje minimalizirati težave, rečejo, da bodo potrpeali, da ni tako hudo« (E48).* V primerih, ko povzročitelja umaknejo oz. odstranijo, mora skrb za starega človeka prevzeti nekdo drug. *»Pomagamo pri organizaciji mreže pomoči« (A50), »npr. pomoč na domu« (A51).*

Včasih je težava neodzivnost pristojnih. *»Imela sem en primer, ko je gospa sama klicala na center in policijo, pa niso nič ukrenili« (B19). »...sicer smo obvestili policijo, a se ni kaj dosti premaknilo« (C50). »...ampak smo imeli občutek, da, vsaj policija, ni naredila nič« (C69). CSD Kočevje pa... bili so zelo arogantni« (H20b), »Tudi osebna zdravnica mi ni veliko pomagala« (H21b).*

Vztrajanje žrtve pri prijavi je prav tako pogost problem, ki je posledica počasnih in dolgotrajnih postopkov. *»...ne pa da traja postopek odstranitve nasilneža iz doma več mesecev« (H27b). »dolgo je trajalo, pet mesecev, da se je odselil od doma« (H29b).* Včasih ljudje potrebujejo le nasvet ali da jih kdo posluša. *»Ljudje si želijo trenutne pomoči, nato pa več ne želijo sodelovati« (E46).*

Ena največjih ovir je pomanjkanje kriznih namestitev, prilagojenih potrebam starostnika. *»...stari ljudje pa so v bolj brezizhodnem položaju« (A37), »Kam naj grejo«? (A38), »Pravi, da nima kam iti« (B20), »edina opcija je dom za stare ljudi« (B21), »tja pa tudi noče« (B22).*

Kljub vsem naštetim težavam je potrebno žrtev ozavestiti o izjemni pomembnosti prijave in vztrajanja, saj ustavljeni postopki pogosto prispevajo k temu, da povzročitelji pridobijo na moči. Nasilje samo po sebi ne bo prenehalo in se praviloma stopnjuje. *»S prijavo povzročitelj dobi jasno informacijo« (A120), »da je nasilja nedopustno« (A121), »neopravičljivo« (A122) »kaznivo« (A123).*

4.3. Ustreznost obstoječe pomoči

Prebivalci raziskovanega območja imajo na voljo vrsto institucij, strokovnih služb in nevladnih organizacij, pri katerih lahko poiščejo pomoč v primeru nasilja. *»V majhni skupnosti kot je naša, imajo ljudje na voljo dovolj pomoči« (E8). »Ljudje imajo na voljo pomoč na domu« (B75), »rdeči križ« (B78), »policijo« (G17), »CSD« (G18), »tožilstvo« (G19), »anonimni telefon« (G20), »pa nevladne organizacije« (G21), »Šent« (A147), »društvo upokojencev« (A148), »sekcija medgeneracijskega društva za kakovostno starost« (A149), »tudi cerkev« (A151).*

Nekateri menijo, da to ni dovolj. *»Pomoči je absolutno premalo« (C71).* Hči žrtve, ki se je odločila prekiniti molk in prijaviti nasilneža, prav tako meni, da obstoječa pomoč ne zadostuje. *»Imela sem občutek, da sem prepuščena sama sebi, vsi so se odmikali od mene« (H22b).*

Programi pomoči tudi niso enakomerno razpršeni, čeprav bi morali biti ti zagotovljena vsem ne glede na kraj bivanja. Prikrajšani so zlasti prebivalci vasi, ki zaradi starosti, bolezni ali neobstoječih povezav javnega prometa, ne morejo v center, kjer je oblik podpore več. *»Povsod so plakati z informacijami«. »Piše se več in tudi govori se več o tem« (E44). »Tudi na televiziji se govori o tem« (B50).* Po mnenju dobrega dela vprašanih je informacij in dostopa še vedno premalo. *»...imajo ne glede na občino stari ljudje slabši dostop do informacij« (A104), »tudi znajdejo se slabše« (A105). »Mislim, da informacij nimajo dovolj« (C40), »Premalo se govori o tem« (C43).*

Nujno bi potrebovali krizne namestitve, prilagojene starejšim osebam, *»ki bi bile dostopne 24 ur dnevno« (A156) »in bi omogočale hiter umik v varno in starejšim osebam prijazno okolje« (A157).* Stari ljudje bi nujno potrebovali zagovornika. *»Mislim, da bi pa potrebovali krovnega varuha starostnikov« (F59), »Za starejše ljudi bi bilo dobro vzpostavil koncept zagovorništva« (A153), »... jim tako omogočiti konkretno pomoč in podporo pri izražanju ter uresničevanju njihovega mnenja in volje« (A154).* Poleg kriznih namestitev je nujen premislek tudi o oblikah pomoči, ki bi poskrbele za več varnosti in obenem omogočale, da ljudje ostanejo v domačem okolju. Med rešitvami, ki manjkajo so *»mobilne službe« (A158), »dnevno varstvo« (A159), »hitre tipke« (A160), »...kdo bo potem, ko nasilneža odstranimo iz doma, staremu človeku pomagal« (E78). »Včasih bil ljudje rabili nekoga, da jim razloži vse postopke, jim pomaga vztrajati« (E83). »Problem je tudi, kam z ostarelimi osumljenci« (E84). »Ni krovne institucije, ki bi vse to povezovala« (F60).*

Ovire pri delu včasih postavlja obstoječa zakonodaja, ki ni vedno ustrezna, težave so predvsem z implementacijo zakona v praksi. Imamo zakonski člen, ki obliko nasilja v domu kvalificira kot hujšo od tiste, ki je je posameznik deležen na cesti. Zdi se, da so sistemsko stvari urejene. *»... vendar se potem določene pomanjkljivosti pokažejo na terenu« (E90).* Res je, da zakonov ne moremo napisati za vsak posamičen primer. *»Tako recimo, imamo primer, ko nasilnežu izdamo plačilni nalog, ta pa nima denarja oz. je celo finančno odvisen od žrtve« (E92).* Za izboljšave zakonodaje ostaja dovolj prostora. *»Sodstvo bi moralo odreagirati bolj ostro« (G26). »Policija tudi velikokrat predlaga pripor, a se sodniki za to zelo redko odločijo« (G27). »Na splošno bi morale biti kazni za povzročitelje vsakršnega nasilja, ne le tistega nad starimi ljudmi, veliko višje« (C75). »Problem je v tem, da velikokrat žrtev nasilje prijavi in ko postopki stečejo, si premisli« (F61). »Zakonodaja bi morala to preprečiti na tak način, da*

postopka ugotavljanja in dokazovanja nasilja iz takih vzgibov ne bi bilo mogoče prekiniti» (F64).

Vse naštete ovire in težave, ki jih imajo pri svojem delu strokovni in drugi delavci, je veliko lažje premagovati s sodelovanjem. Dobro sodelovanje prinaša dobre rezultate. *»Mislim, da so pri nas ljudje, ki res želijo reševati stvari in timsko reševanje je v veliko pomoč« (E73).* V Kočevju in Ribnici povezovanje in sodelovanje ocenjujejo kot dobro, čeprav je precej stvari še vedno prepuščenih posameznikom. *»Odlično sodelujemo s koordinatorico obravnave v skupnosti« (B74).* *»Kadar je treba, institucije tukaj stopimo skupaj« (A143).* *»Medinstitucionalno sodelovanje se je zelo okrepilo, sploh med CSD in policijo« (E69).* Zmanjšala se je birokratizacija in povečala personalizacija: če katera od služb opazi kaj ogrožajočega, ni potrebno pisati dopisov in čakati teden dni na odgovor, temveč se takoj pokličejo in preverijo stanje. Težava, ki jo izpostavljajo sogovorniki je v tem trenutku slabo sodelovanje z zdravstvom oz. zdravstvenim domom v Kočevju. *»Edini problem je v tem trenutku sodelovanje z zdravstvom, saj se zdravstveni dom sooča z velikimi kadrovskimi težavami« (A144).* *»...v zadnjem času nekoliko manj, zaradi vseh kadrovskih menjav« (E72).*

4.4. Odnos skupnosti do nasilja

Problematika nasilja na kočevsko ribniškem območju, menijo vsi sogovorniki, je zelo resna, resna, istočasno pa ji skupnost ne posveča dovolj pozornosti. *»...skupnost pa ji ne posveča dovolj pozornosti« (B68), (C60).* *»Mogoče še nimamo meril, točnih podatkov o tem, kakšna dimenzija je to« (F51).* Vse preveč so do nasilja tolerantni ljudje, ki so imuni na bolečino, potrebo sočloveka po pomoči. Vse manj se zavedajo svoje okolice in se poglobljajo le v lastne probleme, del zaščitniškega nagona do sočloveka pa se je izgubil, meni eden od intervjuvancev.

Tudi morebitno vpletanje v družinske odnose, pa čeprav bi s tem nekomu pomagali, ostaja precejšen tabu, sploh na podeželju. *»...tam se ljudje nočejo vtikati v družinske zadeve (B3), »Morda tudi prelagajo odgovornost na koga drugega« (B4), »Ali pa da o tem spregovorijo tisti, ki to v soseski opazijo« (G32), »Običajno je tako, da se nihče noče vpletati v zasebno življenje drugega« (C35).*

V problematiko nasilja nad starimi se ne vtika niti politika in politični odločevalci. Ko se kaj zgodi, se tema sicer razplamti in nekaj časa vztraja po dvoranah, na koncu pa brez rezultata počasi zamre.

Na ignorantski odnos družbe do nasilja nad starimi posredno kaže majhno število predavanj ne le za javnost, temveč celo za strokovno osebje. Takšnih tem skorajda ni. *»... doslej so bile*

kar malo zapostavljene» (A65). »Bila sem še na enem predavanju, kjer so deloma govorili o starih ljudeh« (B25). »Imamo delavnice, a je vprašanje, kolikor zmoreš zraven, poleg vsega drugega dela«(F16). Iz pogovorov je razvidno, da se pridobivanju dodatnih znanj s tega področja v največji meri posvečajo kočevski policisti. »Stalno se izobražujem« (E16). »Sem multiplikator za nasilje, kar pomeni, da tudi sama vodim predavanja o tej temi« (E18).

Interesa za izobraževanje je med zaposlenimi veliko, med temami, o katerih bi radi izvedeli več, pa so: *»...razumevanja starih ljudi« (A66), »znanja o staranju« (A67), »o postopkih varovanja osebe in čim hitrejšem ukrepanju« (F17), Rabili bi bolj specifična znanja z drugih področij, na primer o »bolezni« (A68), iz »zakonodaje (F18), »komunikacije« (B26). Manjka jim multidisciplinarnosti, ki bi vsa spoznanja povezala v celoto: »Da različni strokovnjaki vsak iz svojega vidika povedo, kaj je lahko vzrok za nasilje« (E19), »...več sodelovanja z zdravstvenimi delavci glede znanj o skrbi za stare ljudi« (A69). Z dodatnimi znanji bi bili bolj samozavestni, znali bi »postaviti prava vprašanja« (B27) in »Kako pravilno odreagirati...« (B28).*

Če hočemo spremeniti odnos družbe do nasilja, je nujno tudi izobraževanje skupnosti in ozaveščanje posameznikov, ki to skupnost sestavljajo. *»...smo organizirali predavanje za strokovno javnost in prostovoljce« (A139), »delavnice za starejše o varnem staranju« (A140), »...Nacionalno konferenco o preprečevanju trpinčenja starih ljudi v Kočevju« (A141). Vendar so ta predavanja redka in se jih bolj kot ne udeležujejo tisti, ki se z nasiljem ukvarjajo službeno. Namesto pritoževanja, da »predavajo drug drugemu«, bi bilo smotrno poiskati načine, kako z informacijami priti do ljudi, ki jih potrebujejo.*

Konstruktivne kritike, spremembe in inovacije so vedno dobrodošle. Več znanja kot imamo, boljše, hitreje in ustrezneje lahko odreagiramo. Zato v nadaljevanju naštevamo nekaj predlogov in zamisli, s katerimi bi se sprememb lotili naši sogovorniki. *»Konkretno v zdravstvu bi bilo treba popraviti normative preventivnih obiskov«(F67). »Morda bi jaz najprej začela z mlajšimi« (B83). Šole. upam, da šole že izobražujejo otroke o tej temi...« (G44), »Ustrezno podajanje tematike v primernem obdobju bi bilo učinkovito« (G44). Nujni so še sledeči ukrepi: »...tako kot obstajajo obvezni sodni zdravstveni pregledi ali obvezno zdravljenje, bi lahko izrekli tudi obvezno obiskovanje npr. tečaja nenasilne komunikacije« (G43), »...prepoznavanje vzorcev in načina delovanja nasilnežev« (C78), »celovit pristop« (E97) »multidisciplinarnost« (E98), »saj skupaj lahko naredimo več« (E99).*

5. RAZPRAVA

Podatki raziskave razkrivajo, da je nasilja v obeh skupnostih več kot kažejo prijave, čeprav je opaziti, da se število slednih počasi povečuje. Govorimo o konceptu ledene gore, kjer večina primerov ostaja skrita, saj se po mnenju lokalnih strokovnih služb za prijavo povzročitelja odloči le vsaka deseta žrtev. Medtem so prijave glede na ameriške študije še bolj redke, saj nasilje prijavi komaj ena od štirinajstih žrtev (Collins, 2006).

Razlogov za tako majhen odstotek je več, saj so družba in posamezniki do nasilja še vedno preveč tolerantni. Pogosto ga niti ne zaznajo, če ga že, se ne želijo vpletati v družinske odnose ali pa odgovornost za prijavo prepuščajo drugim. Diskretnost in zasebnost v razmerjih z bližnjimi očitno pomenita več kot sama viktimizacija (Selič, 2010, str. 35).

Včasih se ljudje bojijo, da informacije, ki jih imajo, niso točne ali da bodo s prijavo povzročili več škode kot koristi, včasih jim je odveč dodatno delo z dokumentiranjem in birokracijo. V skrajnih primerih raje kot policijo obvestijo zdravnika. Ostali strokovni delavci, ki prijavljajo nasilje, se prav tako izogibajo policistom in o sumu najraje obvestijo center za socialno delo, medtem ko policijo hranijo za skrajne primere.

Med žrtvami je največkrat razlog za neprijavljanje povzročiteljev strah; strah pred povzročiteljem, pred posledicami prijave, zapustitvijo doma, osamljenostjo, pa tudi odvisnost od povzročitelja. Drugi razlogi za trpljenje v tišini so sram, sploh pri ženskah, ki se krivijo, da so nasilneža vzgojile same, pa prepričanje, da bo po prijavi situacija še slabša, tretji razlog pa je neustreznost pomoči. Sram je po Mušič (2005, str. 149-150) vezan tako na dejstvo, da žrtve nasilje doživljajo od ljudi, ki naj bi zanje skrbeli kot na prepričanje, da bodo zaradi iskanja pomoči pri policiji sramote deležni še od okolice.

Namestitev, kamor bi se žrtev po prijavi umaknila, ne na Kočevskem ne na Ribniškem ni. Kot kaže, jih še lep čas ne bo, saj razmislek o tem obstaja, konkretnih dejanj, ki bi pripeljale do realizacije, pa ni.

Po Prime in Lobnikar (2018) naj bi zlorabo starejših najpogosteje prijavljali družinski člani (20 %), sledijo bolnišnice (17,3 %), policija (11,3 %), izvajalci pomoči na domu (9,6 %), prijatelji ali sosedje (9,1 %), žrtve same (8,8 %), zdravstveno osebje (8,4 %), javne zdravstvene ustanove (0,1 %) ter ostali (15,1 %). Rezultati naše raziskave kažejo precej drugačno podobo, saj pristojni informacije o nasilju največkrat dobijo od žrtve same, na drugem mestu so sosedje, na tretjem CSD.

Pri ustvarjanju zaupanja, ki lahko pripelje do prijave, so pomembne veščine ravnanja z žrtvijo: sogovorniki poudarjajo zaupanje, ki ga ustvari osebni odnos, empatija in ustrezen pristop. Če k žrtvi pristopiš brez obsojanja in obtoževanja, se bo prej odprla in se zaupala. Vendar bo treba še veliko truda vložiti v postopke po tem, ko se odloči spregovoriti. Včasih za spremembo situacije zadostuje že pogovor policistov z nasilnežem ali napotitev na zdravljenje, večkrat pa so potrebne korenite modifikacije. A tem se star človek težje privaja, saj zapustitev nasilneža, posledično tudi lastnega doma, ni preprosta niti za mlade. Kot smo že omenili, se velikokrat iz nasilnega okolja niti nima kam umakniti, v dom za stare, ki je edina možna rešitev, pa noče.

Nadaljevanje postopka je oteženo, ker si žrtev, ki se je že odločila za prijavo, čez čas premisli, noče ali ne zmore vztrajati, bodisi zaradi dolgotrajnosti postopkov bodisi ker nima na voljo mreže pomoči ali pa je povzročitelj edini, ki skrbi zanjo in ko žrtev ostane še brez njega, začne nasilje minimalizirati, nasilneža opravičevati ali se samoobtoževati. Predlog spremembe zakonodaje, ki bi zaustavitev postopka samodejno preprečila, je ena od možnih rešitev, ki bi pripomogle k epilogu zgodbe. Ko žrtev vidi, da v svojem trpljenju ni edina in da je mogoče drugače in lepše živeti, se bo morda opogumila in nasilje še sama prijavila. Kot kažejo izkušnje policije: več ko je prijav, manj je nasilja.

Oblike nasilja na kočevsko-ribniškem območju okvirno posnemajo vzorec, ki ga povzema Svetovna zdravstvena organizacija. Ta je upoštevala 52 študij v 28 državah, v katerih je bilo leta 2021 največ psihičnih zlorab (11,6 %), sledile so jim finančne oz. materialne zlorabe (6,8 %) in zanemarjanje (4,2 %), manj je bilo fizične zlorabe (2,6 %), najmanj (0,95 %) pa spolne (WHO, 2022).

Na raziskovanem območju ugotavljamo, da sta med oblikami nasilja, ki jih doživljajo stari ljudje, najbolj pogosti fizično in psihično nasilje, ki se redno prepletata. Zelo veliko je materialnega nasilja, pri katerem so povzročitelji pogosto vnuki, tretja generacija, ki na stare starše ni tako čustveno vezana.

Policisti se veliko ukvarjajo s spletnimi finančnimi goljufijami, akviziterji in njihovimi izsiljenimi podpisami raznih ponudb, pogodb in poslov. Socialne oskrbovalke, ki izvajajo pomoč in oskrbo na domu, opažajo precejšnje število zanemarjanja: bivalni prostori so pozimi brez ogrevanja, umazani, celo povsem neprimerni za bivanje, uporabniki imajo preležanine, higienske razmere so nezadostne ipd. V večini teh primerov ne gre za namerno zanemarjanje, saj so nekateri svojci tudi sami že stari in bi potrebovali pomoč, včasih imajo težave v duševnem zdravju, z odvisnostmi ali so samo nevešči ravnanja s starim človekom. Patronažna sestra v redko poseljenih vaseh opaža mnogo primerov zapuščenosti in osamljenosti, ki so posledica

praznjenja podeželja. Otroci živijo v oddaljenih krajih ali tujini in redko pridejo na obisk, ljudje pa tudi tu nočejo v dom za stare. Večina bi rada umrla doma.

Med oblikami nasilja, ki jih opažajo v zadnjem času, je nestrpnost do starih ljudi na spletu in še zlasti v prometu, kjer so stari udeleženci počasnejši v vožnji in reakcijah. Omenjajo še medicinsko nasilje, ki je v porastu tako v bolnišnicah, sploh na urgenci kot v domovih za stare. Na urgenci lahko tudi po pol dneva ali več čakajo na pomoč, nepokretni ležijo brez vsakršne tekočine. Zdravniki bolnih starostnikov včasih ne operirajo samo zato, ker so prestari, iz istega razloga jim ne predpisujejo določenih zdravil ipd. Na drugi strani v domovih za stare občasno uporabljajo prevelike količine sedativov za nemirne uporabnike. Diskriminatorni odnos do starih pacientov v svoji raziskavi ugotavljata Lešnik in Tomažič (2017), saj sta diskriminacijo v kliničnem okolju doživeli dve tretjini vprašanih.

S spolnim nasiljem strokovni delavci doslej niso imeli izkušenj, to je še vedno tabu tema.

Hvalič (2002, str. 13) pravi, da se takšna oblika pogosteje dogaja med partnerjema in jo je zelo težko odkriti. K neznaznavi te vrste nasilja pripomore še odnos družbe, ki stare ljudi vidi kot brezspolne oz. ljudi, ki potreb po spolnosti sploh nimajo.

Spoznali smo, da so povzročitelji nasilja najpogosteje sorodniki, in sicer odrasli otroci, vnuki, možje, pa tudi partnerji otrok in sosedi. Tu kočevska in ribniška občina ne odstopata od slovenskega povprečja. Raziskavi Inštituta Antona Trstenjaka (2003) in Hvalič in Felicijan (2004) prav tako kažeta, da so prav odrasli otroci tisti, ki se največkrat znajdejo med povzročitelji.

Slednji imajo neredko težave z odvisnostjo, še največkrat je v naših primerih prisoten alkohol, sledijo jim težave v duševnem zdravju, nekaj manj je odvisnosti od prepovedanih drog, ugotavljajo strokovne službe. Policija opaža prav nasprotno: narašča število tistih, ki imajo težave z odvisnostmi od prepovedanih substanc, upada pa število onih, ki imajo težave z alkoholom. Vendar, še pravijo, nasilje ni nujno posledica odvisnosti in odvisnik ni nujno hkrati tudi nasilnež. Enako menijo raziskovalci, saj naj bi bilo pitje alkohola daleč od sprožilcev nasilja (Berkowitz, 1993, kot navedeno v Pajić, 2011, str. 6).

Čeprav ne gre posploševati, je zanimive rezultate pokazala O'Farellowa raziskava parov v povezavi z alkoholom (Škrila, 2005, kot navedeno v Pajić, 2001, str. 7-8), po kateri so moški, odvisni od alkohola do partnerk bolj verbalno nasilni, pri ženskah pa alkohol spodbuja večje fizično nasilje. Kljub vsemu med povzročitelji nasilja prevladujejo moški, zelo redko ženske. Te so običajno v vlogi žrtve, sploh če so samske ali vdove. Tu se lokalni podatki ujemajo s študijami nasilja nad starejšimi, ki jih omenja Svetovna zdravstvena organizacija (2011), po kateri je kar 80 % storilcev moških, 20 % pa žensk. Največ nasilja se zgodi za domačimi štirimi

stenami. Tudi tu izsledki sovpadajo z rezultati raziskave (Hvalič Touzery in Felicijan, 2004), ki je pokazala, da do zlorab največkrat pride prav v domačem okolju.

Mnenja o ustreznosti obstoječe pomoči v lokalnih skupnostih in razširjenosti informacij o tem, kam se žrtev lahko obrne, so deljena. Večina se sicer strinja, da je obseg pomoči in institucij zadosten, vendar ustreznost ni najboljša. Poudarjajo manko storitev, ki bi bile prilagojene potrebam in zahtevam starih ljudi. Manjka vmesni člen, ki bi omogočil oskrbo v primeru, ko edinega oskrbovalca, ki je hkrati povzročitelj nasilja, odstranijo iz doma. Takrat so ljudje, sploh če nimajo sredstev za plačevanje uslug socialnega servisa, prepuščeni sami sebi.

Glede vprašanja o dostopnosti informacij o vrstah pomoči in njihovi razširjenosti pri vprašanih prav tako ni skupnega imenovalca. Če so podatki v zadostni meri prisotni v mestih, je precej drugače na podeželju. Marsikje je najbližji ali edini vir informacij župnišče, nimajo širokopasovnih povezav, in četudi bi jih imeli, bi jih znali uporabljati le redki. Zato bi bilo treba poiskati ustrezne pristope za podajo informacij, ki bi morale med ljudmi krožiti ves čas. Kot se je slikovito izrazil eden od sogovornikov: »Če padem z Marsa v Slovenijo, bi moral v roku enega tedna dobiti to informacijo«.

Ugotovili smo še, da so izobraževanja o nasilju nad starimi, ki so namenjena strokovnim službam, redka. Kadar že so, so posvečena drugim temam, povezanim s starostjo. Udeležba na njih je pogosto prepuščena osebnemu zanimanju ali času, ki si ga ob vseh ostalih obveznostih težko vzamejo. Si pa strokovni delavci želijo večjega povezovanja z drugimi strokami, saj se na ta način ustvarja prostor za dobre prakse, deljenje idej in izkušenj, znanj z različnih področij.

Malo je predavanj, namenjenih ozaveščanju javnosti, v glavnem jih izvajajo v mestih, kamor stari ljudje s podeželja težko pridejo, saj javnega potniškega prometa ni. In vendar lahko samo z ozaveščanjem na vseh ravneh, od osnovnošolskih do državnozborskih klopi, pričakujemo spremembe na bolje.

Kar zadeva zakonodajo na področju obravnave nasilja nad starimi ljudmi, je ta sistemsko dokaj urejena, vendar se pojavljajo težave z njeno implementacijo na terenu. Obstaja zakonski člen, ki obliko nasilja v domačem okolju kvalificira kot hujšo od tiste, ki je je posameznik deležen izven doma. Vendar, kot poudarjata tudi Primc in Lobnikar (2019), dobro napisana zakonodaja še ne pomeni ustrezne obravnave nekega problema, temveč se njen prispevek kaže v kakovosti izvajanja. Res je, da zakonov ne moremo napisati za vsak posamični primer, vendar tudi ni prav, da je ravno tisti, ki prijavi nasilno dejanje, dvakrat oškodovan. Kar nekajkrat so se pojavili primeri, ko je po obisku policije žrtev čakala, da bi prestregla poštarja s plačilnim nalogom za povzročitelja, ki bi zaradi tega lahko spet postal nasilen.

V nalogi posebej izstopa ugotovitev o premajhnem številu namestitvenih kapacitet, ki jih žrtev rabi za umik iz nasilnega okolja, takih, ki bi bile prilagojene staremu človeku, pa sploh ni. Varne hiše in druga zatočišča niso namenjeni dolgotrajnejšim namestitvam, v domovih, v katere si večina ljudi ne želi, pa so dolge čakalne vrste. Tudi Salecl (2005. str. 102) poudarja, da pomanjkanje različnih oblik pomoči omejuje žrtev, ki tako meni, da se nahaja v nerešljivi situaciji.

Med uresničljivimi predlogi, ki bi pripomogli k izboljšanju njenega položaja, so sprememba zakonodaje, ki bi preprečevala prekinitev postopka ugotavljanja in dokazovanja nasilja, ko se človek zanj odloči, delo s storilci in prepoznavanje vzorcev njihovega delovanja. Omeniti moramo še izsledke o nujnosti sodelovanja med institucijami in multidisciplinarnost, brez katerih so dobre, hitre in celovite rešitve skoraj nemogoče.

Kvalitativna raziskava o nasilju nad starimi ljudmi v kočevsko-ribniški regiji je prinesla vrsto informacij o delu in delovanju različnih strok, njihovem sodelovanju, povezovanju, pa tudi sistemskih omejitvah, ki jih ovirajo pri učinkovitejšem reševanju problematike. K temu dodajam še informacije pristojnih z občin Kočevje in Ribnica in nekaterih osnovnih šol s tega področja ter izkušnje, ki sem jih dobila pri delu v zavodu za pomoč in nego na domu. Med bolj presenetljivimi spoznanji bi omenila Center za socialno delo Kočevje, kjer nimajo zaposlenega strokovnega delavca, ki bi se ukvarjal izključno s starimi ljudmi. Danes je praksa takšna, da je treba prijavo o sumu nasilja ali zlorabe oddati prek splošne elektronske pošte, primer prijave pa prevzame delavka, ki je tisti dan pristojna za stare ljudi. Takšen način je iz mojih izkušenj nepraktičen, saj glede na izostanek povratnih informacij prijavitelj sploh ne ve, kdo je primer prevzel, in kaj, če sploh, je bilo ukrenjenega.

Pomanjkljivost svoje raziskave vidim v majhnem vzorcu sodelujočega strokovnega osebja, od katerega bi lahko dobila več predlogov za rešitve, predvsem bi bila morda zanimiva primerjava dela med obema občinama. Za bolj relevantne ugotovitve bi lahko v raziskavo vključila socialnega delavca iz centra za duševno zdravje ali vodstvo kočevskega zdravstvenega doma, s katerim je glede sodelovanja največ težav.

Sicer so dobljeni rezultati na večini področij primerljivi z rezultati raziskav, ki jih omenjam v nalogi, zapisani podatki pa predstavljajo podlago za nadaljevanje raziskav in načrtovanje sprememb dela institucij in strokovnih služb, ki bi lahko prispevale k bolj kakovostnem življenju starih ljudi v njihovem zadnjem življenjskem obdobju.

6. SKLEPI

- V raziskavi ugotavljam, da lokalne skupnosti problematiki nasilja nad starimi ljudmi, čeprav je zelo resna, ne posvečajo zadostne pozornosti. Premalo je informacij, kaj šele ozaveščanja o tem, da se nasilje nad starimi ljudmi dogaja, drugih preventivnih programov, razen nekajkrat izvedenega programa Staranje brez nasilja, ni. V osnovnih šolah se s tem sploh ne ukvarjajo, v srednji šoli je slika podobna. V preteklosti so sicer imeli nekaj projektov, ki so se navezovali na stare ljudi, vendar je šlo bolj za medgeneracijsko druženje in povezovanje.
- Nasilja je več, kot bi lahko sklepali iz prijav, žrtve se zanje le redko odločajo; po mnenju sogovornikov se za prijavo odloči vsak deseti človek. Večina primerov zato ostaja skrita v domačem okolju. Nasilje v domovih za stare naj bi bilo bolj redko in ga je lažje odkriti. Prav tako nas nasilje, dokler ne zadeva nas osebno, ne moti, saj še vedno velja praksa, da se v družinske zadeve ljudje neradi vmešavamo.
- Med tistimi, ki o nasilju največkrat spregovorijo, so žrtve same, pristojne organe večkrat obvestijo sosed, še zlasti o sumu na zanemarjanje. Iz prakse lahko rečemo, da o slednjem veliko poročajo socialne oskrbovalke, ki imajo na terenu dnevni stik s starimi ljudmi. Drugi prijavitelji največkrat obvestijo center za socialno delo, najmanjkrat pa policijo, ki ostaja rezervirana za skrajne primere.
- Stari ljudje doživljajo vse vrste zlorab, najpogosteje fizično, psihično in ekonomsko nasilje. Veliko je zanemarjanja, spolno nasilje pa je še vedno tabu, saj se s kakšnim tovrstnim primerom ni ukvarjal nihče od sogovornikov.
- Običajno so povzročitelji nasilja svojci, predvsem odrasli otroci, možje, vnuki, torej ljudje, ki bi morali za starega človeka skrbeti. Občasno se med nasilneži znajdejo partnerji otrok in sosed.
- Žrtve nasilja so praviloma stare ženske, sploh če so same, povzročitelji so moški.
- Med vzroki za nasilje so omenjene predvsem težave z odvisnostmi svojcev, glavni problem sta alkohol in težave v duševnem zdravju, občasno izgorelost svojcev ali nepoznavanje potreb starega človeka in ravnanja z njim.
- Strah je največkrat razlog, da ljudje nasilja ne prijavijo: strah pred povzročiteljem, poslabšanjem situacije in osamljenostjo, pa ekonomska odvisnost od povzročitelja in sram ter občutek krivde. Žrtve nasilneža pogosto opravičujejo, se samoobtožujejo, nasilje minimalizirajo, še zlasti, ko je povzročitelj edina oseba, ki skrbi zanje. Star

človek se boji, da bo moral na stara leta zapustiti lastni dom ali, kar je še huje, iti v dom za stare ljudi, s katerim povzročitelji žrtvam pogosto grozijo.

- Obseg pomoči, ki je na voljo, deloma zadostuje, a ga žrtve ne uporabljajo dovolj. Drugače je z informacijami o tem, kam po pomoč. Problematika je poudarjena na ruralnih območjih, ki so precej redko poseljena in brez lokalnega potniškega prometa.
- Temeljna naloga strokovnih služb je zaščititi žrtev: policija zbira dokaze in skrbi za fizično odstranitev nasilneža, CSD se ukvarja z iskanjem namestitve, izdelavo varnostnega načrta, psihosocialno pomočjo in podporo in sklicem multidisciplinarnega tima. Pomoč nudi tudi povzročitelju.
- Sodelovanje med institucijami in različnimi strokami je ključnega pomena. Različni pogledi in znanja ter izkušnje in izmenjava informacij prispevajo k celovitemu pogledu in načinu reševanja problema, kar izboljšuje strokovnost, uspešnost in hitrost delovanja.
- Izobraževanj o temah, ki bi se osredotočale na nasilje nad starimi ljudmi je zelo malo, strokovni delavci so glede njihove izbire prepuščeni lastni presoji in časovnim zmožnostim. Največ se o tem izobražujejo pri policiji, kjer imajo multiplikatorje, ki po lastnem izobraževanju izobražujejo še kolege. Vse strokovne službe in tudi nevladne organizacije si želijo več znanj s področij starostnih in bolezenskih sprememb, komunikacije in reševanja konfliktov.
- Slovenska zakonodaja je sistemsko dokaj urejena, vendar so težave z njo v praksi. Med pomanjkljivostmi se omenjajo predolgi postopki in procesi. Sodišča se premalokrat odločijo za pripor povzročitelja in bi morala ostreje reagirati. S spremembo zakonodaje bi bilo treba onemogočiti prekinitev postopka, za katerega se žrtev neredko odloči po prijavi.
- Strokovne službe se veliko ukvarjajo s pomočjo žrtvam, premalo pozornosti posvečajo delu s povzročitelji. Sodna napotitev v programe, namenjene povzročiteljem nasilja, je bolj izjema kot pravilo, čeprav je za spremembe na bolje nujno prav prepoznavanje vzorcev nasilnega vedenja in njihovo razreševanje.
- V nobeni od občin ni na voljo varnih stanovanj ali varne hiše, ki bi bila prilagojena potrebam starih ljudi in bi jim nudila potrebno zdravstveno oskrbo in nego.

7. PREDLOGI

Čeprav se je o problematiki nasilja nad starimi ljudmi resneje začelo govoriti v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, se po petdesetih letih zdi, da so koraki napredka majhni. Res je, da imamo varna zatočišča za žrtve nasilja, da smo dobili zakon, ki natančneje definira nasilje, več je njegove prepoznave in prijav. A prostora za izboljšave je več kot dovolj. V nadaljevanju navajam nekaj splošnih in tudi konkretnjših predlogov, ki bi pripomogli k boljšemu odkrivanju in obravnavi žrtev in povzročiteljev in k spremembi družbene klime, v kateri vlada brezbriznost do nasilja.

- Nujno je ozaveščanje vseh segmentov družbe o nasilju nad starimi, skrbi zanje in njihovih potrebah. Vanj je treba z ustreznim podajanjem tematike v primerni starosti vključiti otroke, tudi tiste najmlajše in stare ljudi seznanjati z dostopno pomočjo in drugimi informacijami glede prepoznavanja nasilja in možnosti za ukrepanje. Družba mora spoznati, da nasilje, ki se dogaja drugemu, zadeva vse nas in je nedopustno. Več pozornosti bi morali tem temam namenjati mediji in politični odločevalci, ki bi lahko bolje poskrbeli za ustvarjanje pogojev za dostojno starost.
- Programe pomoči in podpore je treba enakomerno razpršiti, saj mora biti starim ljudem pomoč zagotovljena ne glede na to, v kateri občini živijo in ne glede na to, ali bivajo v mestnem ali vaškem okolju. Pri oblikovanju programov pomoči je nujno vključevanje predstavnikov starih ljudi, saj oni najbolje vedo, kaj potrebujejo.
- Z večgeneracijskimi centri in pravo vsebino bi odprli prostor za aktivno vključevanje starih ljudi v lokalno skupnost, s čimer bi preprečili osamljenost in izolacijo, ki sta dejavnika tveganja.
- Nujno je dodatno in konstanto izobraževanje vseh deležnikov. Strokovnim delavcem primanjkuje znanj na različnih področjih, o prepoznavi znakov nasilja in ukrepanju je treba izobraziti socialne oskrbovalke na domu in v institucionalnem varstvu. Tudi patronažna služba je podhranjena glede določenih znanj. Prav tako je treba žrtve opolnomočiti, da bodo večkrat poiskale pomoč in zlorabe prijavljale. Za povzročitelje bi morala biti obvezna udeležba o znanjih iz nenasilne komunikacije, mirnega razreševanja konfliktov, tudi vključevanje v programe odvajanja od dovoljenih in prepovedanih substanc. Do novih znanj in spoznanj, povezanih s spremembami, ki jih prinaša starost, bi morali priti svojci, ki skrbijo za ostarelega človeka. Zanje bi

potrebovali skupine za samopomoč, pa delavnice za razbremenitev, izmenjavo izkušenj in stisk ali le za druženje.

- Vzpostaviti je treba koncept zagovorništva, ki bi omogočil konkretno pomoč in podporo pri izražanju in uresničevanju potreb, mnenj in volje starih ljudi, ki bi včasih potrebovali nekoga, da bi jim razložil vse postopke in jim pomagal vztrajati.
- Občine bi morale poskrbeti za manjša varovana stanovanja in druge krizne nastanitvene kapacitete, v katere bi se lahko stari ljudje zatekli v primeru nasilja. Biti bi morale prilagojene njihovim potrebam in dostopne 24 ur dnevno. Lokalna skupnost bi morala zagotoviti tudi rezervne namestitve za ostarele osumljence, ki so nasilni zaradi bolezni, demence.
- Poleg tega velja razmisliti o drugih oblikah pomoči in zaščite, ki bi starim ljudem omogočale, da ostanejo v domačem okolju, npr. mobilne službe, dnevno varstvo, hitre tipke ipd. Nujno je treba oblikovati mrežo storitev, ki bo poskrbela za žrtve v primerih, ko se izvedejo ukrepi zoper nasilneža, ta pa je edini skrbnik starega človeka.
- Konkretno v zdravstvu je treba popraviti normative preventivnih obiskov na domu, sploh glede na staranje prebivalstva. Danes se patronažne sestre poleg preventive na terenu ukvarjajo še s previjanjem, dajanjem injekcij in podobno.
- Na Centru za socialno delo Kočevje bi potrebovali strokovnega delavca, ki bi se ukvarjal samo s problematiko starih ljudi, posledično tudi s primeri prijavljenih zlorab in nasilja.
- Povečati bi morali število delovnih mest, namenjenih pomoči in oskrbi starih ljudi v domovih in domači oskrbi, namesto da občine omejujejo število zaposlitev in temu namenjenih sredstev.
- Spremeniti je treba zakonodajo, ki bo posebej obravnavala nasilje nad starimi ljudmi, tako kot obravnava nasilje nad otroki in ženskami. Ker si veliko tistih, ki nasilje prijavijo, premisli zaradi več let trajajočih postopkov, je nujno njihovo skrajšanje ter spremembe na način, da postopka ugotavljanja in dokazovanja nasilja iz takih vzgibov ne bi bilo mogoče prekiniti.

8. LITERATURA

- Agich, G. J. (2003). *Dependence and Autonomy in Old Age: An Ethical Framework for Long-term Care*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Applewhite, A. (2016). *Lepota let. Manifest proti starizmu*. Nova Gorica: Eno d.o.o..
- Arko, K. (2018). *Varstvo človekovih pravic in kakovosti življenja starejših ljudi z institutom zagovorništva*. (Doktorsko delo). Maribor: Alma Matere Europaea, Evropski center.
- Barlič, A. (2013). *Nasilje nad starejšimi v občini Zagorje ob Savi*. (Diplomsko delo). Pridobljeno z Repozitorij Univerze v Ljubljani.
- Beauvoir de, S. (2018). *Starost I. Stališča zunanosti*. Ljubljana: Opro, zavod za aplikativne študije.
- Bezenšek, J. & Barle, A. (2007). *Poglavja iz sociologije medicine*. Maribor: Medicinska fakulteta.
- Bezenšek Lalić, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Bows, H. & Westmarland, N. (2017). Rape of Older People in the United Kingdom: Challenging the »Real-rape« Stereotype. *The British Journal for Criminology*. 57(1). Pridobljeno 4.10.2022 s <https://academic.oup.com/bjc/article/57/1/1/2566697>
- Bright, M. (1999). The abuse of older people in institutional setting: residents' and carers' stories. V Stanley, N., Manthorpe, J. & Penhale, B. (ur.). *Institutional abuse: perspectives across the life course* (str. 191-204). London; New York: Routledge.
- Brandl B., Dyer C., Heisler C., Siegel L. & Thomas R. (2007). *Elder abuse detection and intervention: a collaborative approach*. New York, Springer Publishing Company.
- Collins, K. (2006). Elder Maltreatment. Elder Maltreatment. A Review. Pridobljeno 5.3. 2023 s <https://www.semanticscholar.org/paper/Elder-maltreatment%3A-a-review.-Collins/a2f12a786b56aa70e59915813ef54d95c400bccd>
- Compton, S. A., Flanagan, P. & Gregg, W. (1997). Elder abuse in people with dementia in Northern Ireland: Prevalence and predictors in cases referred to a psychiatry of old age service. *International Journal for Geriatric Psychiatry*, 12(6). Pridobljeno 4.12.2022 s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9215944/>
- Conrad, K.J., Iris, M., Ridings, J.W., Rosen, A., Fairman, K.P. & Anetzberger, G.J. (2011). Conceptual Model and Map of Psychological Abuse of Older Adults. *Journal of Elder*

- Abuse & Neglect*, 23(2). Pridobljeno 4.12.2022 s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21462048/>
- Crawford, C. (1994). *No safe place: The legacy of family violence*. Barrytown: Station Hill Press.
- Danowski J.L. (2010). *The Portrayal of Older Characters in Popular Children's Books: A Content Analysis from 2000 to 2010*. (Magistrsko delo). Pridobljeno 1.2.2023 s <https://scholarsarchive.byu.edu/etd/2469>
- Dixon, J., Biggs, S., Tinker, A., Stevens, M. & Lee, L. (2009). *Abuse, Neglect And Loss Of Dignity In The Institutional Care Of Old People*. A Report for the Department of Health and Social Care. Pridobljeno 29.9.2022 s https://www.academia.edu/24981888/Abuse_Neglect_And_Loss_Of_Dignity_In_The_Institutional_Care_Of_Older_People?email_work_card=view-paper
- Dobljekar, N. (ur.). (2017). *Položaj starejših v Sloveniji skozi program Starejši za starejše*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije.
- Drole, J., Kristančič, A., Koželj Levičnik, I., Tominšek, A., & Žiberna, A. (ur.). (2004). *Festival za tretje življenjsko obdobje, oktober 2003: zbirka prispevkov okroglih miz in predavanj*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev.
- Eurostat. (2020). *Eurostat Regional Yearbook 2013*. Pridobljeno 4.9.2022 s <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5784301/KS-HA-13-001-EN.PDF.pdf/ec68c62e-0ca9-40af-83c2-949e152f9269?t=1414777689000>
- Eurostat. (2020). *Struktura in staranje prebivalstva*. Pridobljeno 22.2.2023 s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Struktura_in_staranja_prebivalstva&oldid=510043#Mediana_starosti_je_najvišja_v_Italiji
- Filipčič, K. (2000). Miti o nasilju v družini. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(3). Pridobljeno 7.9.2022 s https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2000/03/RKK2000-03_KatjaFilipcic_MitiONasiljuVDruzini.pdf
- Filipčič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex založba.
- Filipčič, K. (2014) Zakonodaja na področju preprečevanja nasilja v družini v Sloveniji. V Š. Veselič, D. Horvat & M. Plaz. (ur.). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 159-176). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke -žrtve nasilja.
- Filipovič Hrast, M. & Hlebec, V. (2015). *Staranje prebivalstva: oskrba, blaginja in solidarnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Fitzpatrick, T. (2001). Welfare Theory: An introduction. *Journal of Social Policy*, 32(1).
 Pridobljeno 4.12.2022 s <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0961463X04043502?journalCode=tasa>
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, K., Grebenc, V., Škerjanc, J., & Urek, M. (2008). *Dolgotrajna oskrba. Očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Fridl, S. (2014). *Nasilje nad starejšimi: doživljanje nasilja in strategije soočenja z nasiljem*. (Magistrsko delo). Pridobljeno z Repozitorij Univerze v Ljubljani.
- Georgantzi, N. (2012). *Elder abuse and neglect in the European Union*. UN Open-ended Working Group on Ageing, 21-24 August 2012. Pridobljeno 7.9. 2022 s <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/ElderAbuseNGOEWG2012.pdf>
- Gionini, F. (2003). *Zloraba starejših*. (Diplomsko delo). Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Glendenning, F. (1999). The abuse of older people in institutional settings. An overview. V N. Stanley, J. Manthorpe & B. Penhale. (ur.). *Institutional abuse. Perspective across the life course* (str.173-190). London, New York: Routledge, Taylor & Francis Gorup.
- Goriup, J. & Lahe D. (2018). Nasilje nad starostniki in zlorabe starostnikov v postmoderni družbi. V B. Macuh. (ur.). *Poglavja iz socialne gerontologije* (str. 116-140). Maribor: Alma Mater Europaea.
- Grizila, S. (2013). Potrkaj na vsaka vrata. *Seniorji. Info*. Pridobljeno 4.9.2022 s http://www.seniorji.info/POMOC_IN_OSKRBA_Starejsi_za_starejse_Potrka-na_vsaka_vrata
- Habjanič, A. & Lahe, D. (2012). Nasilje nad starejšimi slabega zdravja v domačem okolju in domovih starejših občanov. *Obzornik zdravstvene nege*, 46(1). Pridobljeno 7.11.2022s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-9HHC8JLV/a30bb3b8-0923-46d3-a08d-0e1e7e6f2dfc/PDF>
- Hočevar, A. (2018). *Kako stari ljudje razumejo in prepoznajo nasilje*. (Magistrsko delo). Pridobljeno z Repozitorij Univerze v Ljubljani.
- Hojnik-Zupanc. I. (1999). *Samostojnost starega človeka v družbeno -prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Horvat, D. & Matko, K. (2014). Oblike pomoči, pristojnosti in organizacije, ki nudijo pomoč ženskam in otrokom - žrtvam nasilja ter delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. V Š. Veselič, D. Horvat & M. Plaz. (ur.). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 245-265). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke -žrtve nasilja. Pridobljeno 2.9.2022 s <https://drustvo-sos.si/wp-content/uploads/2019/08/prirocnik-za-deloz-zenskami-in-otroki-z-izkusnjo-nasilja.pdf>

- Hvalič, S. (2000). Podobe staranja: neenakosti med spoloma. *Kakovostna starost*, 3(1-4). Pridobljeno 12.10.2022 s <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/380-1.pdf>
- Hvalič, S. (2002). Odstiranja: Nasilje nad starimi ljudmi. *Kakovostna starost*, 5(1-2), 36-45.
- Hvalič Touzery S. & Felicijan, P. (2004). Dogaja se njej in dogaja se mnogim. Ne bi se smelo. Raziskava o zlorabi starih ljudi v Sloveniji. *Kakovostna starost*, 7(1), 12-22.
- Imperl, F. (2012). *Kakovost oskrbe starejših-izziv za prihodnost*. Logatec: First Imperl and Co.
- Jagielska, K., Malgorzata Lukasik J. & Pikula, N. G. (ur.) (2013). *Violence against the elderly. Challenges-Research-Action*. Toronto: Nova Printing Inc..
- Kanduč, Z. (2001). Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja: viktimološki pogledi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 52(2). Pridobljeno 8.10.2022 s https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2001/02/RKK2001-02_ZoranKanduc_VzrokiRazlogiDruzinskegaNasilja.pdf
- Kazenski zakonik (KZ-I)* (2008). Ur. L. RS 50/2012
- Keane, J. (1996). *Reflections in violence*. London: Verso.
- Kersnik, J. (b.d.). *Nasilje in zanemarjanje v družini – vloga družinske medicine*. Pridobljeno 8.10.2022 s <https://www.varuh-rs.si/index.php?id=355>
- Kogoj, A. (2000). *Zdravstveni delavci pri odkrivanju nasilja in zlorab. Nasilje, zloraba in starejši ljudje. Učna delavnica*. Otočec: Gerontološko društvo Slovenije.
- Kopčavar Guček, N. (2014). Pristojnosti zdravstvenih ustanov na področju preprečevanja nasilja v družini. V Š. Veselič, D. Horvat & M. Plaz. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 218.232). Ljubljana : Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja.
- Knific, B. (2005). Starostnik - žrtev nasilja v krogu družine. V M. Kožuh-Novak. (ur.) *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: Zamolčane zgodbe* (str.70-73). Slovenska filantropija. Društvo za promocijo prostovoljnega dela.
- Kožuh-Novak, M. (ur.). (2005). *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: zamolčane zgodbe*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije.
- Kožuh-Novak, M. & Lukić, D. (2015). *Predlogi ciljne skupine za zmanjšanje diskriminacije in nasilja nad starejšimi*. (Aktivno in zdravo staranje v Sloveniji). Pridobljeno 11.11.2022 s http://www.staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/images/nasilje_diskriminacija_starejsi_lekt.pdf

- Krause, S.L. (ur.). (2021). *Demografske spremembe v Sloveniji in Evropi*. Ljubljana: Inštitut dr. Antona Korošca. Pridobljeno 8.9.2022 s <http://www.inak.si/wp-content/uploads/2020/12/Demografske-spremembe-v-Sloveniji-in-Evropi.pdf>
- Kristančič, A. (2005). *Nova podoba staranja - siva revolucija*. Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba.
- Križman Vežočnik T., Mihavec Ponikvar, B. & Renar, I. (2008). Izobraževanje za preprečevanje nasilja nad starejšimi. *Socialno delo*, 47(3-6).
- Kuhar, R., Guzelj, P., Drolc, A. & Zabukovec, K. (1999). *O nasilju: priročnik za usposabljanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Lahe, D. (2016). Odnos do starosti in starejših ljudi skozi zgodovino. *Revija za zdravstvene vede*, 3(1). Pridobljeno 14.1.2023 s <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-Y8EZE7GQ>
- Lacher, S., Wettsteinb, A., Senna, O., Rosemanna, T. & Hasler, S. (2016). Types of abuse and risk factors associated with elder abuse. *Swiss Medical Weekly*, 146(0304). Pridobljeno 4.10.2022 s <https://smw.ch/article/doi/smw.2016.14273>
- Lešnik, A. & Tomažič A. (2017). Starizem v zdravstvenih ustanovah. *Obzornik zdravstvene nege*, 51(4). Pridobljeno 12.12.2022 s <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg>
- Lešnik Mugnaioni, D. (2004). Nasilje nad starejšimi. V *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje. Priročnik*, (str. 88 – 93). Ljubljana: Društvo SOS telefon.
- Lindert, J., de Luna J., Torres-Gonzales, F., Barros, H., Ioannidi-Kopolou, E., Melchiorre, M.G., Stankunas, M., Macassa, G. & Soares, J.F.J. (2013). Abuse and neglect of older persons in seven cities in seven countries in Europe: a cross-sectional community study, *International Journal of Public Health*, 58(1) Pridobljeno 28.10.2022 s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22864651/>
- Maia, P.H.S., Ferreira, E.F., Melo, E.M. & Vargas, A.M.D. (2019). Occurrence of violence in the elderly and its associated factors. *Revista Brasileira de Enfermagem*, 72(2). Pridobljeno 28.10.2022 s <https://www.scielo.br/j/reben/a/YYtX34JqBV3SQy9xGjzS5hr/?lang=en&format=pdf>
- Mali, J. (2007). Študijsko gradivo za predmet medgeneracijski odnosi v programu podiplomskega izobraževanja »socialno delo v vojski« v okviru specialističnega študija »management v socialnem delu«. V K. Matiš, *Nasilje nad starimi ljudmi na območju Prekmurja*. (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Mali, J. (2011). Uvajanje zagovorništva starejših oseb. V Tratnik-Volasko, M. (ur.). *Zagovorništvo starejših* (str. 15-27). Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije.
- Mali, J. (2013). *Dolgotrajna oskrba v Mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Pridobljeno 3.12.2022 s https://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/zbornik_zagovornistvo_starejsih.pdf
- Mali, J. Grebenc, V. (2021). *Strategije raziskovanja in razvoja dolgotrajne oskrbe starih ljudi v skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- McClennen, J.C. (2010). *Social Work and Family Violence: Theories, Assessments and Intervention*. New York: Springer Publishing Company LLC.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Miklavčič, B. (2021). *Obravnava nasilja nad starimi ljudmi v osrednji Sloveniji*. (Magistrsko delo). Pridobljeno z Repozitorij Univerze v Ljubljani.
- Milek Ogrin, M. (2014). Pristojnosti centrov za socialno delo na področju preprečevanja nasilja v družini. V Š. Veselič, D. Horvat & M. Plaz. (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroku z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otrok- žrtve nasilja.
- Mlakar, T. Vujović, A. & Mravljak Andoljšek, V. (2016). Preprečevanje nasilja nad starejšimi. *Kakovostna starost*, 19(3), 3-19.
- Murgel, S. (2010). Nasilje v družini z vidika dejavnosti centrov za socialno delo. V Dvoršek, A. & Selinšek, L. (ur.). *Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi* (str. 115-130). Ljubljana. Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta.
- Mušič, T. (2005) Preprečevanje nasilja, zlorab in diskriminacije starejših. V M. Kožuh-Novak. (ur.). *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: Zamolčane zgodbe* (str.149-150). Slovenska filantropija. Društvo za promocijo prostovoljnega dela.
- Mušič, T. (2010) Kratek prikaz stanja in aktivnosti policije pri preprečevanju in preiskovanju kaznivih dejanj na področju nasilja v družini. V A. Dvoršek & L. Selinšek. (ur.), *Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi* (str. 49-69). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta.
- OPRO, zavod za aplikativne študije. (b.d.). *Starizem v zdravstvu*. Pridobljeno 9.12.2022 s <https://opro.si/arhiv/starizem-v-zdravstvu/>
- Pentek, M. (2005). Nasilje in zloraba nad starejšimi. V M. Kožuh-Novak. (ur.) *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: Zamolčane zgodbe* (str. 55-59). Slovenska filantropija. Društvo za promocijo prostovoljnega dela.

- Ostrman, A. (2013). *Usmeritve za ravnanje prostovoljcev društev upokojencev pri obravnavi nasilja nad starejšimi in sodelovanju z drugimi organi in organizacijami*. Pridobljeno 4.9.2022 s http://zdus-zveza.si/docs/starejsi_za_starejse_protokol_sprejet_s_spremembami.pdf.
- Pajić, A. (2011). *Alkohol kot dejavnik agresivnosti in s tem povezanega nasilja v družini*. (Diplomsko delo). Pridobljeno 5.8.2022 s https://www.fvv.um.si/dv2010/zbornik/nasilje_v_druzbi/pajic.pdf
- Pečar, J. (1999). *Neformalno nadzorstvo: kriminološki in sociološki pogledi*. Radovljica: Didakta.
- Pentek, M. (2000). *Nasilje, zloraba in starejši ljudje*. Poročilo učne delavnice Nasilje, zloraba in starejši ljudje. Otočec: Gerontološko društvo Slovenije.
- Prelutsky, J. & Dorman, B. (2011). *The Wizzard*. New York: Greenwillow Books.
- Pušnik, K. (2007). *Employment and labour market policies for an ageing workforce and initiative at the workplace, National overview report: Slovenia*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Pridobljeno 28.12.2022 s https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2007/0514/en/1/ef070514en.pdf
- Pillemer, K., Burnes, D. Riffin, C. & Lachs, M.S. (2016). Elder Abuse: Global situation Risk Factors and Prevention Strategies. *Gerontologist*, 56(2). Pridobljeno 14.12.2022 s <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5291158/>
- Plaz, M. (2004) Nasilje proti ženskam: oblike, Stereotipi in dejstva, posledice, dinamika in normalizacija nasilja, zakaj ženske vztrajajo v nasilnem odnosu. V D. Horvat. D. Lešnik Mugnaioni & M. Plaz. (ur.). *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik* (42-63). Ljubljana: Društvo SOS telefon.
- Podreka, J. (2018). Nasilje: njegove interpretacije in reprezentacije. *Ars et humanitatis*, 12(1), 5-8.
- Požarnik, H. (1981). *Umetnost staranja. Leta, predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini*. Ur. l. RS 38/2011.
- Primc, T. & Lobnikar, B. (2019). Nasilje nad starejšimi v domovih za starejše in v domačem okolju. *Kakovostna starost*, 22(1). Pridobljeno 4.8. 2022 s <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=1912>

- Prokop, J. (2013). Home violence to seniors in Czech Republic. V K. Jagielska, J. Malgorzata Lukasik & N. G. Pikula, N. G. (ur.). *Violence against the elderly. Challenges-Research-Action* (str. 227-242). Toronto: Nova Printing Inc..
- Ramovš, J., Grebenšek, T., Mravljak Andoljšek, V., Gorenc Vujović, A. & Ramovš, K. (2018). Preprečevanje trpinčenja starih ljudi. V V. Nussdorfer & A. Kovšca. (ur.). *Starejši kot sedanjost in prihodnost družbe - Zbornik referatov in razprav* (str. 147-155). Ljubljana: Varuh človekovih pravic RS, Državni svet RS. Pridobljeno 19.8.2022 s https://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/ds_zbornik_starejsi_notranjost_e.pdf
- Ramovš, J. (2000). Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, 39(315-329).
- Ramovš, J. (ur.). (2013). *Staranje v Sloveniji : raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Ramovš K., (2013). Nasilje nad starejšimi. V Ramovš, J. (ur.). *Staranje v Sloveniji: raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije* (str. 341-350). Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Razboršek, V. (2002). Oblike zlorabljanja starejših ljudi. *Kakovostna starost*, 5(31-35).
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini za obdobje 2009-ReNPPND0914* (2009). Ur. l. RS 41/2009.
- Reed, C. J. (2013). Rape, Older Adult. V J. L. Postmus. (ur.). *Sexual Violence and Abuse , an Encyclopedia of preventions, impact and recovery* (458-460). Santa Barbara: ABC- CLIO LLC.
- Rus, A. (2008). *Priprava na upokojitev in spremembe, ki jih le-ta prinaša*. (Diplomsko delo). Pridobljeno z Repozitorij Univerze v Ljubljani.
- Salecl, T. (2005) Spregovorimo o nasilju nad starejšimi ženskami. (2005). V Kožuh-Novak, M. (ur.) *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: Zamolčane zgodbe* (str. 95-102). Slovenska filantropija. Društvo za promocijo prostovoljnega dela.
- Selič, P. (2010). Dejavno odkrivanje in pogostost nasilja v družini: podatki in osnova za sodelovanje med strokami. V A. Dvorščak & L. Selinšek. (ur.). *Nasilje v družini: kazenskoopravni, kriminalistični in kriminološki problemi* (str. 31-44). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta.
- Skirbekk, V. & James, K.S. (2014). Abuse against elderly in India – The role of education. *BMC Public Health*, 14(336). Pridobljeno 9.11.2022 s <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-336>

- Sleap, B (2011) Discrimination in old age: multiple, cumulative and on the increase. *HelpAge International*. Pridobljeno 8.8.2022 s <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/HelpAge%20briefing%20discrimination%20in%20old%20age%20Aug%202011.pdf>
- Svetina, P. (2022). *Letno poročilo varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2021*. Pridobljeno 14.11.2022 s https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP_2021/Letno_porocilo_VCP_RS_za_leto_2021.pdf
- Sedmak, M. & Kralj, A. (2006). Nevarna zasebnost - nasilje v družinah v Sloveniji. *Družboslovne razprave*, 22(53). Pridobljeno 4.12.2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-5DXOFRMV>
- Statistični urad Republike Slovenije. (2022). *Število in sestava prebivalstva*. Pridobljeno 1.8.2022 s <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/104>
- Statistični urad Republike Slovenije. (2023). *Število in sestava prebivalstva*. Pridobljeno 1.2.2023 s <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/104>
- Soares, J., Barros, H., Torres-Gonzales, F., Ioannidi-Kapolou, E., Lamura, G., Lindert, J., Luna, J.D., Macassa, G., Melchiorre, M.G. & Stank, M. (2010) *Abuse and health among elderly in Europe*. Kaunas: Lithuanian University of Health Sciences Press. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:377016/FULLTEXT01.pdf>
- Statista- The Statistic Portal for Market Data. (2022). Population. Pridobljeno 14.12.2022 s www.statista.com <https://www.statista.com/topics/921/european-union/#statisticChapter>
- Steinmetz, S. (1990). Elderly Abuse. Myth and Reality. V T. Brubaker. *Family relationship in later life*. New York: Sage Publications (193-211).
- Šadl, Z. (2002). Emocionalno delo strokovnjakov med skrbjo in stilizirano predstavo. *Socialno delo*, 41(6). Pridobljeno 8.12.2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-J4D54KZ0/7c360492-b1b8-4ac8-93bc-6ca91fe6ae18/PDF>
- Šare, S. & Ljubičić, M. (2017) Uloga medicinske sestre u prepoznavanju znakov zlostavljanja osoba starije dobi. *Sestrinski glasnik*, 22(2). Pridobljeno 12.1.2022 s <https://hrcak.srce.hr/clanak/274491>
- Šircelj, M. (2009). Staranje prebivalstva v Sloveniji. V V. Hlebec. (ur). *Starejši ljudje v družbi sprememb* (15-43). Maribor: Aristej.
- Šmit, J. Leskovic L., (2013). Zlorabe starostnikov na primeru doma za starejše. *Obzornik zdravstvene nege*, 47(4). Pridobljeno 12.12.2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-D3DYMLZZ>

- Šprah, L. (2016). Vpogled v delo drugega je za marsikoga kot vpogled v novo vesolje. *Socialno delo*, 55(95-100).
- Štirn, M. & Minič, M. (ur.). (2017). *Psihosocialna podpora žrtvam nasilja v družini in nasilja zaradi spola: priročnik*. Ljubljana: ISA institut.
- Tomanič Trivundža, I. (2016). *Projekt Razbijanje stereotipov o starosti v medijih*. (Poročilo o analizi novinarskih prispevkov v slovenskih medijih v obdobju od 28. 3. do 1. 6. 2016). Pridobljeno 9.12.2022 s <https://novinar.com/wp-content/uploads/2019/09/Porocilo-stereotipi-o-starejsih1.pdf>
- Tomšič, M. (2010). Antropološki pogled na obdobje starosti. *Monitor ISH*, 12(2). Pridobljeno 30.11.2022 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NYES7A42/91f332d9-04b0-43b7-b050-92602aeacabf/PDF>
- Tupper, M. (1995) *The representation of Elderly person*. Pridobljeno 1.8.2022 s <http://geocities.com/Athens/8237/>
- United Nations. (2022). *World Population Prospects. Summary of Results*. Pridobljeno 4.9.2022 s https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/wp2022_summary_of_results.pdf
- Veber, S. (2004). Zloraba starih ljudi in nasilje nad njimi. *Obzornik zdravstvene nege*, 38. Pridobljeno 4.8.2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-RMH5DO95/1692e692-3138-4f66-9e54-6f8c24711b11/PDF>
- Veselič, Š., Horvat, D. & Plaz, M. (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroku z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otrok- žrtve nasilja.
- Vujović, A. (2016). Globalni obseg problema nasilja nad starejšimi in ukrepanje po podatkih SZO. *Kakovostna starost*, 19(1). Pridobljeno 3.10.2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-PQHH5H0H/7e4b5835-d6c2-4d69-b143-3d0075f9dddc/PDF>
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)* (2008). Ur. l. RS 16/2008.
- Zakon o kazenskem postopku (ZKP)* (2021). Ur. l. RS 176/2021.
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)* (2012). Ur. l. RS. 15/2013.
- Zaviršek (1998): Razumevanje nasilja v socialnih znanostih. V E. Bass & L. Davis. *Pogum za okrevanje* (7-22). Ljubljana: Liberalna akademija: Visoka šola za socialno delo.
- Zwolinski, A. (2013). Cultural basis of violence against the elderly. V K. Jagielska, J. Malgorzata Lukasik & N. G. Pikula, N. G. (ur.). *Violence against the elderly. Challenges-Research-Action* (str. 27-43). Toronto: Nova Printing Inc..

- Žiberna, A. (2005) Individualne in institucionalne oblike zlorab, nasilja nad starejšimi ljudmi. V M. Kožuh Novak. (ur.). *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: zamolčane zgodbe*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije
- Žveglič, M. (2002). Nasilje nad ostarelimi. *Kakovostna starost*. 5(46-48).
- Quinn, M.J. & Tomita, S.K. (1997). *Elder Abuse and Neglect: Causes, Diagnosis and Interventional Strategies*. New York: Springer Publishing Company, Inc.
- WHO (2002). *World health report: 2002. Reducing risks, promoting healthy life*. Pridobljeno 7.11.2022 s <https://www.who.int/publications/i/item/9241562072>
- WHO. (2008). *Demystifying the Myths of Ageing*. Pridobljeno 1.9.2022 s https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0006/98277/E91885.pdf
- WHO. (2011). *European report on preventing elder maltreatment*. Pridobljeno 1.9.2022 s https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0010/144676/e95110.pdf
- WHO. (2022). *Abuse of Older People*. Pridobljeno 4.12.2022 s <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people>
- Wiehe, V. R. (1998). *Understanding family violence : treating and preventing partner, child, sibling and elder abuse*. London: Sage, cop.
- Wolf, R.S. (2000). Introduction: The nature and scope of elder abuse. *Generations*, 24(2). Pridobljeno 8.8.2022 s https://www.researchgate.net/publication/288303705_Introduction_The_nature_and_scope_of_elder_abuse
- Yick Flanagan. A. (2014). *Elder Abuse: Cultural Contexts and Implications*. Pridobljeno 8.10.2022 s <https://www.netce.com/coursecontent.php?courseid=2543>

9. PRILOGE

9.1. Vprašalniki

OCENA POZNAVANJA ZAPOSLENIH V PRISTOJNIH SLUŽBAH ZA RAVNANJE S STARIMI LJUDMI, ŽRTVAMI NASILJA

1. Kako prepoznate znake nasilja ali suma na prisotnost nasilja nad starimi ljudmi?
2. Katere spretnosti in veščine so potrebne za komunikacijo z osebo, za katero sumite, da je podvržena nasilju oz. nasilno dejanje prijavi?
3. Kakšne so vaše obveznosti ob sumu na nasilje nad starimi ljudmi oz. ob njegovi prijavi?
4. Kakšne možnosti za izobraževanje o tej temi imate? (v okviru službe, samoiniciativno ipd.)?
5. Na katerem področju vam znanja primanjkuje oz. česa bi se še želeli naučiti?

B) PRIJAVA NASILNIH DEJANJ IN POSLEDICE

6. V kolikšni meri po vaši oceni ljudje prijavljajo nasilna dejanja nad starimi ljudmi?
7. Na kakšen način dobite informacije o nasilju nad starimi ljudmi?
8. Katere so najpogostejše vrste nasilja, ki ste jih obravnavali in kdo so najpogostejše žrtve oz. povzročitelji?
9. Ali imajo stari ljudje v skupnosti dovolj informacij o tem, na koga se lahko obrnejo v primeru nasilja?
10. Kakšne so posledice prijave za starega človeka in kakšne za povzročitelja?
11. Kako preseči molk starih ljudi, ki nasilja ne želijo prijaviti zaradi sramu, strahu in drugih razlogov?

C) MOŽNOSTI ZA PREVENTIVO IN IZBOLJŠAVE IN KAKŠNE SO OMEJITVE PRI ODKRIVANJU NASILJA

12. Kako resna se vam zdi problematika nasilja nad starimi in ali ji skupnost posveča dovolj pozornosti?
13. Na kakšne načine vaša služba/institucija ozavešča javnost glede tega problema?
14. Kakšno je medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje? Kje vidite pomanjkljivosti?
15. Katere oblike pomoči so na voljo v skupnosti in katere bi bilo treba uvesti?
16. Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?
17. Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja?

INTERVJU 2

OCENA POZNAVANJA PODROČJA NASILJA NAD STARIMI LJUDMI

1. Koliko poznate sistemsko urejenost področja, ki zadeva nasilje nad starimi ljudmi?
2. Koliko je po vašem mnenju nasilja nad starimi ljudmi?
3. Ali je ozaveščanje javnosti glede tega problema zadostno?
4. Katere oblike pomoči, ki so na voljo v skupnosti, so vam poznane in katere bi bilo treba uvesti?

POLITIČNI ODLOČEVALCI IN ZAKONODAJA

5. Koliko pozornosti se posveča tej tematiki med političnimi odločevalci?
6. Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna in kaj manjka? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

MOŽNOSTI ZA PREVENTIVO IN IZBOLJŠAVE IN KAKŠNE SO OMEJITVE PRI ODKRIVANJU NASILJA

7. Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja nad starimi ljudmi?
8. Katere od navedenih predlogov bi bilo možno uresničiti?

INTERVJU 3

A) OSEBNA IZKUŠNJA NASILJA

1. Koliko časa je trajalo, da ste prijavili nasilje?
2. Komu ste se najprej zaupali?
3. Ste še vedno v stiku s povzročiteljem nasilja?
4. Česa ste se pred prijavo najbolj bali in kaj je bila prelomna točka, da ste se odločili nasilje prijaviti?

B) ZADOSTNOST IN USTREZNOST STROKOVNE POMOČI OB PRIJAVI NASILJA

5. Ste imeli dovolj informacij, na koga se lahko obrnete po pomoč?
6. So ustrezne službe vašo prijavo obravnavale dovolj resno?
7. Ste dobili potrebno pomoč in kaj ste pogrešali?
8. Kaj se je zgodilo po prijavi?

C) MOŽNOSTI ZA PREVENTIVO IN IZBOLJŠAVE NA PODROČJU ODKRIVANJA NASILJA

9. Kdo je bil povzročitelj, žrtev kakšnega nasilja ste bili in kaj se je spremenilo?
10. Kaj bi kot skupnost potrebovali, da bi se izboljšale razmere za stare ljudi, ki trpijo nasilje?

9.2. Zapis intervjujev

9.2.1. Intervju A

Center za socialno delo; koordinatorka preprečevanja nasilja v družini

Kako prepoznavate znake nasilja ali suma na prisotnost nasilja nad starimi ljudmi?

Pomembno je zavedanje, da se nasilje dogaja in zato pogosto kar vprašam (A1). Včasih žrtve same povejo (A2) ali pa pove nekdo drug (A3). Kar opažamo, so modrice (A4) (tisto, kar se vidi) ali ko ljudem izginjajo drobne stvari (A5), ko na primer ni baterij za slušni aparat (A6), so brez denarja (A7), ne morejo odpreti vrat, ker ni ključev (A8). To so bolj prikrite oblike nasilja (A9), ki jih lahko opaziš, ko si že nekaj časa v odnosu z določeno osebo (A10). Samo iz razgovora je nasilje pogosto težko zaznati (A11). Lažje je z znanjem (A12) in izkušnjami (A13). Ko pridemo k nekomu na dom, ga lahko zaznamo iz odnosa, drobnih stvari, ki ne »štímajo«; morda je človek v obrambni drži (A14), odmaknjen (A15), posebej v sobi (A16), neurejen (A17) (A18), prestrašen.

Katere spretnosti in veščine so potrebne za komunikacijo z osebo, za katero sumite, da je podvržena nasilju oz. nasilno dejanje prijavi?

Na splošno je najpomembnejše, da se tega ne ustrašimo (A19). Če je to zdržala žrtev, moramo tudi mi. Temeljno je, da ne delamo drame (A20). Vemo, da moramo nekaj narediti mi (A21), pa tudi on (A22). Pomembna je potrpežljivost (A23), da počakamo, da človek sam pride do tega (A24), mi se nato odzovemo (A25) in mu nudimo podporo (A26), prehodimo pot skupaj z njo (A27). Pomembno je imeti znanje o nasilju (A28), da lahko stvari razumeš. Pri nasilju ni nobene logike. Nasilje je zmeda (A29), niti žrtev sama ne

razume, kaj se dogaja (A30). Nasilnež ni samo nasilen (A31), en košček njega je tudi dober (A32), in to pri žrtvi povzroča zmedo. Ko žrtev začuti, da jo razumeš, lahko začneš delati. V takih situacijah ne gre le za to, da je, na primer, mož nasilen. Pomembno je, da žrtev dobi podporo (A33), da jo opolnomočimo (A34). Sprejeti mora odgovornost za lastno življenje (A35) in srečo. Je pa pri starih ljudeh težko (A36). Ne gre le za to, da nasilneža zapusti in gre, ampak za drugačen način življenja. Mlajši človek si lahko ustvari novo življenje, stari ljudje pa so v bolj brezizhodnem položaju (A37). Kam naj grejo (A38)?

Kakšne so vaše obveznosti ob sumu na nasilje nad starimi ljudmi oz. ob njegovi prijavi?

Naloge CSD pri obravnavi nasilja nad starejšimi se ne razlikujejo od obravnave nasilja nad pripadniki drugih starostnih skupin. CSD je dolžan vedno, ko izve za nasilje v družini, obvestiti policijo (A39). Vedno je pomembno čim prej vzpostaviti stik z žrtvijo (A40) in identificirati nasilje (A41), izdelati individualni varnostni načrt (A42) ter oceno ogroženosti (A43), na podlagi katere se načrtujejo koraki za zaščito žrtve. Žrtve seznanimo z ukrepi policije in sodišča (A44) (ZPND), skličemo multidisciplinarni tim (A45), kjer skupaj z žrtvijo in drugimi institucijami (policija, zdravstvo, Zavod Jutro...) izdelamo načrt pomoči (A46). CSD vedno opravi razgovor tudi s povzročiteljem (A47) z namenom nudenja pomoči za spreminjanje nasilnega vedenja (A48). CSD starejšim nudi pomoč predvsem v obliki storitev, kot so prva socialna pomoč (A49). Pomagamo pri organizaciji mreže pomoči (A50), npr. pomoč na domu (A51), saj mora po umiku povzročitelja nekdo drug prevzeti skrb zanj. Eden od ukrepov policije ali sodišča, e prepoved približevanja (A52), vendar ga pogosto kršijo tudi žrtve same (A53), ne povejo za telefonske klice (A54) ali da se je povzročitelj vrnil domov (A55). Žrtve poskušamo opolnomočiti (A56), da bi vztrajale (A57) in zmogle pričanje (A58), saj je od tega pogosto odvisen uspeh postopkov na sodišču. Ustavljeni postopki pogosto prispevajo k temu, da povzročitelji pridobijo na moči. Če izvemo za sum nasilja, smo dolžni podati prijavo na policijo (A59), vendar zaradi zgoraj navedenega spodbujamo žrtev, da to stori sama (A60). Pomembno je, da od družbe pride do povzročitelja sporočilo, da nasilje ni sprejemljivo (A61). Dokler je nasilje skrivnost, ima povzročitelj prostor in moč, da ga lahko povzroča.

Kakšne možnosti za izobraževanje o tej temi imate? (v okviru službe, samoiniciativno ipd.)?

Mi smo se dolžni izobraževati, izobraževanja nam organizirata Socialna zbornica Slovenije (A62) in Skupnost centrov za socialno delo (A63). Vendar tem o starih ljudeh in nasilju doslej ni bilo veliko (A64), doslej so bile kar malo zapostavljene (A65).

Na katerem področju vam znanja primanjkuje oz. česa bi se še želeli naučiti?

Področje razumevanja starih ljudi (A66), znanja o staranju (A67), boleznih (A68), da lahko to razumeš in razmišljaš o rešitvah. Rabili bi tudi več sodelovanja z zdravstvenimi delavci glede znanj o skrbi za stare ljudi (A69).

V kolikšni meri po vaši oceni ljudje prijavljajo nasilna dejanja nad starimi ljudmi?

Zelo malo (A70). Osebo mislim, da prijavijo le 10 odstotkov (A71). Tudi prepoznanega nasilja je zelo malo (A72). Razen v primerih, ko človeka pretepajo ali mu jemljejo denar ali druge stvari. Težko je, saj stari ljudje ne povejo (A73), drugih, ki bi kaj videli, pa ni (A74).

Na kakšen način dobite informacije o nasilju nad starimi ljudmi?

Najpogosteje tako, da nasilje prijavi žrtev (A75) ali nam povejo sorodniki (A76). Sosedje (A77) prijavijo kakšno zanemarjanje (A78), ki je lahko posledica tega, da svojci včasih ne zmorejo več (A79). Zdravniki, patronažna služba pa ne (A80).

Katere so najpogostejše vrste nasilja, ki ste jih obravnavali in kdo so najpogostejše žrtve oz. povzročitelji?

Mislim, da so **starejši ljudje najpogostejše izpostavljeni ekonomskemu nasilju (A81)**. Pri CSD se najpogostejše srečamo s **fizičnim nasiljem (A82)**, ki ga pravilom spremlja **psihično nasilje (A83)** in pa tudi **zanemarjanje (A84)**. **Nasilje se redko pojavlja samo v eni obliki (A85)**. Najpogostejše se srečujemo s fizičnim nasiljem, saj je **ostale oblike težje prepoznati in raziskati (A86)**. Srečujemo se s težavami, ko **starejše osebe zaradi starostnih sprememb in bolezni težko izpovejo, kaj se jim dogaja (A87)**. Včasih pridejo svojci in se pritožujejo nad vedenjem ostarelih, posebno v primeru demence. Težko sprejmejo, da gre za spremembe, ki so povezane z boleznijo. Svojim starejšim govorijo, da jih bodo dali v dom. Njih pa je strah, saj ne vedo, da jih proti njihovi volji ni možno nikamor »dati«.

Starejše ženske (A88), še posebej, če so revne, so **najbolj ranljive (A89)**. Med starejšimi žrtvami nasilja so tudi **moški (A90)**, ki so **žrtve nasilja s strani svojih otrok (A91)**, **vnukov (A92)** ali celo **partnerk (A93)**.

Povzročitelji pa...lahko bi govorili o nekakšnem valovanju; so obdobja, ko **so povzročitelji sinovi (A94)**, pa **potem vnuki (A95)**, **možje (A96)**.

Dejstvo je, da so imeli ljudje slabe odnose že prej, sčasoma pa se stvari samo še slabšajo. **Otroci imajo pogosto težave z odvisnostmi (A97)** ali z **duševnim zdravjem (A98)** in posledično **živijo doma (A99)**. Dinamika v družini je praviloma zelo zapletena. Naštete težave niso opravičilo za nasilje, **nasilje je praviloma posledica nespoštovanja (A100)**, **ljudje so pogosto nasilni zato, ker so lahko (A101)**, **ker menijo, da jim pripada več moči (A102)** in da **imajo pravico vzgajati druge (A103)**.

Ali imajo stari ljudje v skupnosti dovolj informacij o tem, na koga se lahko obrnejo v primeru nasilja?

Glede tega nimam dovolj informacij, vendar bi rekla, da imajo ne glede na občino **stari ljudje slabši dostop do informacij (A104)**, tudi **znajdejo se slabše (A105)**.

Kakšne so posledice prijave za starega človeka in kakšne za povzročitelja?

Posledic prijave za žrtev naj ne bi bilo. **Nasilje se preganja po uradni dolžnosti (A106)** in žrtve imajo v teh postopkih vlogo priče. Povzročitelja ne tožijo ali preganjajo žrtve. Cilj obravnave je prenehanje nasilja. Res pa je, da prijava sama po sebi ali to, da nekomu povejo o nasilju, nasilja ne ustavi. Prijava nasilja v primeru, ko je izrečen ukrep prepovedi približevanja nasilje za krajši čas ustavi, vendar se ukrep po določenem času (48 ur oz. 15 dni, 60 dni če žrtev zaprosi za podaljšanje, ukrepi po ZPND trajajo dlje) izteče. Na žalost **povzročitelji redko prevzamejo nase odgovornost za lastno nasilno vedenje (A107)** in se **odločijo za spremembe (A108)**, še posebej, če **zlorablajo različne psihoaktivne snovi (A109)** ali imajo **težave v duševnem zdravju (A110)**. Tako je **edina možnost, da nasilje preneha, prekinitev odnosa (A111)**, za kar pa se žrtve, **starejše osebe pa še posebej, težko odločijo (A112)** oz. **potrebujejo čas (113)** in **veliko podpore za tako odločitev (A114)**. Težava je tudi, kako zagotoviti starejši osebi **pomoč (A115)**, ki jo potrebuje, če je bil **povzročitelj edini, ki ji jo je doslej nudil (A116)**. Pogosto se zgodi, da se spremeni oblika nasilja, prej je fizično, potem psihično.

Prijavljanje nasilja se mi zdi pomembno (A117), saj **nasilje nikoli ne preneha samo od sebe (A118)** in se **praviloma stopnjuje (A119)**. S prijavo **povzročitelj dobi jasno informacijo (A120)**, da je **nasilja nedopustno (A121)**, **neopravičljivo (A122)** in **kaznivo (A123)**. Skrivnostnost v zvezi z nasiljem se prekine in **žrtve dobijo priložnost za podporo in pomoč (A124)** ter **izkušnjo, da se institucije odzovemo (A125)**. Koordinatorji za **preprečevanje nasilja opravimo razgovore s povzročitelji (A126)** in jih **napotimo v ustrezne programe učenja nenasilnega vedenja (A127)**, **zdravljenja odvisnosti (A128)** ipd.

Kako preseči molk starih ljudi, ki nasilja ne želijo prijaviti zaradi sramu, strahu in drugih razlogov?

Izkušnje kažejo, da se število prijav poveča, ko ljudje dobijo občutek, da se institucije odzovejo. Pomembno se mi zdi ozaveščanje tako starejših kot tudi vseh ostalih o nasilju (A129) in nesprejemljivosti le-tega nasploh (A130). Potrebno je ozaveščanje o tem, da se nasilje dogaja tudi starejšim in o možnih pojavnih oblikah nasilja (A131). Po drugi strani se pri starejših srečujemo s pomankanjem oblik pomoči, ki so namenjene in prilagojene njim (A132), kar nas omejuje v možnostih (A133), da bi starejšim nudili ustrezno pomoč.

Kako resna se vam zdi problematika nasilja nad starimi in ali ji skupnost posveča dovolj pozornosti?

Ne, skupnost ji ne posveča dovolj pozornosti (A134), je pa ta tematika priplavalna na površje. Tudi koordinatorji ji letos posvečamo več pozornosti. Manjka izobraževanj za skupnost o skrbi za starega človeka (A135). Ko, na primer, pride iz bolnišnice (A136), ne veš, kako ga posesti, hraniti, kje lahko dobiš bolniško posteljo, na koga se lahko obrneš po pomoč. Manjka tudi znanj za svojce o tem, kako sprejeti spremembe, ki jih prinaša starost (A137). Včasih lahko tako človeku škodujemo iz neznanja (A138).

Na kakšne načine vaša služba/institucija ozavešča javnost glede tega problema?

Letos smo organizirali predavanje za strokovno javnost in prostovoljce (A139), ki nudijo pomoč starejšim. Pred leti smo sodelovali z Inštitutom Antona Trstenjaka, ko so organizirali delavnice za starejše o varnem staranju (A140) in nato še Nacionalno konferenco o preprečevanju trpinčenja starih ljudi (A141), ki je potekala v Kočevju.

Kakšno je medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje? Kje vidite pomanjkljivosti?

Dobro sodelujemo (A142). Mesto je majhno in med seboj se poznamo, se spoštujemo. Kadar je treba, institucije tukaj stopimo skupaj (A143). Edini problem je v tem trenutku sodelovanje z zdravstvom, saj se zdravstveni dom sooča z velikimi kadrovskimi težavami (A144).

Katere oblike pomoči so na voljo v skupnosti in katere bi bilo treba uvesti?

Dobro delujejo Sopotniki za prevoz starejših (A145). Pa Jutro, zavod za pomoč in nego na domu (A146), Šent (A147), društvo upokojencev (A148), sekcija medgeneracijskega društva za kakovostno starost (A149), prostovoljci rdečega križa (A150), tudi cerkev (A151). Tudi institucije (A152).

Za starejše ljudi bi bilo dobro vzpostavil koncept zagovorništva (A153) in jim tako omogočiti konkretno pomoč in podporo pri izražanju ter uresničevanju njihovega mnenja in volje (A154). Nujno bi potrebovali krizne namestitve, prilagojene starejšim osebam (A155), ki bi bile dostopne 24 ur dnevno (A156) in bi omogočale hiter umik v varno in starejšim osebam prijazno okolje (A157). Poleg kriznih namestitev bi bilo potrebno razmišljati o oblikah pomoči in zaščite, ki bi starejšim nudile več varnosti in obenem omogočale, da ostajajo v domačem okolju (npr. mobilne službe (A158), dnevno varstvo (A159), hitre tipke (A160) ...). Programi pomoči bi morali biti enakomerno razpršeni (A161), vsem starejšimi bi morala biti zagotovljena ustrezna pomoč, ne glede na to, v kateri občini živijo (A162) oz. imajo stalno prebivališče. Osebe, ki skrbijo za starejšega človeka, bi morale imeti ustrezne informacije (A163), izobraževanja (A164) in tudi neposredno podporo (A165).

Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

Zakonodaja na področju preprečevanja nasilja je dokaj v redu (A166). Manko je na področju pomoči in oskrbe starejših oseb (A167).

Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja?

Nujno je ozaveščanje ljudi o nasilju (A168), tudi o skrbi za stare ljudi (A169), o njihovih potrebah (A170). Le tako jim lahko priskrbimo pomoč, ki bo ustrezna. Potem bi šlo res na bolje. Nasilje je namreč nesprejemljivo in se ne sme dogajati.

9.2.2. Intervju B

Patronaža zdravstvenega doma; diplomirana medicinska sestra - vodja patronaže

Kako prepoznavate znake nasilja ali sum na prisotnost nasilja nad starimi ljudmi?

Običajno se ti zaupa človek sam (B1), včasih prijavijo tudi sosedi (B2), ampak to je v glavnem praksa v blokih. Na podeželju pa ne, tam se ljudje nočejo vtikati v družinske zadeve (B3). Morda tudi prelagajo odgovornost na koga drugega (B4). Včasih na terenu vidiš kakšne poškodbe, pa posumiš (B5). Velikokrat ljudje nasilje zanikajo (B6) oz. pravijo, da so padli in so se udarili (B7).

Katere spretnosti in veščine so potrebne za komunikacijo z osebo, za katero sumite, da je podvržena nasilju oz. nasilno dejanje prijavi?

Najpomembnejša stvar je, da se ti oseba zaupa (B8), da se ti odpre (B9). Ko veliko hodiš po terenu in v iste hiše, dobijo zaupanje vate. Vse izhaja iz tega. Potem pa ga je treba znati prepričati in mu povedati, kako mu lahko pomagaš (B10). Komunikacija (B11) in zaupanje (B12) sta glavna.

Kakšne so vaše obveznosti ob sumu na nasilje nad starimi ljudmi oz. ob njegovi prijavi?

Če vidiš, da se dogaja nasilje, si dolžen poklicati policijo (B13), center za socialno delo (B14) ali obvestiti osebnega zdravnika (B15). Jaz najprej pokličem osebnega zdravnika, pa naj on odloči. Pokličem tudi na center, na policijo pa osebno še nisem klicala. Njih pustim za skrajni primer. Najbolje je, da ljudje pokličejo sami in podajo prijavo (B16), ampak se pogosto bojijo posledic (B17) in raje trpijo (B18). Imela sem en primer, ko je gospa sama klicala na center in policijo, pa niso nič ukrenili (B19). Meni je potem kdaj pojamrala, rabila je nekoga, ki bi jo samo poslušal. Pravi, da nima kam iti (B20), edina opcija je dom za stare ljudi (B21), tja pa tudi noče (B22). Svetovala sem ji, naj se v primerih, ko je sin nasilen, umakne v sobo in zaklene, pa počaka, da huda ura mine.

Kakšne možnosti za izobraževanje o tej temi imate? (v okviru službe, samoiniciativno ipd)?

Za podaljšanje licence se moramo v sedmih letih udeležiti več predavanj (B23), v glavnem jih organizira NIJZ. V zdravstvenem domu so organizirali delavnico o komunikaciji (B24). Bila sem še na enem predavanju, kjer so deloma govorili o starih ljudeh (B25).

Na katerem področju vam znanja primanjkuje oz. česa bi se še želeli naučiti?

Manjka mi znanj iz komunikacije (B26). To se mi zdi zelo pomembno. Da si tudi ti bolj samozavesten, da znaš postaviti prava vprašanja (B27), da ne ostaneš brez besed, ko se ti zaupajo. Kako pravilno odreagirati, to manjka (B28).

V kolikšni meri po vaši oceni stari ljudje prijavljajo nasilna dejanja nad starimi ljudmi?

Zelo malo. Ne vem, rekla bi, da jih mogoče prijavi en odstotek (B29). Največkrat malo pojamrajo, če že prijavijo, pa je to vse, naprej ne grejo (B30). Pri mlajših, pri otrocih je drugače, stari ljudje pa so navajeni, da morajo malo potrpet (B31).

Na kakšen način dobite informacije o nasilju nad starimi ljudmi?

Običajno jih dobim kar od človeka samega (B32), včasih tudi od soseda (B33). Včasih pa zdravnik napiše delovni nalog in te pošlje pogledat na teren (B34).

Katere so najpogostejše vrste nasilja, ki ste jih obravnavali in kdo so najpogostejše žrtve oz. povzročitelji?

Pri svojem delu sem opazila, da je največ psihičnega nasilja (B35). Imela sem primer starejše gospe, ki je živela skupaj s sinom in snaho. Dokler je lahko kuhala in skrbela zanje, je bilo vse v redu, ko pa več ni zmogla, sta jo začela ozmerjati (B36), da ni za nič zdaj, ko je stara in z drugimi grdimi besedami (B37). Nista ji dovolila iti v svojo sobo (B38). Na koncu jo je iz lastne hiše k sebi odpeljala hčerka.

Žrtve so običajno ženske (B39), pri starejših so kdaj tudi moški (B40), a oni trpijo predvsem zaradi psihičnega nasilja. Trpinčijo jih z grožnjami (B41) »Te bom dal kar v dom,« ali »Ničvreden si,« in podobno. Velikokrat je pri povzročiteljih zraven alkohol (B42), ne pa vedno. Včasih si misliš, ta pa res ne more biti nasilen, pa se izkaže nasprotno.

Precej je tudi fizičnega nasilja (B43). Tako je na primer ena gospa na podežlju prenašala moževo nasilje (B44) in z otroki morala bežati iz hiše, tudi skozi okna so skakali. Potem je pa eden od sinov nadaljeval isti vzorec (B45) in je bil nasilen do mame. Ko sem se pogovarjala z nasilnežem in ga vprašala, zakaj to počne, je rekel, da mu enostavno počni film (B46).

Ogromno je osamljenosti (B47), mislim, da je tudi to ena vrsta nasilja, ki je morda najbolj pogosta. Ljudje so sami, otroci jih ne pridejo pogledat ali pa le na vsakega pol leta. Ko pridemo na preventivni obisk, se velikokrat razgovorijo, hočejo nam povedati svojo zgodbo od otroštva naprej. Sploh na podežlju je to problem.

Nasilneži so največkrat otroci (B48), včasih tudi partnerji otrok (B49), primerov, ko bi bili nasilni vnuki, na terenu nisem srečala.

Ali imajo stari ljudje v skupnosti dovolj informacij o tem, na koga se lahko obrnejo v primeru nasilja?

Mislim, da ja. Tudi na televiziji se govori o tem (B50), ampak ljudje nočejo prijaviti (B51), si ne upajo (B52).

Bojijo se, da jih bodo dali potem v dom (B53). Strah jih je, da bo potem še slabše (B54) in običajno tudi je.

Kakšne so posledice prijave za starega človeka in kakšne za povzročitelja?

Ena gospa je klicala center za socialno delo in policijo, pa se ni nič premaknilo (B55). Zdaj ne kliče več, pravi, da tako nima smisla. Da bi bila samo na slabšem. Jaz moram vse zabeležiti v kartoteko, zapisati, da gospa ne želi, da kličem (B56). Najraje obvestim zdravnika (B57), center za socialno delo (B58) in potem oni peljejo stvari naprej. So pa povzročitelji potem jezni (B59) in sprašujejo žrtev, »Zakaj si mi to naredila?«, »Zakaj si me prijavila?« (B60) in podobno.

Kako preseči molk starih ljudi, ki nasilja ne želijo prijaviti zaradi sramu, strahu in drugih razlogov?

Tako, da bi več takih primerov dali v javnost (B61). Zgodbe, ko žrtve povejo, da so preživele (B62) in kako jim je uspelo, kdo jim je pomagal (B63). Tako bi ljudje videli, da zdaj lepo živijo (B64) in da se da živeti tudi drugače (B65). Potem bi se več ljudi odločilo za prijavo.

Kako resna se vam zdi problematika nasilja nad starimi in ali ji skupnost posveča dovolj pozornosti?

Problematika je resna (B66), na terenu tudi opažam, da je nasilja precej več kot v preteklosti (B67). Mislim pa, da temu skupnost ne posveča dovolj pozornosti (B68). Vsi se raje usmerjajo na pozitivne zgodbe.

Na kakšne načine vaša služba/institucija ozavešča javnost glede tega problema?

V bistvu tega ni (69). Morda kakšno predavanje v lokalni skupnosti (B70). Pa ljudje zdaj lahko pridejo tudi v Center za krepitev zdravja (B71).

Kakšno je medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje? Kje vidite pomanjkljivosti?

Mislim, da je zelo dobro (B72), ne vidim pomanjkljivosti (B73). Odlično sodelujemo s koordinatrico obravnave v skupnosti (B74). Res se potrudi, si vzame čas in vloži v posameznika veliko energije. Jaz bi že prej obupala, ona pa kar vztraja.

Katere oblike pomoči so na voljo v skupnosti in katere bi bilo treba uvesti?

Ljudje imajo na voljo pomoč na domu (B75), pa center za socialno delo (B76), nas (B77), tudi rdeči križ (B78). Mislim, da je pomoči dovolj, le uporabljajo je ne (B79).

Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

Ne poznam tega področja, tako da vam ne morem povedati. Lahko pa rečem, da je pri našem delu ogromno administracije (B80). Vsak obisk je treba zabeležiti, izpolniti kup formularjev, potem vse to vnesti v računalnik in v personalno mapo (B81). To mi vzame več časa kot pa sam obisk pri človeku.

Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja? Katera področja bi izboljšali?

Pomembno je ljudi poučiti o njihovih možnostih (B82). Morda bi jaz najprej začela z mlajšimi (B83), da vidijo, da imajo tudi starostniki pravice. In tudi v medijih bi se morala ta tema več pojavljati (B84).

9.2.3. Intervju C

Dom starejših občanov; direktorica doma

Kako prepoznavate znake nasilja ali suma na prisotnost nasilja nad starimi ljudmi?

Pri nas je pretok informacij velik in te informacije krožijo. Najlažja prepoznavna je takrat, ko nasilje vidiš (C1), velikokrat pa se ravnamo po občutku (C2). Če opaziš, da se stanovalci bojijo kakšnega obiska, je tudi dober pokazatelj (C3). Imeli smo primer, ko se je gospa ob obisku hčerke vsakič pretvarjala da spi.

Katere spretnosti in veščine so potrebne za komunikacijo z osebo, za katero sumite, da je podvržena nasilju oz. nasilno dejanje prijavi?

Pomembna je empatija (C4). Pa strpnost (C5), pripravljenost na pomoč (C6) in pogovor (C7).

Kakšne so vaše obveznosti ob sumu na nasilje nad starimi ljudmi oz. ob njegovi prijavi?

Najprej stvar poskušamo rešiti znotraj doma (C8). Nemudoma. Osebe redno zdravstvene in druge posebnosti, pa tudi prisotnost nasilja, vpiše v raport. Smo pa dali že tudi prijavo na policijo (C9). Največkrat obvestimo center za socialno delo (C10), v primeru nasilja sostanovalcev ali zaposlenih (doslej smo imeli en tak primer), obvezno obvestimo tudi sorodnike (C11). Moraš povedat naprej in to čimprej.

Kakšne možnosti za izobraževanje o tej temi imate? (v okviru službe, samoiniciativno ipd)?

Imeli smo že kar nekaj izobraževanj na to temo (C12), tako da nam niso neznanka. In sicer v organizaciji Socialne zbornice, Slovenije, pa Skupnosti socialnih zavodov Slovenije in Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Na katerem področju vam znanja primanjkuje oz. česa bi se še želeli naučiti?

Mislim, da smo strokovni delavci kar dobro izobraženi glede tega (C13), večja težava je, da tovrstnega znanja primanjkuje v celotni družbi (C14).

V kolikšni meri po vaši oceni stari ljudje prijavljajo nasilna dejanja nad starimi ljudmi?

Zelo malo. V majhnih mestih, sploh pa v domačem okolju, ljudje v veliki večini ne prijavljajo nasilja (C15).

Mislim, da bo tega v prihodnosti še več.

Na kakšen način dobite informacije o nasilju nad starimi ljudmi?

Po navadi informacije dobimo od osebja (C16), tudi od sostanovalcev (C17), ki ga opazijo. V domu tega ne moreš skrivati, vsaj ne dalj časa.

Katere so najpogostejše vrste nasilja, ki ste jih obravnavali in kdo so najpogostejše žrtve oz. povzročitelji?

Največkrat gre za psihično (C18) in fizično nasilje (C19), obe vrsti se tako ali tako prepletata (C20). Zelo veliko je tudi ekonomskega nasilja (C21). Dokler nismo plačevanja doma uredili prek trajnikov, se je velikokrat zgodilo, da stanovalci niso mogli plačati doma in so imeli veliko dolgov (C22). Sorodniki so jim namreč pobrali ves denar (C23). Pri tej vrsti gre največkrat za tretjo generacijo povzročiteljev (C24). Otroci niti niso problem, če niso vpleteni alkohol(C25) ali težave v duševnem zdravju (C26). Bolj gre za vnuke (C27), ki emocionalno niso tako navezani na stare starše.

Pri ostalih oblikah nasilja so največkrat povzročitelji moški (C28), žrtve pa ženske (C29). Imeli smo primer, ko je mož hodil v dom pretepat svojo ženo (C30). V jedilnici jo je celo vlekel za lase (C31), spravil pa se je tudi na stanovalce (C32). Njegovo nasilje se je vleklo celo življenje (C33), ampak nihče ni ukrepa (C34). Običajno je tako, da se nihče noče vpletati v zasebno življenje drugega (C35).

Se je že zgodilo, da so se stepli sostanovalci (C36). Tekla je tudi kri. Niso pa to le moški, tudi ženske se včasih scufajo (C37). Celo tiste, ki so sicer težko pokretne (C38). V takih primerih jih ob prvi priložnosti preselimo v kakšno drugo sobo. Vsi stanovalci pač ne morejo biti kompatibilni.

Med zaposlenimi smo doslej imeli en primer, kjer je zaposlena grobo kopala stanovalko (C39), sicer pa nasilja s te strani nismo zaznali.

Ali imajo stari ljudje v skupnosti dovolj informacij o tem, na koga se lahko obrnejo v primeru nasilja?

Mislim, da informacij nimajo dovolj (C40), četudi bi jih imeli, pa se najbrž ne bi obrnili po pomoč (C41).

Mama zelo težko prijavi sina ali hčer (C42). Premalo se govori o tem (C43), družba pa je preveč tolerantna do nasilja (C44).

Kakšne so posledice prijave za starega človeka in kakšne za povzročitelja?

Stari ljudje se bojijo prijaviti nasilneža (C45), saj so od njega pogosto odvisni (C46). Če živijo v domačem okolju, se tudi pogosto nimajo kam umaknit(C47). V domu so vsaj kolikor toliko na varnem (C48), tudi v primeru, da prijavijo nasilno dejanje.

Povzročitelje prijavimo pristojnim institucijam (C49). V primeru moža, ki je v dom prihajal pretepat svojo ženo, smo sicer obvestili policijo, a se ni kaj dosti premaknilo (C50), Zato smo mu na svojo roko prepovedali dostop na teritorij doma in odlej je mir. Žena pa si je oddahnila. Takrat smo imeli tudi varnostnika (C51), in »panik« tipko (C52).

Kako preseči molk starih ljudi, ki nasilja ne želijo prijaviti zaradi sramu, strahu in drugih razlogov?

Samo z ozaveščanjem (C53). Strokovni delavci smo ozaveščani, javnost pa ne. Veliko premalo je tega. Preveč smo tolerantni do nasilja in nasilnežev (C54), tudi ženske, ki so žrtve (C55). Ljudje so pogosto prepričani, da ženskam, ki so žrtve nasilja, to paše (C56). Če jim ne bi, bi se umaknile, ampak se pogosto nimajo kam (C57). Ko se nasilje večkrat zgodi, tudi žrtvam postane nekaj normalnega, običajnega (C58).

Kako resna se vam zdi problematika nasilja nad starimi in ali ji skupnost posveča dovolj pozornosti?

Resna in zelo pomembna (C59). Vendar ji v skupnosti ne posvečamo kaj dosti pozornosti (C60). Običajno je žrtev ženska (C61), sploh, če živi sama (C62). Velikokrat se zgodi, da jo začnejo napadati potem, ko ji umre mož (C63).

Na kakšne načine vaša služba/institucija ozavešča javnost glede tega problema?

Nismo v funkciji, da bi ozaveščali javnost (C64). Se pa resnično trudimo, da tega pri nas v domu ne bi bilo. Takoj odreagiramo.

Kakšno je medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje? Kje vidite pomanjkljivosti?

Sodelujemo s centrom za socialno delo (C65), manj s policijo (C66), tudi z zdravstvenim domom (C67) in društvom Spominčica (C68). Nasilje smo že večkrat prijavili, ampak smo imeli občutek, da - vsaj policija - ni naredila nič (C69). Najbrž so tudi njihove pristojnosti pogosto omejene (C70).

Katere oblike pomoči so na voljo v skupnosti in katere bi bilo treba uvesti?

Pomoči je absolutno premalo (C71). Najpomembnejše se mi zdi ozaveščanje laične javnosti (C72). Manjka nam še veliko, saj ljudje nasilja, sploh nad starimi, niti ne zaznajo (C73).

Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

Mislim, da obstoječa zakonodaja ni ustrezna (C74). Na splošno bi morale biti kazni za povzročitelje vsakršnega nasilja, ne le tistega nad starimi ljudmi, veliko višje (C75). Sama bi tudi precej več denarja namenila ozaveščanju javnosti (C76). Ljudi je treba naučiti, da bodo bolj tolerantni do manjšin, žensk in starih ljudi. Izobraževanje o teh temah bi uvedla že v osnovne šole (C77).

Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja? Katera področja bi izboljšali?

Nujno je prepoznavanje vzorcev in načina delovanja nasilnežev (C78). To je edina pot.

9.2.4. Intervju D

Društvo upokojencev; koordinatorka prostovoljcev za obiske na domu

Kako prepoznavate znake nasilja ali suma na prisotnost nasilja nad starimi ljudmi?

Znaki nasilja pri starejših so pogosto zanemarjenost (D1), zaprtost vase (D2), nekomunikativnost (D3).

Katere spretnosti in veščine so potrebne za komunikacijo z osebo, za katero sumite, da je podvržena nasilju/prijavi nasilno dejanje?

Od nas prostovoljcev se zahteva empatija (D4) do starejših, jih znat poslušat (D5), razbrat iz mimike obraza (D6), tresenja rok (D7), čudnega odgovarjanja na naša vprašanja (D8). Moramo biti v pogovoru s starejšim in njihovimi svojci nevsiljivi (D9), potrpežljivi (D10) in tudi s pogostejšimi obiski počasi pridobivamo zaupanje (D11). Prostovoljci se izobražujemo preko predavanj (D12) in delavnic (D13), ki jih organizira ZDUS.

Ali je pomoč ljudem, ki je na razpolago, zadostna? Če ne, kaj manjka?

Pomoči starejšim je več vrst. Pomoč je zadostna (D14), vendar je odvisno od ljudi, če jo hočejo sprejeti (D15).

Kakšne so vaše obveznosti ob sumu/prijavi nasilja nad starimi ljudmi?

Društvo upokojencev lahko pomoč poišče pri sorodnikih (D16), sosedih (D17), pri centrih za socialno delo (D18) ali pa neposredno pri regijskem koordinatorju za nasilje do starejših ljudi (D19). Sodelujemo lahko tudi s centrom za socialno delo, osebnim zdravnikom (D20) ali pa direktno s policijo (D21).

Kakšne možnosti za izobraževanje o tej temi imate? (v okviru službe, samoiniciativno ipd)?

Brez odgovora.

Na katerem področju vam znanja primanjkuje oz. česa bi se še želeli naučiti?

V okviru dela v društvu bi radi spoznavali nove načine nasilja (D22) in njihovega reševanja (D23).

V kolikšni meri po vaši oceni ljudje prijavljajo nasilna dejanja nad starimi ljudmi?

Brez odgovora.

Na kakšen način dobite informacije o nasilju nad starimi ljudmi?

Nasilje se v glavnem pojavlja v okviru družine, zato ga starejši neradi prijavljajo. Informacijo dobimo po pripovedovanju sosedov (D24) ali ko se starejši zaupajo našim prostovoljcem (25).

Katere so najpogostejše vrste nasilja, ki ste jih obravnavali in kdo so najpogostejše žrtve oz. povzročitelji?

Najpogostejše oblike nasilja so zanemarjanje (D26), neurejeno bivališče (D27), telesno nasilje (D28), psihično (D29) in finančno nasilje (D30). Žrtve nasilja so stari ljudje (D31), povzročajo pa ga navadno sorodniki (D32).

Ali imajo stari ljudje v skupnosti dovolj informacij o tem, na koga se lahko obrnejo v primeru nasilja?

Informacij o teh zadevah je dovolj (D33), vendar se ljudje težko odločajo zanje (D34).

Kakšne so posledice prijave za starega človeka in kakšne za povzročitelja?

Ker se to dogaja v okviru družine, so posledice prijave za starejše neprijetne (D35), povzročitelj pa dejanja ne priznava (D36).

Kako preseči molk starih ljudi, ki nasilja ne želijo prijaviti zaradi sramu, strahu in drugih razlogov?

S preventivo (D37); naši prostovoljci redno obiskujejo starejše in s tem pridobivajo zaupanje pri ljudeh (D38).

Kako resna se vam zdi problematika nasilja nad starimi in ali ji skupnost posveča dovolj pozornosti?

Problematika je zelo resna (D39), skupnost pa ji ne posveča dovolj pozornosti (D40).

Na kakšne načine vaša služba/institucija/društvo ozavešča javnost glede tega problema?

Brez odgovora.

Kakšno je medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje? Kje vidite pomanjkljivosti?

Sodelovanje je ustrezno (D41).

Katere oblike pomoči so na voljo v skupnosti in katere bi bilo treba uvesti?

Pomoči z naše strani so lahko: prijava nasilja policiji (D42), socialni službi (D43) in zdravstvenim ustanovam (D44).

Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

Zakonodaja je ustrezna (D45). Izboljšati je potrebno obveščanje (D46), tudi mlajše populacije (D47).

Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja?

Uvesti bi bilo potrebno osveščanje ljudi (D48), jim prikazati vrste nasilja in pomoči preko časopisov (D49), TV (D50) in radia (D51).

9.2.5. Intervju E

Polijska postaja; policistka kriminalistka

Kako prepoznavate znake nasilja ali suma na prisotnost nasilja nad starimi ljudmi?

Ko grem na teren v okviru določene naloge, sem ob obisku pozorna tudi na druge stvari, ne samo na to, zaradi česar sem tam. Gre za lastno zaznavo. V glavnem pa nas o nasilju ali sumu obvestijo drugi; sosed (E2) na primer sporočijo, da na vratih ni kljuk. Te so morda domači pobrali, da starostnik z demenco ne uide od doma.

Katere spretnosti in veščine so potrebne za komunikacijo z osebo, za katero sumite, da je podvržena nasilju oz. nasilno dejanje prijavi?

Veščine so odvisne od posameznega človeka, nekatere imaš, nekatere pridobiš. Policisti si, če se da, delo razdelimo po področjih, ki nas bolj zanimajo. Mene tako pošiljajo na naloge, povezane z nasiljem v družini. V primeru, da nasilje prijavi tretja oseba, se prilagodimo žrtvi: pogovor opravimo, ko nasilneža ni zraven, poskrbimo, da ni drugih motenj. Nekateri rabijo samo pogovor, da vidijo, da niso sami (E3), drugi pričakujejo, da bomo njihove težave rešili mi in to takoj (E4). Včasih je hudo, vendar ne moremo jokati z žrtvijo.

Tudi če npr. ženska krivi nas: »Policistka hoče podat prijavo«, »Sosed je kriv, ker je on poklical«, »Jaz nisem kriva«, to sprejmemo (E5). To je njena strategija preživetja (E6). Mi vskočimo trenutno, ona pa tam ostane (E7).

Kakšne so vaše obveznosti ob sumu na nasilje nad starimi ljudmi oz. ob njegovi prijavi?

Po prijavi oškodovanca, okolice, centra za socialno delo, zdravstvenega doma ali koga drugega, moramo vedno preveriti okoliščine (E12), zbrati vsa obvestila (E13). Dokazovati je treba podrejenost (E14); ljudje se ob istem dejanju različno počutimo in vsak se ob istem dejanju ne počuti kot žrtev. Nato, če je treba, ukrepamo (E15).

Ali je pomoč ljudem, ki je na razpolago, zadostna? Če ne, kaj manjka?

Da. V majhni skupnosti kot je naša, imajo ljudje na voljo dovolj pomoči (E8). Vse več se obračajo na center za socialno delo (E9), na policijo (E10), ni jim več problem poklicati, priti (E11).

Kakšne možnosti za izobraževanje o tej temi imate? (v okviru službe, samoiniciativno ipd.)?

Stalno se izobražujem (E16), tudi v službi hodim na večdnevna izobraževanja (E17) vsako leto. Sem multiplikator za nasilje, kar pomeni, da tudi sama vodim predavanja o tej temi (E18).

Na katerem področju vam znanja primanjkuje oz. česa bi se še želeli naučiti?

Da različni strokovnjaki vsak iz svojega vidika povedo, kaj je lahko vzrok za nasilje (E19), npr. spremembe v možganih, demenca ipd.

V kolikšni meri po vaši oceni ljudje prijavljajo nasilna dejanja nad starimi ljudmi?

Z leti se število prijav veča (E20), čeprav mislim, da to ni toliko posledica povečanja nasilja, ampak bolj tega, da je javnost ozaveščena. Prej so bili ljudje bolj tihi, bilo jih je sram (E21). Opažam pa, da se je povečala nestrpnost na spletu (E22), kjer si ljudje dovolijo reči prav vse. Kultura govora se je poslabšala. Pri nasilnejših je zdaj mogoče več rabe prepovedanih drog (E23), prej so več zlorabljali alkohol (E24), čeprav

to ni izgovor. Posameznik je nasilen in ima težave z alkoholom, to sta dve stvari, ni nasilen samo zato, ker je alkoholik.

Ljudje se manj obremenjujejo s tem, ali se bodo vmešavali ali ne (E25). So pa včasih užaljeni, ker žrtev noče nadaljevati postopka na sodišču, čeprav so oni prijavi in pričali, žrtev se pa potem umakne. Tudi covid je stare ljudi nekoliko potisnil nazaj. Preventivci so pred tem več hodili po terenu, v društvo upokojencev, na dom, tega je bilo potem manj. **Je pa gotovo več nasilja kot prijav (E26).**

Na kakšen način dobite informacije o nasilju nad starimi ljudmi?

Zavod Jutro (zavod za nego in pomoč na domu) oz. zaposleni, ki pri delu opazijo modrice, nezadovoljstvo, da nekaj ni v redu, nas opozorijo (E27). Tudi center za socialno delo (E28), sosede (E29).

Katere so najpogostejše vrste nasilja, ki ste jih obravnavali in kdo so najpogostejše žrtve oz. povzročitelji?

Veliko je ekonomskega nasilja (E30), ko so stari ljudje prisiljeni v razne podpise (E31). Nasilje doma opazimo včasih, ko gremo po drugih nalogah, hišnih preiskavah.

Z vidika tretje osebe **je veliko drznih tatvin (E32):** ko človeka eden od storilcev zamoti, drugi pa mu pobere stvari, **tudi pri dvigih denarja z bankomatov (E33).** Starejši so tudi žrtve spletnih goljufij (E34), saj imajo ravno toliko znanja z računalniki, da jih lahko ogoljufajo. Verjamejo, da nek vojak ne more domov, ker nima denarja, ali da nekdo potrebuje denar za operacijo, in mu nakažejo sredstva.

Veliko je prodaje na domu (E35), vstopanja v razne posle (E36). Neka 70-letna gospa je podpisala pogodbo za 300 000 evrov kredita, ki ga niti ni potrebovala. Imeli smo tudi primer, ko je storilec že iz trgovine, kjer je videl, da ima žrtev denar, tej sledil domov in jo oropal in pahnil po stopnicah. **V prometu je predvsem opaziti nestrpnost, ker bi nekateri vozniki vsem starejšim najraje pobrali vozniška dovoljenja (E37).**

Ljudje tudi niso vedno nasilni naravno, ker nekdo hoče biti namenoma hudoben, temveč ker ne zmorejo več skrbeti za starega človeka.

Žrtve so največkrat stare ženske (E38), ki imajo nizke pokojnine (E39) in so slabotne (E40). Med povzročitelji prevladujejo moški (E41).

Ali imajo stari ljudje v skupnosti dovolj informacij o tem, na koga se lahko obrnejo v primeru nasilja?

Da. Povsod so plakati z informacijami (E42), tudi na spletni strani so vsi kontaktni podatki (E43). Piše se več in tudi govori se več o tem (E44). Res je tudi, da žrtve včasih niti ne prepoznajo nasilja (E45), ne vidijo, da je sploh kaj narobe.

Kakšne so posledice prijave za starega človeka in kakšne za povzročitelja?

Ljudje si želijo trenutne pomoči, nato pa več ne želijo sodelovati (E46). Neka 80-letna gospa je bila ob prijavi zadovoljna. Prijavila je sina, alkoholika, bila je v modricah, sin je od nje pričakoval, da bo kruh odrezala na pravi način. **Ko je prišlo do odstranitve, je spraševala, kje je, kdo ji bo pokosil vrt, sprehodil psa (E47). Takrat začnejo ljudje minimalizirati težave, rečejo, da bodo potrpežljivi, da ni tako hudo (E48). Včasih rabijo samo nasvet (E49), da jih poslušajo (E50).** Ko dobimo prijavo, preverimo informacije in potem ukrepamo. Kaj se zgodi po tem, ali zadeva pride na sodišče ali dobi epilog, pa ni več odvisno od nas. Menda mora žrtev v povprečju šestkrat čez ves krog, preden spozna, da je dovolj.

Osumljencem pa damo vedeti, da ne morejo nadaljevati s svojim početjem. **Naši ukrepi se tudi stopnjujejo (E51): od opozorila (E52), prepovedi približevanja, (E53) privedbe k sodniku (E54). Upošteva se tudi predkaznovanost (E55).** Vsakemu razložim, da se nasilnež ne bo spremenil. Povem jim, da mi je mar, kako živijo.

Kako preseči molk starih ljudi, ki nasilja ne želijo prijaviti zaradi sramu, strahu in drugih razlogov?

Iz izkušenj lahko povem, da je stanje po prijavi redko hujše (E56). Bolj bodo ljudje prijavljali, manj se bo dogajalo (E57). Vzorci ravnanja se ponavljajo in jih je treba preseči (E58). Upoštevati je pa treba, da pri ženskah ne gre samo za sram pred okolico (E59), ampak za notranji sram, češ, saj sem ga sama vzgojila (E60). Problem je tudi, da tisti, ki prijavijo nasilje, v postopkih pogosto ne vztrajajo (E61), saj vedo, da bodo morali na sodišče hoditi tudi več let. Zgodbe tako ne dobijo epiloga.

Kako resna se vam zdi problematika nasilja nad starimi in ali ji skupnost posveča dovolj pozornosti?

Problematika je resna (E62) veliko se govori o tem (E63). Tudi policija zelo veliko pozornosti posveča nasilju in njegovemu reševanju (E64). Vedno preverimo, če smo res naredili vse, naredimo tudi individualno oceno ogroženosti: preverimo točke, ali je npr. nekdo že prej bil nasilen, ali je odvisen od alkohola in podobno, in na podlagi teh in drugih dejavnikov ocenimo, ali je ogroženost visoka, srednja ali nizka. Nato jo skupaj s kazensko ovadbo damo naprej na sodišče.

Na kakšne načine vaša služba/institucija ozavešča javnost glede tega problema?

Preko akcij kot je Ne pozabite na varnost (E65), kjer je bilo govora o varnosti na javnih mestih, doma, v prometu, preko plakatov (E66), spleta (E67), tudi vodja policijskega okoliša ima to možnost, da je na terenu, se pogovarja z ljudmi (E68).

Kakšno je medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje? Kje vidite pomanjkljivosti?

Medinstitucionalno sodelovanje se je zelo okrepilo, sploh med CSD in policijo (E69). Če katera služba opazi kaj ogrožajočega, ni treba pisati dopisov in čakati en teden, takoj se pokličemo in preverimo. Veliko se da narediti, in personalizacija je v redu. Stik imamo tudi s šolami (E70), Jutrom, zavodom za pomoč in nego na domu (E71), zdravstvenim domom (E72), čeprav s slednjim v zadnjem času nekoliko manj, zaradi vseh kadrovskih menjav. Prej smo imeli zdravnico, ki je odlično poznala situacijo in opazila različne podrobnosti, tako smo lahko dobili celotno sliko posameznega primera. Mislim, da so pri nas ljudje, ki res želijo reševati stvari in timsko reševanje je v veliko pomoč (E73).

Tudi pri izobraževanjih velikokrat sodelujemo medinstitucionalno (E74); CSD, policija, tožilstvo, ... se pogovarjamo, kaj bi se dalo izboljšati, kako ozaveščati ljudi ipd.

Pomaga tudi ukrep iz 2008, ko smo dobili člen, ki opredeljuje nasilje v družini (E75).

Katere oblike pomoči so na voljo v skupnosti in katere bi bilo treba uvesti?

V skupnosti je na voljo veliko pomoči (E76) Kar pogrešam, je vmesni člen (E77), tista »palčka«, ki je policija nima: kdo bo potem, ko nasilneža odstranimo iz doma, staremu človeku pomagal (E78)? Taka služba manjka (E79). Hrano že pripeljejo, ampak z drugimi stvarmi je težje. Mnogo ljudi ima nizke pokojnine in si druge pomoči ne morejo privoščiti (E80). Tudi v dom nočejo (E81), to je zadnje. Manjka zaupnik, zagovornik starejše osebe (E82), sploh, če ima ta demenco. Včasih bi ljudje rabili nekoga, da jim razloži vse postopke, jim pomaga vztrajati (E83). Problem je tudi, kam z ostarelimi osumljenci (E84). Kam umakniti 85-letnega storilca, ki je morda nasilen zaradi bolezni (E85)? Pri starih ljudeh je včasih problem socialna mreža, ki ne deluje (E86).

Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

Zakonodaja je urejena (E87), posebej imamo tudi člen, ki kvalificira obliko nasilja v domu kot hujšo od tiste, ki je posameznik deležen zunaj, na cesti (E88). Doma se je treba počutiti varno. Sistemsko so stvari urejene (E89), vendar se potem določene pomanjkljivosti pokažejo na terenu (E90). Zakonov ne moremo

napisati za vsak posamičen primer (E91). Ni vse črno belo. Tako recimo, imamo primer, ko nasilnežu izdamo plačilni nalog, ta pa nima denarja oz. je celo finančno odvisen od žrtve (E92). In na koncu je žrtev še enkrat oškodovana. Ali pa primer, ko smo intervenirali, ko je 85-letnik z berglo udaril soprogo in smo potem ugotovili, da ima demenco. Kaj v takem primeru? Če je človek še opravilno sposoben, potem tudi odgovarja, čeprav ga je spremenila bolezen.

Prav tako vse službe niso dolžne prijaviti nasilja (E93), tukaj so razlike. Nekateri se nas tudi izogibajo. Včasih nekateri nočejo prijaviti nasilja, ker se bojijo, da bodo naredili napako (E94), v primeru, da se izkaže, da nekaj ne drži. Ampak treba je prijaviti, da gremo vsaj preverit (E95). In ne konča se vsaka prijava s prepovedjo približevanja ali kaj podobnega. Včasih je dovolj, da pridemo, da gre nasilnež v društvo za nenasilno komunikacijo, žrtev pa se opolnomoči (E96).

Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja?

Celovit pristop (E97) in multidisciplinarnost sta pomembna (E98), saj skupaj lahko naredimo več (E99) in dobimo širšo sliko.

9.2.6. Intervju F

Zdravstveni dom; zdravnica, specialistka družinske medicine

Kako prepoznavate znake nasilja ali suma na prisotnost nasilja nad starimi ljudmi?

V svojem poklicu se srečujem z žrtvami nasilja v družini in velikokrat so žrtve stari in nemočni. Ob prvem stiku opazim poslabšanje zdravstvenega stanja (F1), druge poškodbe, padce (F2), ob tem pa se razkrije še druga problematika. Največkrat problem opazimo, ko pridemo na dom (F3). A ta praksa se je v koronskih časih izgubila (F4), saj je bilo manj stikov, ljudi zdaj po navadi pripeljejo k zdravniku. Ob obisku na domu pa vidiš, v kakšnih pogojih človek živi (F5). Največkrat je prvi stik, nekakšna frontna linija, patronažna sestra (F6). Ta ima ob večkratnih obiskih najboljši uvid v družinsko situacijo.

Katere spretnosti in veščine so potrebne za komunikacijo z osebo, za katero sumite, da je podvržena nasilju oz. nasilno dejanje prijavi?

Pomembno je, da ne obtožuješ vseh po vrsti (F7), ampak da z žrtvijo ustvariš zaupanje (F8) in pristopiš brez vnaprejšnjega obsojanja (F9). Tako lažje izbrskaš ozadje. To velja za druge oblike nasilja, pri fizičnem nasilju ukrepaš takoj.

Kakšne so vaše obveznosti ob sumu na nasilje nad starimi ljudmi oz. ob njegovi prijavi?

Postopek je tak, da ob sumu, da je nekdo žrtev nasilja, to prijavimo policiji in socialnemu skrbstvu (F10). Gre za poseganje v družinsko situacijo in utečena razmerja, in žrtev se včasih sama odreče kakršnemukoli postopku (F11), včasih odkloni tudi spremembo bivališča (F12), bivanje v domu (F13). Kar se tiče zdravstvene oskrbe... če je človek za v bolnišnico, ga napotimo tja.

Kakšne možnosti za izobraževanje o tej temi imate? (v okviru službe, samoiniciativno ipd)?

Izobraževanja so (F14), občasno jih organizira Socialna zbornica Slovenije, vendar niso obvezna (F15). Imamo delavnice (F16), a je vprašanje, kolikor zmoreš zraven, poleg vsega drugega dela.

Na katerem področju vam znanja primanjkuje oz. česa bi se še želeli naučiti?

Več o postopkih varovanja osebe in čim hitrejšem ukrepanju (F17). Več znanja s področja zakonodaje (F18), ki bi morala biti bolj poenostavljena (F19).

V kolikšni meri po vaši oceni ljudje prijavljajo nasilna dejanja nad starimi ljudmi?

Ljudje redko prijavljajo (F20). Kar pride do nas, je morda eden od desetih, ki nasilje prijavijo (F21). Morda žrtev nasilja tega niti ne doživlja kot nasilje (F22). Če da sin na mizo steklenico žganja, jaz to vidim kot nasilje nad starim človekom, ker ga hoče upijaniti, star človek, ki ga ves čas zahteva, pa le izpolnitev želje. Na drugi strani je velikokrat pri starih ljudeh problem kopanje; ne dovolijo namreč, da bi jim kdo pri tem pomagal, vpijejo, se branijo in to oni vidijo kot nasilje.

Na kakšen način dobite informacije o nasilju nad starimi ljudmi?

V moji službi je na prvem mestu za pridobivanje informacij patronažna služba (F23). Na vasi (F24) povejo patronažni sestre, da se nekaj dogaja. Potem so še osebni stiki (F25) ali če pride do takega dogodka. Pomembne neuradne informacije običajno dajo drugi ljudje (F26).

Katere so najpogostejše vrste nasilja, ki ste jih obravnavali in kdo so najpogostejše žrtve oz. povzročitelji?

Ne vidim samo fizičnega nasilja (F27). Največ je zanemarjanja, manjka osnovne nege, neustrezna prehrana, higienske razmere, izoliranost (F28). Na drugem mestu so poškodbe (F29). Spolnega nasilja nad starimi ljudmi nisem obravnavala (F30). To je res tabu tema (F31). V veliki večini vsemu botruje alkohol (F32), droge niti ne toliko (F33).

Pomanjkljiva je obravnava v bolnicah, sploh na urgenci (F34). Stari ljudje tam lahko na desetih posteljah ležijo in čakajo po več ur (F35). Kapacitete niso prave, tudi negovalnih bolnic je premalo (F36). Včasih smo imeli v Trnovem geriatrično bolnišnico, ki so jo potem zradirali. In to ravno takrat, ko se je začelo število starostnikov povečevati.

Žrtve so največkrat ženske (F37), te tudi dlje živijo. Zelo dolgo imajo zaščitniški odnos do otrok (F38). Ali pa če ostanejo same in so prepuščene kakšnemu svojcu, ki ima težave z odvisnostjo (F39).

Storilci so največkrat svojci (F40), včasih tudi sosedje (F41). Če je svojcev več in če družina funkcionira, pa običajno do tega ne prihaja.

Ali imajo stari ljudje v skupnosti dovolj informacij o tem, na koga se lahko obrnejo v primeru nasilja?

Mislim, da ne (F42). Vprašanje je tudi, v katerem okolju živijo (F43), koliko so v stiku z drugimi ljudmi (F44), koliko spremljajo televizijo (F45). Odvisno je od dojemljivosti in kondicije posameznika (F46).

Kako preseči molk starih ljudi, ki nasilja ne želijo prijaviti zaradi sramu, strahu in drugih razlogov?

Samo z ozaveščanjem (F47); prek medijev (F48), služb, ki stopajo v stik s temi ljudmi (F49). Ne vem, če človeku kaj pomeni, ali je zakon pravi ali ne. Pri ozaveščanju je treba upoštevati tudi način: kaj je tisto, kar jih lahko doseže (F50). Je to radio, lokalni časopis ali kaj drugega.

Kako resna se vam zdi problematika nasilja nad starimi in ali ji skupnost posveča dovolj pozornosti?

Mogoče še nimamo meril, točnih podatkov o tem, kakšna dimenzija je to (F51). S staranjem populacije je nujno, da se preventivno obnašamo. Če človek ve, da mu bo zagotovljena dostojna starost, da si lahko tudi sam organizira oblike pomoči, to bi najbolj pripomoglo.

Na kakšne načine vaša služba/institucija ozavešča javnost glede tega problema?

V glavnem preko sodelovanja z drugimi institucijami (F52), na različnih dogodkih, predavanjih (F53). Samostojno pa ne (F54).

Kakšno je medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje? Kje vidite pomanjkljivosti?

Medinstitucionalno sodelovanje je vzpostavljeno (F55). Vendar je še vedno veliko stvari prepuščenih posameznikom v institucijah (F56). Odvisno je od tega, kdo ima primer, koliko se ta oseba angažira (F57).

Katere oblike pomoči so na voljo v skupnosti in katere bi bilo treba uvesti?

Veliko delajo nevladne organizacije (F58). Mislim, da bi pa potrebovali krovnega varuha starostnikov (F59), tako kot imamo varuha človekovih pravic. Ni krovne institucije, ki bi vse to povezovala (F60).

Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

Ne poznam je toliko, tako da ne morem reči. Problem je v tem, da velikokrat žrtev nasilje prijavi in ko postopki stečejo, si premisli; zaradi strahu pred posledicami (F61), še večjo osamljenostjo (F62) ali ker so posredi vzgibi materialne narave (F63). Nasilje se potem v večini primerov nadaljuje. Zakonodaja bi morala to preprečiti na tak način, da postopka ugotavljanja in dokazovanja nasilja iz takih vzgibov ne bi bilo mogoče prekiniti (F64).

Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja?

Samo ozaveščanje družbe (F65) in ustvarjanje pogojev za dostojno starost (f66) bosta pripomogla k izboljšanju stanja. Konkretno v zdravstvu bi bilo treba popraviti normative preventivnih obiskov (F67). Sploh glede na staranje prebivalstva. Da bi si lahko človek privoščil pregled, bi bilo treba imeti večje število patronažnih sester na določeno število starih ljudi. Tako pa se sedaj sestre poleg preventive na terenu ukvarjajo še z vsem ostalim, previjanjem, dajanjem injekcij in podobno.

9.2.7. Intervju G

Poslanec Državnega zbora Republike Slovenije

Koliko poznate sistemske urejenosti področja, ki zadeva nasilje nad starimi ljudmi?

Poznam. Še od prej, iz prejšnje službe, ko sem bil policijski inšpektor. Z institucijami, ki imajo ustrezne mehanizme je to področje dobro pokrito: policija (prepoved približevanja, pripor) (G1), CSD (varne hiše) (G2), pa nevladne organizacije kot je Beli obroč (G3) ipd. Nismo pa še naredili glavnega preboja: ljudje morajo spregovoriti (G4) Tako pa se ljudje nočejo izpostavljati (G5), govoriti o nasilju (G6), ga ne prijavljajo iz strahu (G7), sramu (G8) in zaradi tega se stanje slabša, namesto da bi se izboljševalo. Ker vsakič, ko nasilja ne prijaviš, je naslednjič še slabše.

Koliko je po vašem mnenju nasilja nad starimi ljudmi?

Vidimo le vrh ledene gore (G9), saj prijav ni (G10). Ljudje se, kot sem že rekel, bojijo, ne znajo ali niso vešči tega, kam se obrniti po pomoč. Neko pravilo je, da pri kriminalu odkrijejo 1/3 primerov, 2/3 pa ostaneta nerešeni (G11). Mislim, da je nekaj podobnega tudi pri nasilju nad starimi ljudmi.

Ali je ozaveščanje javnosti glede tega problema zadostno?

Lahko bi bilo boljše (G12). V preteklosti se spomnim akcije Vsaka tretja ženska pade po stopnicah. To je bila odmevna akcija. Trenutno jih pa ne opazim, ne v medijih ne na omrežju. Biti bi moralo tako: če padem z Marsa v Slovenijo, bi moral v roku enega tedna dobiti to informacijo. Prek spleta (G13), plakatov (G14), kakorkoli. Vsaj enkrat na teden bi moral človek slišati informacijo o tem, kam se lahko obrne (G15) v primeru, da se mu dogaja nasilje. Informacija bi torej morala krožiti ves čas (G16).

Katere oblike pomoči, ki so na voljo v skupnosti, so vam poznane in katere bi bilo treba uvesti?

Pri nas imamo policijo (G17), CSD (G18), tožilstvo (G19, anonimni telefon (G20), pa nevladne organizacije (G21), imeli smo Društvo varnega zavetja (G22). Zelo pomemben faktor je tudi zdravnik (G23), ki relativno dobro odreagira na takšne težave. Spomnim se, da smo v preteklosti z zdravniki dobro sodelovali, tudi zaščitili smo jih dobro, da niso bili kasneje sami izpostavljeni nasilnežu. Uvesti bi bilo treba stalno kroženje informacije o tem, kam po pomoč. Ta informacija bi morala ves čas kolobariti. Vedno so namreč nove in nove žrtve.

Ali je obstoječa zakonodaja ustrezna in kaj manjka? Kje vidite sistemske ovire in težave? Kako bi jih izboljšali?

*Mislim, da **obstaja dovolj prostora za izboljšave (G23)**, in to na področju nasilja sploh, ne le pri starejših. Kljub mehanizmu **prepovedi približevanja (G24)** lahko pride do umora. **Zakonodaja torej ni ustrezna (G25)**. Prevečkrat tehta med predlaganim ukrepom pripora in stopnjo nasilja. Kot sodnik si ne bi želel biti v položaju, da sam nosim moralno odgovornost, da npr. nekoga izpustim, ta pa pozneje stori umor. To vsakič pokaže, da zakonodaja ni ustrezna. Treba je postaviti na tehniko bojazen, da se bo nekaj zgodilo, in večkrat se tudi zgodi, in ukrep, ki se izreče storilcu. **Sodstvo bi moralo odreagirati bolj ostro (G26)**.*

Kako spremeniti zakonodajo? Po navadi na papirju vse štima, drugače pa je z implementacijo zakona v praksi. Z zakonom za poštene je tako kot s ključavnico: kdor je pošten, mu ključavnica pove, da naprej ne sme. Kdor zakon zavedno krši... tu je treba pa drugače odreagirati.

*Policija tudi velikokrat predlaga **pripor (G27)**, a se sodniki za to zelo redko odločijo. Res je, da se lahko kaj zgodi tudi potem, ko storilec pride iz pripora, ampak po navadi so njegove odločitve, reakcije bolj hipne ali pod vplivom substanc.*

Koliko pozornosti se posveča tej tematiki med političnimi odločevalci?

*Ko se kaj zgodi, se tema v politiki razplamti, nekaj časa se valja po dvoranih, nato pa zadeva počasi zamre, se umiri. **Politiki lahko skličejo izredno sejo (G28), razpravo (G29)**. Mislim, da bi morali spremeniti zakonodajo. Če obstaja že samo sum za nasilje, bi morali osebo pridržati. Vendar bi to najbrž takoj naletelo na ustavno presojo. **Manjka nam operativnosti (G30), pa tudi tega, da žrtve spregovorijo o nasilju (G31)**, ki se jim dogaja. **Ali pa da o tem spregovorijo tisti, ki to v soseski opazijo (G32)**. Anonimni telefon imamo. Vendar opažam, da se ljudje vse manj zavedajo svoje okolice. Poglavlajo se samo v svoje probleme, del zaščitniškega nagona do sočloveka pa se izgublja.*

Kakšni so vaši predlogi za boljše odkrivanje, prijavljanje nasilja nad starimi ljudmi?

Z ozaveščanjem (G33) Povedati ljudem, kam lahko prijavijo nasilneža (G34), povedati, da obstajajo institucije za pomoč (G35), da niso sami (G36), da bodo dobili nastanitev, hrano (G37) in podobno. Mislim, da je poleg občutka sramu (G38) največji problem prav strah človeka, kam bo šel potem (G39), ko nasilneža prijavi. Veliko je primerov, ko starši stanovanje ali hišo prepišejo na otroke in so jim potem prepuščeni na milost in nemilost.

***Vzpostaviti bi bilo treba nekakšno mrežo (G40)**, da lahko ljudje že prej pridejo po pomoč, pokličejo, ne pa da čakajo do skrajne točke. Takrat je dostikrat prepozno. Spomnim se primera iz prejšnje službe: gospa je moža prijavila policiji šele takrat, ko res ni več mogla prenašati nasilja in mi smo mu izdali plačilni nalog. In kaj se je zgodilo? Gospa je vsak dan čakala poštarja, da je prestregla nalog in ga je plačala, ker bi mož najbrž znorel, ko bi ga dobil.*

Katere od navedenih predlogov bi bilo možno uresničiti?

V Trbovljah imajo **varovana stanovanja, namenjena starejšim (G41)**. Mislim, da bi bilo to mogoče uvesti tudi pri nas, potem bi pa eno ali dve stanovanji pustili prazni za nujne primere.

Delo s storilci (G42): tako kot obstajajo obvezni sodni zdravstveni pregledi ali obvezno zdravljenje, bi lahko izrekli tudi **obvezno obiskovanje npr. tečaja nenasilne komunikacije (G43)**.

Šole (G44): upam, da šole že izobražujejo otroke o tej temi, vendar se najbrž bolj ukvarjajo z vrstniškim nasiljem. **Ustrezno podajanje tematike v primernem obdobju (G45)** bilo učinkovito.

9.2.8. Intervju H

Žrtev nasilja in hči, ki je nasilje prijavila

Koliko časa je trajalo, da ste prijavili nasilje?

Žrtev: Nasilje je trajalo skoraj od samega začetka (H1a). Najprej sem živela pri moževih starših, medtem ko je on delal v tujini. Tast je bil alkoholik (H2a), oba s taščo pa sta bila nasilna (H3a) psihično; kričanje, zmerjanje, zaničevanje (H4a) ipd. Nazaj, k svojim domov, nisem mogla zaradi sramote, pri njih pa tudi nisem več hotela ostati. Mož je postal nasilen dve, tri leta po poroki (H5a). Bilo je hudo, ves čas kreg, kričanje, zmerjanje in pretepanje (H6a). Tudi jaz sem kričala, ga obtoževala, da ima druge ženske, ker ga cele dneve ni bilo domov, ga spraševala, kje je bil, pri kateri k---. Vsa leta je grozil, da me bo zapustil, se ločil. Tudi sosedje so ga podpihovali, naj se loči. Nasilje je trajalo ves čas zakona (H7a).

Hči: Na koncu sem očeta zaradi nasilja prijavila jaz (H8b).

Komu ste se najprej zaupali?

Žrtev: Bila sem tiho ves čas. Moji starši so vedeli, da sta tast in tašča nasilna, vendar je bilo takrat tako. Nisem se pritoževala. Pozneje, v bloku, so vedeli vsi sosed, iz našega stanovanja je ves čas prihajalo kričanje, in so se nas v glavnem izogibali. Nekaj je bilo tudi takih, ki so mojim otrokom dali jesti, ampak večina se nas je izogibala (H9a) in tolerirala nasilje (H10a). Mož me nikamor ni pustil same (H11a), najbrž se je bal, da bom komu kaj povedala (H12a). Tudi na govorilne ure za otroke je hodil on.

Ste imeli dovolj informacij, na koga se lahko obrnete po pomoč?

Hči: Ja. Sem se znašla, saj sem dobro podkovana. Šla sem na policijo (H13b), pa do mamine osebne zdravnice (H14b) in na CSD (H15b).

Ste še vedno v stiku s povzročiteljem nasilja?

Žrtev: Ne.

Hči: Ga pozdravim, ko ga vidim, mu pošljem kakšen sms, on se me izogiba. Ko je imel covid, so me iz zdravstvenega doma in NIJZ klicali, naj mu pridem pomagat. In sem šla, sem pozabila vse drugo.

Česa ste se pred prijavo najbolj bali in kaj je bila prelomna točka, da ste se odločili nasilje prijaviti?

*Hči: Celo življenje gledaš in poslušаш nasilje, ga doživljaš. Nismo imeli obiskov, ker me je bilo sram koga pripeljat domov, nikoli nismo nikamor šli kot družina. Potem pa mi je nekega dne počilo. **Skozi okno sem videla, ko je oče mamo vrgel na posteljo (H16b), vanjo zabrisal platenko (H17b).** In ko sem rekla, naj neha, je rekel, »Kaj mi pa moreš?« Spomnim se, da je pozneje sedel za mizo in lupil pomarančno. Spomnim se noža na mizi. Zagrabila sem nož in rekla, da ga bom zaklala, mu polomila roke, če se je še enkrat dotakne. **Nikoli***

ni priznal, da dela kaj narobe (H18b). Spomnim se nekega jutra, ko je sedel za mizo in pil kavo. Rekel je »J-- se, ni res.«

Še vedno me vsi obsojajo zaradi prijave, brat ne govori z mano, meni je pa edino žal, da ga nisem prijavila že prej. Mislim, da bi mama še vedno prenašala nasilje, če ga jaz ne bi prijavila. Jaz imam posledice iz otroštva še danes, hodim k psihologu in psihiatru, zbolela sem, tudi v službi se je vodja znašala nad mano.

So ustrezne službe vašo prijavo obravnavale dovolj resno?

Hči: **Delno. Na policiji ja, vse pohvale policistki, s katero sem se pogovarjala (H19b),** vzela me je zelo resno. **CSD Kočevje pa... bili so zelo arogantni (H20b),** črna pika zanje. **Tudi osebna zdravnica mi ni veliko pomagala (H21b).** Res pa je, da mama nikoli ni šla k zdravniku zaradi modric in drugih posledic nasilja.

Ste dobili potrebno pomoč in kaj ste pogrešali?

Hči: **Ne. Imela sem občutek, da sem prepuščena sama sebi, vsi so se odmikali od mene (H22b). Na CSD so rekli, da je tudi oče žrtev (H23b).** Saj je res, ampak **fizično nasilen je bil samo on (H24b).** In ko si ranjen, si jezen in rabiš nekoga, da te posluša (H25b). **Rabiš hiter odziv (H26b), ne pa da traja postopek odstranitve nasilneža iz doma več mesecev (H27b).** A veste, kakšna katastrofa se lahko zgodi v tem času? Brat je očetu potem našel stanovanje, da se je preselil, ampak kaj, če ne bi bilo nekoga, ki bi to uredil? Kam bi šel?

Kaj se je zgodilo po prijavi?

Hči: **Pred desetimi leti je bila policija pri nas doma, ker je prijavo podal specialist, ki se mu je mama zaupala ob pregledu. Ampak takrat sem lagala, ker me je bilo sram in sem rekla, da ni nič res. Potem sem policijo čez par let klicala jaz. Prišli so, zaslišali mamo, očeta, mene in potem je bilo nekaj časa vse tiho. Čez par mesecev me je poklicala policistka, da gre zdaj zares. Ata je dobil kazen (H28b) in dolgo je trajalo, pet mesecev, da se je odselil od doma (H29b).**

Kdo je bil povzročitelj, žrtev kakšnega nasilja ste bili in kaj se je spremenilo?

Žrtev: **Najprej sta bila nasilna do mene tast in tašča (H30a), pa možev brat (H31a), predvsem verbalno (H32a). Mož je bi nasilen fizično; pretepanje, lasanje (H33a) in psihično; kričanje, zmerjanje, grožnje (H34a). Enkrat, pred hčerino poroko me je po glavi udaril s kosom zmrznjenega mesa in mi prebil arkado (H35a). Pretepal me je, butal z glavo v zid, me vrgel po tleh in brcal (H36a), mislila sem, da ne bom ostala živa. Grozil mi je z ločitvijo, da me bo zapustil. Ves čas je prihajal rubežnik, ker ni plačeval računov. Ves denar, ki ga je zaslužil, je obdržal zase (H37a), tudi za alkohol (H38a). Jaz sem delala še zraven, da so imeli otroci kaj jesti.**

Hči: **Znašal se je tudi nad mano, me pretepal, poniževal, me vlekel za lase, da sem imela na eni strani že plešo. Otroci v šoli so se še norčevali iz mene, tudi zato, ker je oče zelo veliko kadil in sem smrdela po cigaretah. Enkrat me je zvezal s špago in pretepel s pasom, da sem bila vsa krvava. Rešil me je mlajši brat, ki ga oče ni tepel, mama si me ni upala, saj je rekel, da jo bo drugače ubil. Imela sem težave v šoli, ponavljala sem razred, potem pa zbolela in za dlje časa pristala v bolnišnici. Tam je ena od učiteljic skozi igro ugotovila, kaj se dogaja doma. In mi je svetovala, naj se takrat, ko oče tepe mamo, postavim vmes. Kljub vsemu sem imela očeta rada, bila sem navezana nanj.**

Žrtev: **Jaz sem že 20 let invalid, priklenjena na voziček, z dodatnim kisikom in vrečo tablet, čez 20 vsak dan. Živim sama, sin in hči se ne pogovarjata, po 47,48 letih pa ločitev. Tako je, ko se mlajši vmešavajo.**

Kaj bi kot skupnost potrebovali, da bi se izboljšale razmere za stare ljudi, ki trpijo nasilje?

Hči: Pogrešam kakšno ustanovo, ki bi se ukvarjala s tem (H39b), nekoga, ki je v lokalni skupnosti dosegljiv ves čas H40b). Pa da bi zaposleni na Jutru (Zavod za nego in pomoč na domu), ko vidijo modrice ali da se kaj čudnega dogaja, to izpostavili (H41b). Ne da se vse zaključi z besedami »spet ena in ista pesem«. Nekdo bi morali iti tja na pogovor, da bi videl in slišal, kaj se v resnici dogaja.

Mama: Upam, da boste s to nalogo rešili vsaj eno dušo.

9.3. Kodirni list

9.3.1. Odprto kodiranje

INTERVJU A

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	<i>Pomembno je zavedanje, da se nasilje dogaja in zato pogosto kar vprašam.</i>	Zavedanje, da se nasilje dogaja	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi
A2	<i>Včasih žrtve same povejo</i>	Žrtev spregovori sama	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi
A3	<i>..pove nekdo drug</i>	Spregovoriijo drugi	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi
A4	<i>Kar opažamo, so modrice</i>	Modrice	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A5	<i>ko ljudem izginjajo drobne stvari</i>	Izginjanje stvari	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A6	<i>na primer ni baterij za slušni aparat</i>	Baterije za slušni aparat	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A7	<i>so brez denarja</i>	Pomanjkanje finančnih sredstev	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A8	<i>ne morejo odpreti vrat, ker ni ključev</i>	Omejitve gibanja	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A9	<i>prikrite oblike nasilja</i>	Prikrito nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi
A10	<i>...jih lahko opaziš, ko si že nekaj časa v odnosu z določeno osebo</i>	Način prepoznavanja znakov nasilja	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi
A11	<i>Samo iz razgovora je nasilje pogosto težko zaznati</i>	Način prepoznavanja znakov nasilja	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi
A12	<i>Lažje je z znanjem</i>	Znanje	Viri moči	Oblike podpore
A13	<i>in izkušnjami.</i>	Izkušnje	Viri moči	Oblike podpore
A14	<i>morda je človek v obrambni drži</i>	Obrambna drža	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A15	<i>Odmaknjen</i>	odmaknjenost	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A16	<i>posebej v sobi</i>	Osamitev	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A17	<i>Neurejen</i>	Neurejenost	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi

A18	<i>Prestrašen</i>	Strah	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi
A19	<i>...najpomembnejše, da se tega ne ustrašimo</i>	Brez strahu	Veščine ravnanja	Oblike podpore
A20	<i>ne delamo drame</i>	Brez dramatiziranja	Veščine ravnanja	Oblike podpore
A21	<i>...moramo nekaj narediti mi</i>	Pomoč	Odziv strokovnih služb	Institucije
A22	<i>pa tudi on</i>	Samopomoč žrtve	Opolnomočenje	Oblike podpore
A23	<i>Pomembna je potrpežljivost</i>	Potrpežljivost	Veščine ravnanja	Oblike podpore
A24	<i>počakamo, da človek sam pride do tega</i>	Samopomoč žrtve	Viri moči	Oblike podpore
A25	<i>mi se nato odzovemo</i>	Odzivnost	Odziv strokovnih služb	Institucije
A26	<i>mu nudimo podporo</i>	Podpora	Opolnomočenje	Oblike podpore
A27	<i>prehodimo pot skupaj z njo</i>	Podpora	Opolnomočenje	Oblike podpore
A28	<i>Pomembno je imeti znanje o nasilju</i>	Znanje o nasilju	Viri moči	Oblike podpore
A29	<i>Nasilje je zmeda</i>	Zmeda	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja nad starimi ljudmi
A30	<i>žrtev sama ne razume, kaj se dogaja.</i>	Nerazumevanje o tem, kaj se dogaja	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja nad starimi ljudmi
A31	<i>Nasilnež ni samo nasilen</i>	Nasilnež ni samo nasilen	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja nad starimi ljudmi
A32	<i>en košček njega je tudi dober</i>	Del nasilneža je dober	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja nad starimi ljudmi
A33	<i>Pomembno je, da žrtev dobi podporo</i>	Podpora žrtvi	Viri moči	Oblike podpore
A34	<i>da jo opolnomočimo</i>	Žrtev opolnomočimo	Viri moči	Oblike podpore
A35	<i>Sprejeti mora odgovornost za lastno življenje</i>	Odgovornost	Viri moči	Oblike podpore
A36	<i>Je pa pri starih ljudeh težko</i>	Težko pri starih ljudeh	Neustreznost pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
A37	<i>...stari ljudje pa so v bolj brezizhodnem položaju</i>	Brezizhodnost položaja	Ustreznost pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
A38	<i>Kam naj grejo?</i>	Nimajo se kam umakniti	Ustreznost pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
A39	<i>CSD je dolžan vedno, ko izve za nasilje v družini, obvestiti policijo</i>	Prijava CSD	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A40	<i>vzpostaviti stik z žrtvijo</i>	Vzpostavitev stika	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A41	<i>identificirati nasilje</i>	Identifikacija nasilja	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A42	<i>izdelati individualni varnostni načrt</i>	Individualni varnostni načrt	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A43	<i>oceno ogroženosti</i>	Ocena ogroženosti	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore

A44	<i>Žrtve seznanimo z ukrepi policije in sodišča</i>	Seznanjenost žrtve z ukrepi	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A45	<i>skličemo multidisciplinarni tim</i>	Multidisciplinarni tim	Naloge strokovnih služb	Oblike podpore
A46	<i>izdelamo načrt pomoči</i>	Načrt pomoči	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A47	<i>vedno opravimo razgovor tudi s povzročiteljem</i>	Razgovor s povzročiteljem	Oblike podpore povzročitelju	Oblike podpore
A48	<i>z namenom nujenja pomoči za spreminjanje nasilnega vedenja.</i>	Sprememba nasilnega vedenja	Oblike podpore povzročitelju	Oblike podpore
A49	<i>...prva socialna pomoč</i>	Prva socialna pomoč	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A50	<i>Pomagamo pri organizaciji mreže pomoči</i>	Mreža pomoči	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A51	<i>pomoč na domu</i>	Pomoč na domu	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A52	<i>Eden od ukrepov policije ali sodišče za zaščito je prepoved približevanja</i>	Prepoved približevanja	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
A53	<i>jo pogosto kršijo tudi žrtve same</i>	Kršitve prepovedi približevanja	Odnos žrtve do nasilja	Ovire pri reševanju primerov
A54	<i>ne povejo za telefonske klice</i>	Kršitve prepovedi približevanja	Odnos žrtve do nasilja	Ovire pri reševanju primerov
A55	<i>da se je povzročitelj vrnil domov</i>	Kršitve prepovedi približevanja	Odnos žrtve do nasilja	Ovire pri reševanju primerov
A56	<i>Žrtve poskušamo opolnomočiti</i>	Opolnomočenje žrtve	Viri moči	Oblike podpore
A57	<i>da bi vztrajale</i>	Vztrajanje pri postopkih	Viri moči	Oblike podpore
A58	<i>zmogle pričanje</i>	Pričanje	Viri moči	Oblike podpore
A59	<i>Če izvemo za sum nasilja, smo dolžni podati prijavo na policijo</i>	Prijava nasilja CSD	Prijava nasilja s strani institucije	Institucije
A60	<i>...spodbujamo žrtev, da to stori sama</i>	Spodbuda žrtvi za prijavo	Viri moči	Oblike podpore
A61	<i>...da od družbe pride do povzročitelja sporočilo, da, nasilje ni sprejemljivo.</i>	Družba mora dati sporočilo o nesprejemljivosti nasilja	Odziv družbe	Odnos do nasilja
A62	<i>izobraževanja nam organizirata Socialna zbornica Slovenije</i>	Socialna zbornica Slovenije	Načini izobraževanja	Institucije
A63	<i>Skupnost centrov za socialno delo</i>	Skupnost centrov za socialno delo	Načini izobraževanja	Institucije
A64	<i>tem o starih ljudeh in nasilju doslej ni bilo veliko</i>	Ni bilo veliko teh tem	Obseg izobraževanja	Institucije
A65	<i>so bile kar malo zapostavljene</i>	Zapostavljenost tematike	Obseg izobraževanja	Institucije
A66	<i>Področje razumevanja starih ljudi</i>	Področje razumevanja starih ljudi	Manko znanja	Institucije
A67	<i>znanja o staranju</i>	Znanje o staranju	Manko znanja	Institucije

A68	<i>boleznih</i>	O boleznih	Manko znanja	Institucije
A69	<i>več sodelovanja z zdravstvenimi delavci glede znanj o skrbi za stare ljudi</i>	Več sodelovanja z zdravstvom	Povezovanje	Institucije
A70	<i>Zelo malo.</i>	Malo prijav	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
A71	<i>...prijavijo le 10 odstotkov</i>	10 odstotkov prijav	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
A72	<i>Prepoznanega nasilja je zelo malo</i>	Malo prepoznanega nasilja	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
A73	<i>...stari ljudje ne povejo</i>	Molk starega človeka	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
A74	<i>drugih, ki bi kaj videli, pa ni</i>	Drugi ne opazijo nasilja	Odsotnost podpore žrtvi	Značilnosti nasilja
A75	<i>nasilje prijavi žrtev</i>	Prijava žrtve	Obveščanje o nasilju	Oblike podpore
A76	<i>povejo sorodniki</i>	sorodniki	Obveščanje o nasilju	Oblike podpore
A77	<i>Sosedje</i>	Sosedje	Obveščanje o nasilju	Oblike podpore
A78	<i>prijavijo kakšno zanemarjanje</i>	Prijava zanemarjanja	Prijavljanje nasilja	Oblike podpore
A79	<i>ki je lahko tudi posledica tega, da svojci včasih ne zmorejo več.</i>	Izgorelost svojcev	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A80	<i>Zdravniki, patronažna služba pa ne</i>	Zdravniki in patronažna služba ne	Neprijavljanje nasilja	Odnos do nasilja
A81	<i>...starejši ljudje najpogosteje izpostavljeni ekonomskemu nasilju.</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A82	<i>se najpogosteje srečamo s fizičnim nasiljem,</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A83	<i>psihično nasilje</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A84	<i>zanemarjanje</i>	Zanemarjanje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A85	<i>Nasilje se redko pojavlja samo v eni obliki</i>	Kombinacije nasilja	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A86	<i>...je ostale oblike težje prepoznati in raziskati</i>	Težja prepoznavnost nasilja	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A87	<i>Starejše osebe zaradi starostih sprememb in bolezni težko izpovejo, kaj se jim dogaja</i>	Nezmožnost žrtve povedati, kaj se dogaja	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
A88	<i>Starejše ženske</i>	Starejše ženske	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A89	<i>revne so najbolj ranljive</i>	Revščina	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A90	<i>Med starejšimi žrtvami nasilja so tudi moški</i>	Moški	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A91	<i>ki so žrtve nasilja s strani svojih otrok</i>	Otroci	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

A92	<i>vnukov</i>	Vnuki	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A93	<i>partnerk</i>	partnerke	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A94	<i>...so povzročitelji sinovi</i>	Sinovi	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A95	<i>potem vnuki</i>	Vnuki	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A96	<i>Možje</i>	Možje	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A97	<i>Otroci imajo pogosto težave z odvisnostmi</i>	Otroci	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A98	<i>z duševnim zdravjem</i>	Duševno zdravje	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A99	<i>živijo doma</i>	Življenje doma	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A100	<i>nasilje je praviloma posledica nespoštovanja</i>	Nespoštovanje	Moč povzročitelja	Značilnosti nasilja
A101	<i>ljudje so pogosto nasilni zato, ker so lahko</i>	Pravica do nasilja	Vzroki za nasilje	Prepoznavanje nasilja
A102	<i>ker menijo, da jim pripada več moči</i>	Moč	Vzroki za nasilje	Prepoznavanje nasilja
A103	<i>imajo pravico vzgajati druge</i>	Pravica do vzgajanja	Vzroki za nasilje	Prepoznavanje nasilja
A104	<i>... stari ljudje slabši dostop do informacij</i>	Slab dostop žrtve do informacij	Odsotnost podpore žrtvi	Značilnosti nasilja
A105	<i>tudi znajdejo se slabše</i>	Neiznajdljivost žrtve	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
A106	<i>Nasilje se preganja po uradni dolžnosti</i>	Pregon po uradni dolžnosti	Ukrepi institucij	Institucije
A107	<i>povzročitelji redko prevzamejo nase odgovornost za lastno nasilno vedenje</i>	Neprevzemanje odgovornosti za nasilno vedenje	Ovire povzročitelja	Omejitve pri reševanju primerov
A108	<i>in se odločijo za spremembe</i>	Nasilnež se noče spremeniti	Ovire povzročitelja	Omejitve pri reševanju primerov
A109	<i>še posebej, če zlorablajo različne psihoaktivne snovi</i>	Psihoaktivne snovi	Dejavniki tveganja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A110	<i>imajo težave v duševnem zdravju</i>	Duševno zdravje	Dejavniki tveganja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A111	<i>Tako je edina možnost, da nasilje preneha, prekinitev odnosa</i>	Prekinitev odnosa	Viri moči	Oblike podpore
A112	<i>za kar pa se žrtve, starejše osebe pa še posebej, težko odločijo</i>	Težko se odločajo za spremembe	Ovire pri žrtvah	Omejitve pri reševanju primerov
A113	<i>potrebujejo čas</i>	Čas	Viri moči	Oblike podpore
A114	<i>in veliko podpore za tako odločitev</i>	Podpora	Viri moči	Oblike podpore
A115	<i>Težava je tudi, kako zagotoviti starejši osebi pomoč</i>	Kako zagotoviti pomoč	Manjkajoče oblike pomoči	Omejitve pri reševanju primerov

A116	<i>če je bil povzročitelj edini, ki ji jo je doslej nudil</i>	Povzročitelje edini skrbnik	Manjkajoče oblike pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
A117	<i>Prijavljanje nasilja se mi zdi pomembno</i>	Pomembnost prijavljanja nasilja	Odziv družbe	Odnos do nasilja
A118	<i>saj nasilje nikoli ne preneha samo od sebe</i>	Nasilje ne preneha samo od sebe	Značilnosti nasilja	Značilnosti nasilja
A119	<i>se praviloma stopnjuje</i>	Stopnjevanje nasilja	Značilnosti nasilja	Značilnosti nasilja
A120	<i>S prijavo povzročitelj dobi jasno informacijo</i>	Prijava nasilja kot odgovor povzročitelju	Odziv žrtve na nasilje	Odnos do nasilja
A121	<i>da je nasilja nedopustno</i>	O nedopustnosti nasilja	Odziv žrtve na nasilje	Odnos do nasilja
A122	<i>neopravičljivo</i>	O neopravičljivosti	Odziv žrtve na nasilje	Odnos do nasilja
A123	<i>kaznivo</i>	O kaznivosti	Odziv žrtve na nasilje	Odnos do nasilja
A124	<i>...žrtve dobijo priložnost za podporo in pomoč</i>	Podpora in pomoč	Viri moči	Oblike podpore
A125	<i>izkušnjo, da se institucije odzovemo</i>	Izkušnja odzivnosti institucije	Viri moči	Oblike podpore
A126	<i>Koordinatorji za preprečevanje nasilja opravimo razgovore s povzročitelji</i>	Razgovor s povzročiteljem	Oblike podpore povzročiteljem	Oblike podpore
A127	<i>jih napotimo v ustrezne programe učenja nenasilnega vedenja</i>	Učenje	Oblike podpore povzročiteljem	Oblike podpore
A128	<i>zdravljenja odvisnosti</i>	Zdravljenje	Oblike podpore povzročiteljem	Oblike podpore
A129	<i>...ozaveščanje tako starejših kot tudi vseh ostalih o nasilju</i>	Ozaveščanje vseh	Ozaveščanje	Predlogi za izboljšave
A130	<i>nesprejemljivosti le-tega nasploh</i>	O nesprejemljivosti nasilja	Ozaveščanje	Predlogi za izboljšave
A131	<i>....o možnih pojavnih oblikah nasilja...</i>	Pojavne oblike nasilja	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
A132	<i>...se pri starejših srečujemo s pomankanjem oblik pomoči, ki so namenjene in prilagojene njim</i>	Pomanjkanje oblik pomoči	Ovire pri žrtvah	Omejitve pri reševanju primerov
A133	<i>kar nas omejuje v možnostih</i>	Omejene možnosti za pomoč	Druge ovire	Omejitve pri reševanju primerov
A134	<i>Ne, skupnost ji ne posveča dovolj pozornosti</i>	Premalo pozornosti skupnosti	Odnos družbe	Odnos do nasilja
A135	<i>Manjka izobraževanj za skupnost o skrbi za starega človeka</i>	O skrbi za starega človeka	Manko znanja	Institucije
A136	<i>Ko, na primer, pride iz bolnišnice</i>	Kaj po vrnitvi iz bolnišnice	Manko znanja	Institucije
A137	<i>...kako sprejeti spremembe, ki jih prinaša starost</i>	Starostne spremembe	Manko znanja	Institucije

A138	<i>Včasih lahko tako človeku škodujemo iz neznanja</i>	Škodovanje iz neznanja	Manko znanja	Institucije
A139	<i>...predavanje za strokovno javnost in prostovoljce</i>	Predavanja	Oblike izobraževanja	Institucije
A140	<i>delavnice za starejše o varnem staranju</i>	Delavnice	Oblike izobraževanja	Institucije
A141	<i>Nacionalno konferenco o preprečevanju trpinčenja starih ljudi</i>	Nacionalna konferenca o preprečevanju trpinčenja starih ljudi	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
A142	<i>Dobro sodelujemo</i>	Dobro sodelovanje	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A143	<i>institucije tukaj stopimo skupaj</i>	Dobro sodelovanje	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A144	<i>problem je v tem trenutku sodelovanje z zdravstvom,), saj se zdravstveni dom sooča z velikimi kadrovskimi težavami</i>	Problem je sodelovanje z zdravstvom	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A145	<i>... delujejo Sopotniki za prevoz starejših</i>	Sopotniki	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A146	<i>Jutro, zavod za pomoč in nego na domu</i>	Zavod Jutro	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A147	<i>Šent</i>	Šent	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A148	<i>društvo upokojencev</i>	društvo upokojencev	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A149	<i>sekcija medgeneracijskega društva za kakovostno starost</i>	Medgeneracijska sekcija	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A150	<i>prostovoljci rdečega križa</i>	Rdeči križ	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A151	<i>cerkev</i>	Cerkev	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A152	<i>Tudi institucije</i>	Institucije	Sodelovanje strokovnih služb	Institucije
A153	<i>vzpostavil koncept zagovorništva</i>	Zagovorništvo	Zagovorništvo	Predlogi za izboljšave
A154	<i>omogočiti konkretno pomoč in podporo pri izražanju ter uresničevanju njihovega mnenja in volje</i>	Konkretna pomoč	Opolnomočenje	Oblike podpore
A155	<i>Njuno bi potrebovali krizne namestitve, prilagojene starejšim osebam</i>	Krizne namestitve	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave
A156	<i>ki bi bile dostopne 24 ur dnevno</i>	Dostopnost	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave
A157	<i>in bi omogočale hiter umik v varno in starejšim osebam prijazno okolje</i>	Varen umik	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave
A158	<i>ki bi starejšim nudile več varnosti in obenem omogočale, da ostajajo v domačem okolju, npr. mobilne službe</i>	Bivanje v domačem okolju	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave

A159	<i>dnevno varstvo</i>	Dnevno varstvo	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave
A160	<i>hitre tipke</i>	Hitre tipke	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave
A161	<i>Programi pomoči bi morali biti enakomerno razpršeni</i>	Večja razpršenost	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave
A162	<i>zagotovljena ustrezna pomoč, ne glede na to, v kateri občini živijo</i>	Pomoč ne glede na kraj bivanja	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za izboljšave
A163	<i>Osebe, ki skrbijo za starejšega človeka, bi morale imeti ustrezne informacije</i>	Ustrezne informacije	Pomoč oskrbovalcem	Oblike podpore
A164	<i>izobraževanja</i>	Izobraževanje	Pomoč oskrbovalcem	Oblike podpore
A165	<i>in tudi neposredno podporo</i>	Neposredna podpora	Pomoč oskrbovalcem	Oblike podpore
A166	<i>Zakonodaja na področju preprečevanja nasilja je dokaj v redu</i>	Zakonodaja je dokaj v redu	Ustreznost zakonodaje	Institucije
A167	<i>Manko je na področju pomoči in oskrbe starejših oseb</i>	Pomoč in oskrba	Manjkajoče oblike pomoči	Oblike podpore
A168	<i>Nujno je ozaveščanje ljudi o nasilju</i>	Ozaveščanje o nasilju	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
A169	<i>tudi o skrbi za stare ljudi</i>	Skrb za stare ljudi	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
A170	<i>o njihovih potrebah</i>	Skrb za njihove potrebe	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe

INTERVJU B

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B1	<i>Običajno se ti zaupa človek sam</i>	Žrtev spregovori sama	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi
B2	<i>prijavijo tudi sosedi</i>	Prijave sosedov	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi
B3	<i>... se ljudje nočejo vtikati v družinske zadeve</i>	Nevpletanje v družinske zadeve	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B4	<i>... prelagajo odgovornost na koga drugega</i>	Prelaganje odgovornosti	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B5	<i>Včasih na terenu vidiš kakšne poškodbe, pa posumiš</i>	Sum na poškodbe	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B6	<i>Velikokrat ljudje nasilje zanikajo</i>	Zanikanje nasilja	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
B7	<i>pravijo, da so padli in so se udarili</i>	Zanikanje nasilja	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
B8	<i>Najpomembnejša stvar je, da se ti oseba zaupa</i>	Zaupanje	Veščine ravnanja	Oblike podpore
B9	<i>da se ti odpre</i>	Odprtost	Veščine ravnanja	Oblike podpore
B10	<i>znati prepričati in mu povedati, kako mu lahko pomagaš</i>	Prepričanje o pomoči	Veščine ravnanja	Oblike podpore
B11	<i>Komunikacija</i>	Komuniciranje	Veščine ravnanja	Oblike podpore

B12	<i>in zaupanje</i>	Zaupanje	Veščine ravnanja	Oblike podpore
B13	<i>Če vidiš, da se dogaja nasilje, si dolžen poklicati policijo</i>	Dolžnost prijave nasilja (patronaže)	Prijavljanje nasilja s strani institucij	Institucije
B14	<i>center za socialno delo</i>	CSD	Podporne institucije	Institucije
B15	<i>obvestiti osebnega zdravnika</i>	Osební zdravnik	Podporne institucije	Institucije
B16	<i>Najbolje je, da ljudje pokličejo sami in podajo prijavo</i>	Prijava žrtve	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B17	<i>ampak se pogosto bojijo posledic</i>	Strah pred posledicami	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B18	<i>raje trpijo</i>	Raje trpijo nasilje	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
B19	<i>...gospa sama klicala na center in policijo, pa niso nič ukrenili</i>	Neukrepanje institucij	Neustreznost pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
B20	<i>Pravi, da nima kam iti</i>	Težave z nadomestnim bivališčem	Manjkajoče oblike pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
B21	<i>edina opcija je dom za stare ljudi</i>	Dom za stare ljudi	Neustrezne oblike pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
B22	<i>tja pa tudi noče</i>	Nepripravljenost na odhod v dom za stare	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
B23	<i>Za podaljšanje licence se moramo v sedmih letih udeležiti več predavanj</i>	Predavanja	Obseg izobraževanja	Institucije
B24	<i>delavnico o komunikaciji</i>	Delavnica o komunikaciji	Oblike izobraževanja	Institucije
B25	<i>Bila sem še na enem predavanju, kjer so deloma govorili o starih ljudeh</i>	Eno predavanje o starih ljudeh	Obseg izobraževanja	Institucije
B26	<i>Manjka mi znanj iz komunikacije</i>	Komunikacijske veščine	Manko znanja	Institucije
B27	<i>da znaš postaviti prava vprašanja</i>	Postavljanje pravih vprašanj	Manko znanja	Institucije
B28	<i>Kako pravilno odreagirati, to manjka</i>	Pravilna reakcija	Manko znanja	Institucije
B29	<i>Ne vem, rekla bi, da jih mogoče prijavi en odstotek</i>	En odstotek prijav	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
B30	<i>če že prijavijo, pa je to vse, naprej ne grejo</i>	Ni vztrajanja žrtve v postopku	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
B31	<i>stari ljudje pa so navajeni, da morajo malo potrpet</i>	Prevelika potrpežljivost žrtve	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
B32	<i>Običajno jih dobim kar od človeka samega</i>	Informacijo poda žrtev	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B33	<i>včasih tudi od soseda</i>	Informacijo poda sosed	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B34	<i>Včasih pa zdravnik napiše delovni nalog in te pošlje pogledat na teren</i>	Informacijo poda zdravnik	Obveščanje o nasilju s strani institucij	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

B35	<i>... največ psihičnega nasilja</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B36	<i>...sta jo začela ozmerjati...</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B37	<i>... z drugimi grdimi besedami</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B38	<i>Nista ji dovolila iti v svojo sobo</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B39	<i>Žrtve so običajno ženske</i>	Ženske	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B40	<i>pri starejših so kdaj tudi moški</i>	Občasno moški	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B41	<i>Trpinčijo jih z grožnjami</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B42	<i>Velikokrat je pri povzročiteljih zraven alkohol</i>	Alkohol	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B43	<i>Precej je tudi fizičnega nasilja</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B44	<i>ena gospa na podežlju prenašala moževo nasilje</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B45	<i>Potem je pa eden od sinov nadaljeval isti vzorec</i>	Prenašanje vedenjskih vzorcev	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B46	<i>zakaj to počne, je rekel, da mu enostavno počni film</i>	Psihična nestabilnost	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B47	<i>Ogromno je osamljenosti</i>	Zapuščenost	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B48	<i>Nasilneži so največkrat otroci</i>	Otroci	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja
B49	<i>včasih tudi partnerji otrok</i>	Partnerji otrok	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja
B50	<i>Tudi na televiziji se govori o tem</i>	Objave v medijih	Odziv družbe	Odnos do nasilja
B51	<i>ljudje nočejo prijaviti</i>	Ljudje nočejo prijaviti	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
B52	<i>si ne upajo</i>	Strah	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B53	<i>Bojijo se, da jih bodo dali potem v dom</i>	Strah pred zapustitvijo doma	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B54	<i>... da bo potem še slabše</i>	Strah pred poslabšanjem situacije	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
B55	<i>Ena gospa je klicala center za socialno delo in policijo, pa se ni nič premaknilo</i>	Neukrepanje institucij	Druge omejitve	Omejitve pri reševanju primerov
B56	<i>Jaz moram vse zabeležiti v kartoteko, zapisati, da gospa ne želi, da kličem</i>	Neustrezno ukrepanje strokovnih služb	Druge omejitve	Omejitve pri reševanju primerov
B57	<i>Najraje obvestim zdravnika</i>	Prijava zdravniku	Ukrepanje strokovne službe	Institucije
B58	<i>center za socialno delo</i>	CSD	Podporne institucije	Institucije
B59	<i>So pa povzročitelji potem jezni</i>	Jeza povzročitelja	Moč povzročitelja	Značilnosti nasilja

B60	<i>sprašujejo žrtev, »zakaj si mi to naredila«, »zakaj si me prijavila«?</i>	Jeza povzročitelja	Moč povzročitelja	Značilnosti nasilja
B61	<i>Tako, da bi več takih primerov dali v javnost.</i>	Pozitivni primeri v javnosti	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
B62	<i>Zgodbe, ko žrtve povejo, da so preživele</i>	Objava zgodb o preživetju	Viri moči	Oblike podpore
B63	<i>kako jim je uspelo, kdo jim je pomagal</i>	Možnost uspeha žrtve	Viri moči	Oblike podpore
B64	<i>Tako bi ljudje videli, da zdaj lepo živijo</i>	Možnost lepega življenja	Viri moči	Oblike podpore
B65	<i>da se da živeti tudi drugače</i>	Možnost drugačnega življenja	Viri moči	Oblike podpore
B66	<i>Problematika je resna</i>	Resnost problematike obstaja	Odziv družbe na nasilje	Odnos do nasilja
B67	<i>opažam, da je nasilja precej več kot v preteklosti</i>	Danes precej več nasilja	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
B68	<i>temu skupnost ne posveča dovolj pozornosti</i>	Premalo pozornosti skupnosti	Odziv družbe na nasilje	Odnos do nasilja
B69	<i>V bistvu tega ni</i>	Popolno pomanjkanje pozornosti skupnosti	Ozaveščanje javnosti	Odnos do nasilja
B70	<i>Morda kakšno predavanje v lokalni skupnosti</i>	Predavanje za lokalno skupnost	Ozaveščanje javnosti	Odnos do nasilja
B71	<i>Pa ljudje zdaj lahko pridejo tudi v Center za krepitev zdravja</i>	Center za krepitev zdravja	Podporne institucije	Institucije
B72	<i>Mislim, da je zelo dobro</i>	Dobro sodelovanje	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
B73	<i>ne vidim pomanjkljivosti</i>	Pomanjkljivosti sodelovanja ni	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
B74	<i>Odlično sodelujemo s koordinatrico obravnave v skupnosti</i>	Odlično sodelovanje s koordinatrico obravnave v skupnosti	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
B75	<i>Ljudje imajo na voljo pomoč na domu</i>	Pomoč na domu	Institucije pomoči za žrtve	Institucije
B76	<i>center za socialno delo</i>	CSD	Institucije pomoči za žrtve	Institucije
B77	<i>nas</i>	Zdravstveni dom	Institucije pomoči za žrtve	Institucije
B78	<i>rdeči križ</i>	Rdeči križ	Oblike pomoči za žrtve	Institucije
B79	<i>Mislim, da je pomoči dovolj, le uporabljajo je ne</i>	Pomoči je dovolj	Obseg pomoči za žrtve	Oblike podpore
B80	<i>Lahko pa rečem, da je pri našem delu ogromno administracije</i>	Ogromno administracije	Druge ovire	Omejitve pri reševanju primerov

B81	<i>Vsak obisk je treba zabeležiti, izpolniti kup formularjev, potem vse to vnesti v računalnik in v personalno mapo</i>	Ogromno birokracije	Druge ovire	Omejitve pri reševanju primerov
B82	<i>Pomembno je ljudi poučiti o njihovih možnostih</i>	Poučiti ljudi o njihovih možnostih	Izobraževanje	Predlogi za spremembe
B83	<i>Morda bi jaz najprej začela z mlajšimi</i>	Izobraževanje mlajših	Izobraževanje	Predlogi za spremembe
B84	<i>In tudi v medijih bi se morala ta tema več pojavljati</i>	Večja edijska izpostavljenost teme	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe

INTERVJU C

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
C1	<i>Najlažja prepoznav je takrat, ko nasilje vidiš</i>	Najlažja prepoznav vidnega nasilja	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C2	<i>velikokrat pa se ravnamo po občutku</i>	Ravnanje po občutku	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C3	<i>Če opaziš, da se stanovalci bojijo kakšnega obiska, je tudi dober pokazatelj</i>	Strah pred obiskom	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C4	<i>Pomembna je empatija</i>	Empatija	Veščine ravnanja	Oblike podpore
C5	<i>Pa strpnost</i>	Strpnost	Veščine ravnanja	Oblike podpore
C6	<i>pripravljenost na pomoč</i>	Pripravljenost na pomoč	Veščine ravnanja	Oblike podpore
C7	<i>pogovor</i>	Pripravljenost na pogovor	Veščine ravnanja	Oblike podpore
C8	<i>Najprej stvar poskušamo rešiti znotraj doma</i>	Reševanje problematike v domu	Oblike podpore žrtvi	Oblike podpore
C9	<i>Smo pa dali že tudi prijavo na policijo</i>	Prijava nasilja policiji	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C10	<i>Največkrat obvestimo center za socialno delo</i>	CSD	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C11	<i>primeru nasilja sostanovalcev ali zaposlenih obvezno obvestimo tudi sorodnike</i>	Obveščanje sorodnikov o nasilju	Obveščanje o nasilju	Obveščanje o nasilju
C12	<i>Imeli smo že kar nekaj izobraževanj na to temo</i>	Kar nekaj izobraževanj	Obseg izobraževanja	Institucije
C13	<i>Mislim tudi, da smo strokovni delavci kar dobro izobraženi glede tega</i>	Dobra izobraženost strokovnih delavcev glede prepoznavanja	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja
C14	<i>tovrstnega znanja primanjkuje v celotni družbi</i>	Družbi primanjkuje znanja	Manko znanja	Institucije
C15	<i>Zelo malo. V majhnih mestih, sploh pa v domačem okolju,</i>	Velika večina ne prijavlja nasilja	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja

	<i>ljudje v veliki večini ne prijavljajo nasilja</i>			
C16	<i>informacije dobimo od osebja</i>	Prijavljanje zaposlenih	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C17	<i>tudi od sostanovalcev</i>	Prijavljanje sostanovalcev	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C18	<i>Največkrat gre za psihično</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C19	<i>fizično nasilje</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C20	<i>obe vrsti se tako ali tako prepletata</i>	Psihično in fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C21	<i>Zelo veliko je tudi ekonomskega nasilja</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C22	<i>...se je velikokrat zgodilo, da stanovalci niso mogli plačati doma in so imeli veliko dolgov</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C23	<i>Sorodniki so jim namreč pobrali ves denar</i>	Ekonomsko nasilje/ Sorodniki	Oblike nasilja/ Povzročitelji	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C24	<i>Pri tej vrsti gre največkrat za tretjo generacijo povzročiteljev</i>	Tretja generacija	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C25	<i>Otroci niti niso problem, če niso vpleteni alkohol</i>	Alkohol	Dejavniki tveganja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C26	<i>ali težave v duševnem zdravju</i>	Težave v duševnem zdravju	Dejavniki tveganja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C27	<i>Bolj gre za vnuke</i>	Vnuki	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C28	<i>največkrat povzročitelji moški</i>	Moški	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C29	<i>žrtve pa ženske</i>	Ženske	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C30	<i>primer, ko je mož hodil v dom pretepat svojo ženo</i>	Mož/ Fizično nasilje	Povzročitelj/ Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C31	<i>jo je celo vlekel za lase</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C32	<i>spravil pa se je tudi na stanovalce</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C33	<i>Njegovo nasilje se je vleklo celo življenje</i>	Nasilje traja celo življenje	Trajanje nasilja	Značilnosti nasilja
C34	<i>ampak nihče ni ukrepal</i>	Neukrepanje drugih	Odziv drugih na nasilje	Odnos do nasilja
C35	<i>Običajno je tako, da se nihče noče vpletati v zasebno življenje drugega</i>	Nepripravljenost v vpletanje v zasebnost drugega	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C36	<i>Se je že zgodilo, da so se stopili sostanovalci</i>	Fizično nasilje/ Sostanovalci	Oblike nasilja/ Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C37	<i>...tudi ženske se včasih scufajo</i>	Ženske / Fizično nasilje	Povzročitelji nasilja/ Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C38	<i>Celo tiste, ki so sicer težko pokretne</i>	Ženske	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

C39	<i>Med zaposlenimi smo doslej imeli en primer, kjer je zaposlena grobo kopala stanovalko</i>	Zaposleni	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C40	<i>Mislim, da informacij nimajo dovolj</i>	Premalo informacij o pomoči	Obseg pomoči	Oblike podpore
C41	<i>četudi bi jih imeli, pa se najbrž ne bi obrnili po pomoč</i>	Nepripravljenost obrniti se po pomoč	Ranljivost žrtev	Značilnosti nasilja
C42	<i>Mama zelo težko prijavi sina ali hčer</i>	Mama težko prijavi lastnega otroka	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C43	<i>Premalo se govori o tem</i>	Premalo informacij o temi	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
C44	<i>družba pa je preveč tolerantna do nasilja</i>	Prevelika toleranca do nasilja	Odziv družbe na nasilje	Odnos do nasilja
C45	<i>Stari ljudje se bojijo prijaviti nasilneža,</i>	Strah pred povzročiteljem	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C46	<i>saj so od njega pogosto odvisni.</i>	Odvisnost od povzročitelja	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C47	<i>se tudi pogosto nimajo kam umakniti</i>	Neustrezne oblike pomoči	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C48	<i>V domu so vsaj kolikor toliko na varnem</i>	Varnost v domovih za stare	Viri moči	Oblike podpore
C49	<i>Povzročitelje prijavimo pristojnim institucijam</i>	Prijava pristojnim institucijam	Prijava povzročitelja s strani institucije	Oblike podpore
C50	<i>smo sicer obvestili policijo, a se ni kaj dosti premaknilo</i>	Neukrepanje institucij	Neukrepanje institucij	Omejitve pri reševanju primerov
C51	<i>Takrat smo imeli tudi varnostnika</i>	Varnostnik	Oblike pomoči žrtvi	Oblike podpore
C52	<i>in »panik« tipko</i>	»Panik« tipka	Oblike pomoči žrtvi	Oblike podpore
C53	<i>Samo z ozaveščanjem</i>	Ozaveščanje	Ozaveščanje	Predlogi za izboljšanje
C54	<i>Preveč smo tolerantni do nasilja in nasilnežev</i>	Prevelika toleranca do nasilja	Odziv družbe na nasilje	Odnos do nasilja
C55	<i>tudi ženske, ki so žrtve</i>	Prevelika toleranca žrtev	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
C56	<i>Ljudje so pogosto prepričani, da ženskam, ki so žrtve nasilja to paše</i>	Ženske so rade žrtve	Odziv drugih na nasilje	Odnos do nasilja
C57	<i>bi se umaknile, ampak se pogosto nimajo kam</i>	Ni kraja za umik na varno	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C58	<i>Ko se nasilje večkrat zgodi, tudi žrtvam postane nekaj normalnega, običajnega</i>	Normalizacija nasilja	Odziv žrtve na nasilje	Odnos do nasilja
C59	<i>Resna in zelo pomembna</i>	Resnost tematike v družbi	Odziv družbe na nasilje	Odnos do nasilja

C60	<i>Vendar ji v skupnosti ne posvečamo kaj dosti pozornosti</i>	Premalo pozornosti skupnosti	Odziv družbe na nasilje	Odnos do nasilja
C61	<i>Običajno je žrtev ženska</i>	Ženska	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C62	<i>sploh, če živi sama</i>	Samski stan	Dejavniki tveganja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C63	<i>jo začnejo napadati potem, ko umre mož</i>	Vdovstvo	Dejavniki tveganja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C64	<i>Nismo v funkciji, da bi ozaveščali javnost</i>	Neukvarjanje z ozaveščanjem javnosti	Odziv družbe	Odnos do nasilja
C65	<i>Sodelujemo s centrom za socialno delo</i>	CSD	Povezovanje in sodelovane institucij	Institucije
C66	<i>manj s policijo</i>	Policija	Povezovanje in sodelovane institucij	Institucije
C67	<i>tudi z zdravstvenim domom</i>	Zdravstveni dom	Povezovanje in sodelovane institucij	Institucije
C68	<i>društvom Spominčica</i>	Društvo Spominčica	Povezovanje in sodelovane institucij	Institucije
C69	<i>Nasilje smo že večkrat prijavili, ampak smo imeli občutek, da, vsaj policija, ni naredila nič</i>	Neukrepanje institucij	Druge ovire	Omejevanje pri reševanju problemov
C70	<i>Najbrž so tudi njihove pristojnosti pogosto omejene</i>	Omejene pristojnosti institucij	Neustreznost zakonodaje	Omejevanje pri reševanju problemov
C71	<i>Pomoči je absolutno premalo</i>	Absolutno premalo pomoči	Obseg pomoči	Oblike podpore
C72	<i>Najpomembnejše se mi zdi ozaveščanje laične javnosti</i>	Najpomembnejše je ozaveščanje javnosti	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
C73	<i>...ljudje nasilja, sploh nad starimi, niti ne zaznajo</i>	Ni zaznave nasilja med ljudmi	Preooznavanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
C74	<i>Mislim, da obstoječa zakonodaja ni ustrezna</i>	Neustreznost obstoječe zakonodaje	Neustreznost zakonodaje	Omejitve pri reševanju primerov
C75	<i>Na splošno bi morale biti kazni za povzročitelje vsakršnega nasilja, ne le tistega nad starimi ljudmi, veliko višje</i>	Višje kazni za povzročitelje nasilja	Sprememba zakonodaje	Predlogi za spremembe
C76	<i>Sama bi tudi precej več denarja namenila ozaveščanju javnosti</i>	Več sredstev za ozaveščanje	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
C77	<i>Izobraževanje o teh temah bi uvedla že v osnovne šole</i>	Izobraževanje v osnovnih šolah	Izobraževanje	Predlogi za spremembe
C78	<i>Nujno je prepoznavanje vzorcev in načina delovanja nasilnežev</i>	Prepoznavanje vzorcev delovanja povzročiteljev	Delo s povzročitelji	Predlogi za spremembe

INTERVJU D

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
D1	<i>Znaki nasilja so pogosto zanemarjenost</i>	Zanemarjenost	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D2	<i>zaprtost</i>	Zaprtost	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D3	<i>nekomunikativnosti</i>	Nekomunikativnost	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D4	<i>Od nas prostovoljcev se zahteva empatija</i>	Empatija	Veščine ravnanja	Oblike podpore
D5	<i>znat poslušat</i>	Sposobnost poslušanja	Veščine ravnanja	Oblike podpore
D6	<i>razbrat iz mimike obraza</i>	Pozornost na mimiko obraza	Veščine ravnanja	Oblike podpore
D7	<i>tresenja rok</i>	Tresoče roke	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D8	<i>čudnega odgovarjanja na naša vprašanja</i>	Čudno odgovarjanje	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D9	<i>Moramo biti v pogovoru s starejšimi in njihovimi svojci nevsiljivi</i>	Nevsiljivost	Veščine ravnanja	Oblike podpore
D10	<i>potrpežljivi</i>	Potrpežljivost	Veščine ravnanja	Oblike podpore
D11	<i>počasi pridobivamo zaupanje</i>	Pridobivanje zaupanja	Veščine ravnanja	Oblike podpore
D12	<i>Prostovoljci se izražajo preko predavanj</i>	Predavanja	Oblike izobraževanja	Institucije
D13	<i>delavnic</i>	Delavnice	Oblike izobraževanja	Institucije
D14	<i>Pomoč je zadostna</i>	Pomoči je dovolj	Obseg pomoči	Oblike podpore
D15	<i>odvisno od ljudi, če jo hočejo sprejeti.</i>	Vprašanje sprejemanja pomoči	Obseg pomoči	Oblike podpore
D16	<i>Društvo upokojencev lahko pomoč poišče pri sorodnikih</i>	Pomoč sorodnikov	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
D17	<i>sosedi</i>	Pomoč sosedov	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
D18	<i>pri centrih za socialno delo</i>	CSD	Podporne institucije	Institucije
D19	<i>pri regijskem koordinatorju za nasilje nad starejšimi ljudmi</i>	Regijski koordinator za nasilje	Podporne institucije	Institucije
D20	<i>Sodelujemo z osebnim zdravnikom</i>	Osební zdravnik	Podporne institucije	Institucije
D21	<i>s policijo</i>	Policija	Podporne institucije	Institucije
D22	<i>V okviru dela v društvu bi radi spoznavali nove načine nasilja</i>	Spoznati druge oblike nasilja	Manko znanja	Institucije
D23	<i>njihovega reševanja</i>	Reševanje nasilja	Manko znanja	Institucije
D24	<i>Informacijo dobimo po pripovedovanju sosedov</i>	Informacije sosedov	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D25	<i>ko se starejši zaupajo našim prostovoljcem</i>	Starejši sami	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

D26	<i>Najpogostejše oblike nasilja so zanemarjanje</i>	Zanemarjanje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D27	<i>neurejeno bivališče</i>	Zanemarjanje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D28	<i>telesno nasilje</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D29	<i>psihično</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D30	<i>finančno nasilje</i>	Finančno nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D31	<i>Žrtve nasilja so stari ljudje</i>	Stari ljudje	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D32	<i>povzročajo pa ga navadno sorodniki</i>	Sorodniki	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
D33	<i>Informacij o teh zadevah je dovolj...</i>	Zadostnost informacij o pomoči	Obseg pomoči	Oblike podpore
D34	<i>...se ljudje težko odločajo zanje</i>	Vprašanje uporabe pomoči	Obseg pomoči	Oblike podpore
D35	<i>...so posledice prijave za starejše neprijetne</i>	Neprijetne posledice prijave	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
D36	<i>povzročitelj pa dejanja ne priznava</i>	Nepriznavanje dejanja	Moč povzročitelja	Značilnosti nasilja
D37	<i>S preventivo</i>	Preventiva	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
D38	<i>...zaupanje pri ljudeh.</i>	Zaupanje	Veščine ravnanja	Oblike podpore
D39	<i>Problematika je zelo resna</i>	Resnost problematike v družbi	Odnos družbe	Odnos do nasilja
D40	<i>skupnost pa ji ne posveča dovolj pozornosti</i>	Premalo pozornosti skupnosti	Odnos družbe	Odnos do nasilja
D41	<i>Sodelovanje je ustrezno</i>	Ustrezno sodelovanje	Povezovanje in sodelovanje institucij	Institucije
D42	<i>Pomoči z naše strani so lahko: prijava nasilja policiji</i>	Prijava policiji	Podporna institucija	Institucije
D43	<i>socialni službi</i>	Prijava na CSD	Podporna institucija	Institucije
D44	<i>zdravstvenim ustanovam</i>	Prijava v zdravstveni dom	Podporna institucija	Institucije
D45	<i>Zakonodaja je ustrezna</i>	Zakonodaja je ustrezna	Ustreznost zakonodaje	Institucije
D46	<i>Izboljšati je potrebno obveščanje</i>	Boljše obveščanje	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
D47	<i>tudi mlajše populacije</i>	Informiranje mlajših	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
D48	<i>Osveščanje ljudi</i>	Ozaveščanje ljudi	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
D49	<i>preko časopisov</i>	Pomoč medijev	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
D50	<i>TV</i>	Pomoč medijev	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
D51	<i>radia</i>	Pomoč medijev	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe

INTERVJU E

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
E1	<i>Gre za lastno zaznavo.</i>	Lastna zaznava nasilja	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E2	<i>V glavnem pa nas o nasilju ali sumu obvestijo drugi; sosed</i>	Drugi, sosed	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E3	<i>Nekateri rabijo samo pogovor, da vidijo, da niso sami</i>	Pogovor	Veščine ravnanja	Oblike podpore
E4	<i>drugi pričakujejo, da bomo njihove težave rešili mi in to takoj</i>	Težave morajo rešiti drugi	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
E5	<i>če npr: ženska krivi nas: »Policistka hoče podati prijavo«, »sosed je kriv, ker je on poklical«, »jaz nisem kriva«, to sprejmemo</i>	Strategije preživetja	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
E6	<i>To je njena strategija preživetja</i>	Strategije preživetja	Ranljivost žrtve	Značilnosti nasilja
E7	<i>Mi vskočimo trenutno, ona pa tam ostane</i>	Začasnost pomoči žrtvi	Vzroki za neprijavljiva nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E8	<i>Da. V majhni skupnosti kot je naša, imajo ljudje na voljo dovolj pomoči</i>	Pomoči je dovolj	Obseg pomoči	Oblike podpore
E9	<i>Vse več se obračajo na center za socialno delo</i>	CSD	Podporne institucije	Institucije
E10	<i>na policijo</i>	Policija	Podporne institucije	Institucije
E11	<i>ni jim več problem poklicati, priti</i>	Žrtve	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E12	<i>moramo vedno preveriti okoliščine</i>	Preverjanje okoliščin	Naloge institucije	Institucije
E13	<i>zbrati vsa obvestila</i>	Zbiranje obvestil	Naloge institucije	Institucije
E14	<i>Dokazovati je treba podrejenost</i>	Dokazovanje podrejenosti	Naloge institucije	Institucije
E15	<i>Nato, če je treba, ukrepamo</i>	Ukrepanje	Naloge institucije	Institucije
E16	<i>Stalno se izobražujem</i>	Stalno izobraževanje	Obseg izobraževanja	Institucije
E17	<i>tudi v službi hodim na večdnevna izobraževanja</i>	Večdnevna izobraževanja v okviru službe	Obseg izobraževanja	Institucije
E18	<i>sama vodim predavanja o tej temi</i>	Izvedba predavanj o nasilju	Oblike izobraževanja	Institucije
E19	<i>Da različni strokovnjaki vsak iz svojega vidika povedo, kaj je lahko vzrok za nasilje</i>	Multidisciplinarnost izobraževanja	Oblike izobraževanja	Institucije
E20	<i>Z leti se število prijav veča</i>	Naraščanje prijav	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
E21	<i>Prej so bili ljudje bolj tiho, bilo jih je sram</i>	Sram	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

E22	<i>Opazam pa, da se je povečala nestrpnost na spletu</i>	Nestrpnost na spletu	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E23	<i>Pri nasilnežih je zdaj mogoče več rabe prepovedanih drog</i>	Raba prepovedanih drog	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E24	<i>prej so več zlorabljali alkohol</i>	Alkohol	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E25	<i>Ljudje se manj obremenjujejo s tem, ali se bodo vmešavali ali ne</i>	Vmešavanje v zadeve drugih	Odnos drugih do nasilja	Odnos do nasilja
E26	<i>Je pa gotovo več nasilja kot prijav</i>	Nasilja je več kot prijav	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
E27	<i>Zavod Jutro (zavod za nego in pomoč na domu) oz. zaposleni, ki pri delu opazijo modrice, nezadovoljstvo, da nekaj ni v redu, nas opozorijo</i>	Prepoznavanje nasilja zaposlenih	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E28	<i>tudi center za socialno delo</i>	CSD	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E29	<i>Sosedje</i>	Prijave sosedov	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi
E30	<i>Veliko je ekonomskega nasilja</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E31	<i>...ko so stari ljudje prisiljeni v razne podpise</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E32	<i>...je veliko drznih tatvin</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E33	<i>...tudi pri dvigih denarja z bankomatov</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E34	<i>Starejši so tudi žrtve spletnih goljufij</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E35	<i>Veliko je prodaje na domu</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E36	<i>vstopanja v razne posle</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E37	<i>V prometu je predvsem opaziti nestrpnost, ker bi nekateri vozniki vsem starejšim najraje pobrali voziška dovoljenja</i>	Nestrpnost v prometu	Oblike nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E38	<i>Žrtve so največkrat stare ženske</i>	Ženske	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E39	<i>ki imajo nizke pokojnine</i>	Revščina	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E40	<i>in so slabotne</i>	Slabotnost žrtve	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E41	<i>Med povzročitelji prevladujejo moški</i>	Moški	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E42	<i>Da. Povsod so plakati z informacijami</i>	Povsod so plakati z informacijami	Obseg pomoči	Oblike podpore
E43	<i>tudi na spletni strani so vsi kontaktni podatki</i>	Na spletu so vsi podatki	Obseg pomoči	Oblike podpore

E44	<i>Piše se več in tudi govori se več o tem</i>	Večja izpostavljenost nasilja v medijih	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
E45	<i>Res je tudi, da žrtve včasih niti ne prepoznajo nasilja</i>	Različna percepcija nasilja žrtev	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E46	<i>Ljudje si želijo trenutne pomoči, nato pa več ne želijo sodelovati</i>	Prekinitev sodelovanja žrtve	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
E47	<i>Ko je prišlo do odstranitve, je spraševala, kje je, kdo ji bo pokosil vrt, sprehodil psa?</i>	Pomanjkanje nadomestnih oblik pomoči	Manjkajoče oblike pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
E48	<i>...takrat začnejo ljudje minimalizirati težave, rečejo, da bodo potrpeživi, da ni tako hudo</i>	Minimaliziranje nasilja žrtve	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
E49	<i>Včasih rabijo samo nasvet</i>	Nasvet	Obseg pomoči	Oblike podpore
E50	<i>da jih poslušaj</i>	Pogovor	Veščine ravnanja	Oblike podpore
E51	<i>Naši ukrepi se tudi stopnjujejo</i>	Stopnjevanje ukrepov	Ukrepi institucij	Institucije
E52	<i>od opozorila</i>	Opozorilo	Ukrepi institucij	Institucije
E53	<i>prepovedi približevanja</i>	Prepoved približevanja	Ukrepi institucij	Institucije
E54	<i>privedbe k sodniku</i>	Privedba k sodniku	Ukrepi institucij	Institucije
E55	<i>Upošteva se tudi predkaznovanost</i>	Upoštevanje predkaznovanosti	Ukrepi institucij	Institucije
E56	<i>Iz izkušenj lahko povem, da je stanje po prijavi redko hujše</i>	Več je prijav, manj je nasilja	Viri moči	Oblike podpore
E57	<i>Bolj bodo ljudje prijavljali, manj se bo dogajalo</i>	Več je prijav, manj je nasilja	Viri moči	Oblike podpore
E58	<i>Vzorci ravnanja se ponavljajo in jih je treba preseči</i>	Preseganje vzorcev ravnanja	Oblike pomoči za povzročitelje	Oblike podpore
E59	<i>pri ženskah ne gre samo za sram pred okolico</i>	Sram	Razlogi za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E60	<i>ampak za notranji sram, češ, saj sem ga sama vzgojila</i>	Vzgoja nasilneža	Razlogi za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E61	<i>tisti, ki prijavijo nasilje, v postopkih pogosto ne vztrajajo</i>	Pomanjkanje vztrajanja v postopkih	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
E62	<i>Problematika je resna</i>	Resnost problematike v družbi	Odnos družbe do nasilja	Odnos do nasilja
E63	<i>veliko se govori o tem</i>	Več pozornosti tej tematiki	Odnos družbe do nasilja	Odnos do nasilja
E64	<i>Tudi policija zelo veliko pozornosti posveča nasilju in njegovemu reševanju</i>	Policija se več posveča nasilju in njegovemu reševanju	Odnos institucij do nasilja	Odnos do nasilja
E65	<i>Preko akcij kot je Ne pozabite na varnost</i>	Akcija Ne pozabite na varnost	Ozaveščanje	Odnos do nasilja

E66	<i>preko plakatov</i>	Plakati	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
E67	<i>Spleta</i>	Splet	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
E68	<i>tudi vodja policijskega okoliša ima to možnost, da je na terenu, se pogovarja z ljudmi</i>	Vodja policijskega okoliša	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E69	<i>..., sploh med CSD in policijo</i>	Dobro sodelovanje CSD in policije	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E70	<i>Stik imamo tudi s šolami</i>	Stik s šolami	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E71	<i>Jutrom, zavodom za pomoč in nego na domu</i>	Jutro, zavod za pomoč in nego na domu	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E72	<i>zdravstvenim domom</i>	Zdravstveni dom	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E73	<i>timsko reševanje je v veliko pomoč</i>	Uspeh timskega reševanja	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E74	<i>Tudi pri izobraževanjih velikokrat sodelujemo medinstitucionalno</i>	Stik s šolami	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E75	<i>Pomaga tudi ukrep iz 2008, ko smo dobili člen, ki opredeljuje nasilje v družini</i>	Člen, ki opredeljuje nasilje v družini	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E76	<i>V skupnosti je na voljo veliko pomoči</i>	Veliko pomoči v skupnosti je na voljo	Obseg pomoči	Oblike podpore
E77	<i>Kar pogrešam, je vmesni člen...</i>	Pomanjkanje nadomestnih oblik pomoči	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E78	<i>kdo bo potem, ko nasilneža odstranimo iz doma, staremu človeku pomagal?</i>	Pomanjkanje nadomestnih oblik pomoči	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E79	<i>Taka služba manjka</i>	Ustrezna služba	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E80	<i>Mnogo ljudi ima nizke pokojnine in si druge pomoči ne morejo privoščiti</i>	Premalo sredstev za pomoč	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E81	<i>Tudi v dom nočejo</i>	Nepripravljenost iti v dom	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E82	<i>Manjka zaupnik, zagovornik starejše osebe</i>	Zaupnik zagovornik starejše osebe manjka	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E83	<i>Včasih bi ljudje rabili nekoga, da jim razloži vse postopke, jim pomaga vztrajati</i>	Pomoč pri vztrajanju žrtve	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E84	<i>Problem je tudi, kam z ostarelimi osumljenci</i>	Kam z ostarelimi osumljenci	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E85	<i>Kam umakniti 85-letnega storilca, ki je morda nasilen zaradi bolezni</i>	Kam z ostarelimi osumljenci	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov
E86	<i>Pri starih ljudeh je včasih problem socialna mreža, ki ne deluje</i>	Nedelujoča socialna mreža	Manjkajoče oblike pomoči	Ovire pri reševanju primerov

E87	<i>Zakonodaja je urejena</i>	Zakonodaja je urejena	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E88	<i>...posebej imamo tudi člen, ki kvalificira obliko nasilja v domu kot hujšo od tiste, ki je je posameznik deležen zunaj, na cesti</i>	Poseben člen o nasilju v domačem okolju	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E89	<i>Sistemska so stvari urejene</i>	Sistemska urejenost stvari	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E90	<i>vendar se potem določene pomanjkljivosti pokažejo na terenu</i>	Pomanjkljivosti so vidne na terenu	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E91	<i>Zakonov ne moremo napisati za vsak posamičen primer</i>	Pomanjkljivosti zakonodaje so	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E92	<i>Imamo primer, ko nasilnežu izdamo plačilni nalog, ta pa nima denarja oz. je celo finančno odvisen od žrtve</i>	Pomanjkljivosti zakonodaje so	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E93	<i>Prav tako vse službe niso dolžne prijaviti nasilja</i>	Pomanjkljivosti zakonodaje	Ustreznost zakonodaje	Institucije
E94	<i>Včasih nekateri nočejo prijaviti nasilja, ker se bojijo, da bodo naredili napako</i>	Strah prijavitelja	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
E95	<i>Ampak treba je prijaviti, da gremo vsaj preverit</i>	Nujnost prijavljanja	Prijavljanje nasilja	Oblike podpore
E96	<i>Včasih je dovolj, da pridemo, da gre nasilnež v društvo za nenasilno komunikacijo, žrtev pa se opolnomoči</i>	Pomembnost prijavljanja	Odziv družbe do nasilja	Odnos do nasilja
E97	<i>Celovit pristop</i>	Pomembnost celovitega pristopa	Ukrepanje institucij	Institucije
E98	<i>in multidisciplinarnost sta pomembna</i>	Pomembnost multidisciplinarnosti	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
E99	<i>skupaj lahko naredimo več</i>	Uspešnost skupnega delovanja	Povezovanje in sodelovanje	Institucije

INTERVJU F

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
F1	<i>Ob prvem stiku opazim poslabšanje zdravstvenega stanja</i>	Poslabšanje zdravstvenega stanja	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F2	<i>druge poškodbe, padce</i>	Poškodbe in padci	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F3	<i>Največkrat problem opazimo, ko pridemo na dom</i>	Najlažje je nasilje prepoznati v domačem okolju	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi
F4	<i>A ta praksa se je v koronskih časih izgubila</i>	Premalo obiskov na domu po covidu	Neustreznost pomoči	Oblike podpore

F5	<i>Ob obisku na domu pa vidiš, v kakšnih pogojih človek živi</i>	Najlažje je nasilje prepoznati v domačem okolju	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F6	<i>Največkrat je prvi stik, nekakšna frontna linija, patronažna sestra</i>	Patronaža je prvi stik z žrtvijo	Strokovne službe	Institucije
F7	<i>Pomembno je, da ne obtožuješ vseh po vrsti</i>	Neobtoževanje	Veščine ravnanja	Oblike podpore
F8	<i>ampak da z žrtvijo ustvariš zaupanje</i>	Zaupanje žrtve	Veščine ravnanja	Oblike podpore
F9	<i>in pristopiš brez vnaprejšnjega obsojanja</i>	Neobsojanje	Veščine ravnanja	Oblike podpore
F10	<i>ob sumu, da je nekdo žrtev nasilja, to prijavimo policiji in socialnemu skrbstvu</i>	Prijava policiji in socialnemu skrbstvu	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F11	<i>žrtev se včasih sama odreče kakršnemukoli postopku</i>	Odpoved postopku s strani žrtve	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
F12	<i>včasih odkloni tudi spremembo bivališča</i>	Odklonitev spremembe bivališča	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
F13	<i>bivanje v domu</i>	Odklonitev spremembe bivališča	Ovire pri žrtvi	Omejitve pri reševanju primerov
F14	<i>Izobraževanja so</i>	Izobraževanja so	Obseg izobraževanja	Institucije
F15	<i>vendar niso obvezna</i>	Niso obvezna	Obseg izobraževanja	Institucije
F16	<i>Imamo delavnice</i>	Delavnice	Oblike izobraževanja	Institucije
F17	<i>Več o postopkih varovanja osebe in čim hitrejšem ukrepanju</i>	Več znanja o postopkih varovanja in hitrem ukrepanju	Manko znanja	Institucije
F18	<i>Več znanja s področja zakonodaje</i>	Več znanja o zakonodaji	Manko znanja	Institucije
F19	<i>ki bi morala biti bolj poenostavljena</i>	Poenostavljenost zakonodaje	Neustreznost zakonodaje	Omejitve pri reševanju primerov
F20	<i>Ljudje redko prijavljajo</i>	Redkost prijav	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
F21	<i>Kar pride do nas, je morda eden od desetih, ki nasilje prijavijo</i>	Eden od desetih nasilje prijavijo	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
F22	<i>Morda žrtev nasilja tega niti ne doživlja kot nasilje</i>	Različna percepcija nasilja žrtev	Prepoznavanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F23	<i>na prvem mestu za pridobivanje informacij patronažna služba</i>	Patronažna služba	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F24	<i>Na vasi sosedi</i>	Na vasi prijavljajo sosedi	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F25	<i>Potem so še osebni stiki</i>	Osebni stiki	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F26	<i>Pomembne neuradne informacije običajno dajo drugi ljudje</i>	Neuradne informacije drugih ljudi	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F27	<i>Ne vidim samo fizičnega nasilja</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

F28	<i>Največ je zanemarjanja, manjka osnovne nege, neustrezna prehrana, higienske razmere, izoliranost</i>	Zanemarjanje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F29	<i>Na drugem mestu so poškodbe</i>	Poškodbe	Sum na nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F30	<i>Spolnega nasilja nad starimi ljudmi nisem obravnavala</i>	Spolno nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F31	<i>To je res tabu tema</i>	Tabu spolnega nasilja	Tabuiziranje nasilja	Odnos do nasilja
F32	<i>V veliki večini vsemu botruje alkohol</i>	Alkohol	Dejavniki tveganja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F33	<i>droge niti ne toliko</i>	droge manj	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F34	<i>Pomanjkljiva je obravnava v bolnicah, sploh na urgenci</i>	Medicinsko nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F35	<i>Stari ljudje tam lahko na desetih posteljah ležijo in čakajo po več ur</i>	Medicinsko nasilje	Znaki nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F36	<i>tudi negovalnih bolnic je premalo</i>	Medicinsko nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F37	<i>Žrtve so največkrat ženske</i>	Ženske	Žrtve nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F38	<i>Zelo dolgo imajo zaščitniški odnos do otrok</i>	Zaščitniški odnos do otrok	Vzroki neprijavljanja nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F39	<i>Ali pa če ostanejo same in so prepuščene kakšnemu svojcu, ki ima težave z odvisnostjo</i>	Samski stan Odvisnost svojcev	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F40	<i>Storilci so največkrat svojci</i>	Svojci	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F41	<i>včasih tudi sosedje</i>	Sosedje	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F42	<i>Mislim, da ne</i>	Nezadosten obseg pomoči	Obseg pomoči	Oblike podpore
F43	<i>Vprašanje je tudi, v katerem okolju živijo</i>	Vpliv okolja bivanja	Obseg pomoči	Oblike podpore
F44	<i>koliko so v stiku z drugimi ljudmi</i>	Vpliv medsebojnih stikov	Obseg pomoči	Oblike podpore
F45	<i>koliko spremljajo televizijo</i>	Vpliv informiranja medijev	Obseg pomoči	Oblike podpore
F46	<i>Odvisno je od dojemljivosti in kondicije posameznika</i>	Vpliv kondicije posameznika	Obseg pomoči	Oblike podpore
F47	<i>Samo z ozaveščanjem</i>	Samo z ozaveščanjem	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
F48	<i>prek medijev</i>	Mediji	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
F49	<i>služb, ki stopajo v stik s temi ljudmi</i>	Službe za delo s starimi ljudmi	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
F50	<i>Pri ozaveščanju je treba upoštevati tudi način: kaj je tisto, kar jih lahko doseže</i>	Kanali informiranja	Ozaveščanje	Odnos do nasilja

F51	<i>Mogoče še nimamo meril, točnih podatkov o tem, kakšna dimenzija je to</i>	Ne vemo še, kakšna je dimenzija nasilja	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
F52	<i>V glavnem preko sodelovanja z drugimi institucijami</i>	Sodelovanje z drugimi	Povezovanje	Sodelovanje med strokovnimi službami
F53	<i>na različnih dogodkih, predavanjih</i>	Dogodki, predavanja	Oblike izobraževanja	Institucije
F54	<i>Samostojno pa ne</i>	Ni ozaveščanja v zdravstvu	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
F55	<i>Medinstitucionalno sodelovanje je vzpostavljeno</i>	Vzpostavljeno medinstitucionalno sodelovanje	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
F56	<i>Vendar je še vedno veliko stvari prepuščenih posameznikom v institucijah</i>	Pomanjkljivosti sodelovanja institucij	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
F57	<i>Odvisno je od tega, kdo ima primer; koliko se ta oseba angažira</i>	Neustreznost sodelovanja	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
F58	<i>Veliko delajo nevladne organizacije</i>	Delo nevladnih organizacij	Povezovanje in sodelovanje	Institucije
F59	<i>Mislim, da bi pa potrebovali krovnega varuha starostnikov</i>	Krovni varuh	Krovni varuh	Predlogi za spremembe
F60	<i>Ni krovne institucije, ki bi vse to povezovala</i>	Krovna institucija	Krovna institucija	Predlogi za spremembe
F61	<i>ko postopki stečejo, si premisli; zaradi strahu pred posledicami</i>	Strah pred posledicami	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F62	<i>še večjo osamljenostjo</i>	Strah pred osamljenostjo	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F63	<i>ali ker so posredi vzgibi materialne narave,</i>	Ekonomska odvisnost žrtve	Vzroki za neprijavljanje nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
F64	<i>Zakonodaja bi morala to preprečiti na tak način, da postopka ugotavljanja in dokazovanja nasilja iz takih vzgibov ne bi bilo mogoče prekiniti</i>	Neustrezni zakonodajni postopki prijave nasilja	Neustreznost zakonodaje	Omejitve pri reševanju primerov
F65	<i>Samo ozaveščanje družbe</i>	Ozaveščanje	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
F66	<i>in ustvarjanje pogojev za dostojno starost</i>	Boljši pogoji življenja	Boljši pogoji življenja	Predlogi za spremembe
F67	<i>v zdravstvu bi bilo treba popraviti normative preventivnih obiskov</i>	Popraviti zdravstvene normative	Zdravstveni normativi	Predlogi za spremembe

INTERVJU G

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
G1	<i>policija (prepoved približevanja, pripor)</i>	Policija	Podporne institucije	Institucije
G2	<i>CSD (varne hiše),</i>	CSD, varne hiše	Podporne institucije	Institucije

G3	<i>nevladne organizacije kot je Beli obroč</i>	NVO	NVO	Institucije
G4	<i>ljudje morajo spregovoriti</i>	Nujnost spregovoriti o nasilju	Opolnomočenje	Oblike podpore
G5	<i>Tako pa se ljudje nočejo izpostavljati</i>	Neizpostavljanje drugih	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
G6	<i>govoriti o nasilju</i>	Nočejo govoriti o nasilju	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
G7	<i>ga ne prijavljajo iz strahu</i>	Strah	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
G8	<i>sramu</i>	Sram	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
G9	<i>Vidimo le vrh ledene gore</i>	Vrh ledene gore	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
G10	<i>prijav ni</i>	Ni prijav	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
G11	<i>odkrijejo 1/3 primerov, 2/3 pa ostane nerešeni</i>	1/3 odkritih primerov	Obseg nasilja	Značilnosti nasilja
G12	<i>Lahko bi bilo boljše</i>	Izboljšave	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
G13	<i>Prek spleta</i>	Spletno ozaveščanje	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
G14	<i>plakatov</i>	Ozaveščanje prek plakatov	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
G15	<i>Vsaj enkrat na teden bi moral človek slišati informacijo o tem, kam se lahko obrne</i>	Tedensko kroženje informacij o pomoči	Ozaveščanje	Predlogi za spremembe
G16	<i>Informacija bi torej morala krožiti ves čas</i>	Stalno kroženje informacij o pomoči	Informiranje	Predlogi za spremembe
G17	<i>Pri nas imamo policijo</i>	Policija	Podporne institucije	Institucije
G18	<i>CSD</i>	CSD	Podporne institucije	Institucije
G19	<i>tožilstvo</i>	Tožilstvo	Podporne institucije	Institucije
G20	<i>anonimni telefon</i>	Anonimni telefon	Podporne institucije	Institucije
G21	<i>nevladne organizacije</i>	NVO	Podporne institucije	Institucije
G22	<i>Društvo varnega zavetja.</i>	Društvo varnega zavetja	Podporne institucije	Institucije
G23	<i>Zelo pomemben faktor je tudi zdravnik</i>	Zdravniki	Podporne institucije	Institucije
G24	<i>obstaja dovolj prostora za izboljšave</i>	Prostor za izboljšave obstaja	Odnos družbe	Odnos do nasilja
G25	<i>prepovedi približevanja</i>	Prepoved približevanja	Ukrepi	Institucije
G26	<i>Zakonodaja torej ni ustrezna</i>	Zakonodaja ni ustrezna	Neustreznost zakonodaje	Omejitve pri reševanju primerov
G27	<i>Sodstvo bi moralo odreagirati bolj ostro</i>	Premalo ostra reakcija sodstva	Neustreznost služb	Omejitve pri reševanju primerov
G28	<i>Pripor</i>	Pripor	Ukrepi institucij	Institucije
G29	<i>Politiki lahko skličejo izredno sejo</i>	Izredna seja v politiki	Politika	Odnos do nasilja
G30	<i>Razpravo</i>	Razprava	Politika	Odnos do nasilja

G31	<i>Manjka nam operativnosti</i>	Premalo operativnosti	Neustreznost zakonodaje	Omejitve pri reševanju primerov
G32	<i>pa tudi tega, da žrtve spregovorijo o nasilju</i>	Govoriti o nasilju	Viri moči	Oblike podpore
G33	<i>Ali pa da o tem spregovorijo tisti, ki to v soseski opazijo</i>	Okolica ne govori o nasilju	Odnos družbe	Odnos do nasilja
G34	<i>Z ozaveščanjem</i>	Ozaveščanje	Ozaveščanje	Odnos do nasilja
G35	<i>Povedati ljudem, kam lahko prijavijo nasilneža</i>	Informiranje žrtv o pomoči	Viri moči	Oblike podpore
G36	<i>da obstajajo institucije za pomoč</i>	Institucije za pomoč	Podporne institucije	Institucije
G37	<i>da niso sami</i>	Podpora žrtvam	Ozaveščanje	Oblike podpore
G38	<i>da bodo dobili nastanitev, hrano</i>	Ustrezna pomoč žrtvam	Oblike pomoči žrtvam	Oblike podpore
G39	<i>poleg občutka sramu</i>	Občutek sramu	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
G40	<i>največji problem prav strah človeka, kam bo šel potem</i>	Ni ustreznih namestitev	Vzroki za neprijavljanje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
G41	<i>Vzpostaviti bi bilo treba nekakšno mrežo</i>	Vzpostavitev mreže pomoči	Ustrezna pomoč	Predlogi za spremembe
G42	<i>varovana stanovanja, namenjena starejšim</i>	Varovana stanovanja za stare ljudi	Ustrezna pomoč	Predlogi za spremembe
G43	<i>Delo s storilci</i>	Delo s storilci	Oblike pomoči za povzročitelja	Oblike podpore
G44	<i>obvezno obiskovanje npr. tečaja nenasilne komunikacije</i>	Obvezno izobraževanje povzročiteljev	Oblike pomoči za povzročitelja	Oblike podpore
G45	<i>Šole</i>	Šole	Izobraževanje	Predlogi za spremembe
G46	<i>Ustrezno podajanje tematike v primernem obdobju</i>	Šolarji	Izobraževanje	Predlogi za spremembe

INTERVJU H

Številka izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
H1a	<i>Nasilje je trajalo skoraj od samega začetka</i>	Nasilje je trajalo od začetka	Trajanje nasilja	Značilnosti nasilja
H2a	<i>Tast je bil alkoholik,</i>	Alkohol	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H3a	<i>oba s taščo pa sta bila nasilna</i>	Tast in tašča	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H4a	<i>...psihično; kričanje, zmerjanje, zaničevanje</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi
H5a	<i>Mož je postal nasilen dve, tri leta po poroki</i>	Nasilje se je začelo kmalu po poroki	Trajanje nasilja	Značilnosti nasilja
H6a	<i>...kreg, kričanje, zmerjanje in pretepanje</i>	Psihično in fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi
H7a	<i>Nasilje je trajalo ves čas zakona</i>	Nasilje je trajalo ves čas zakona	Trajanje nasilja	Značilnosti nasilja
H8b	<i>Na koncu sem očeta zaradi nasilja prijavila jaz</i>	Hči je prijavila očeta	Obveščanje o nasilju	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

H9a	<i>večina se nas je izogibala</i>	Izogibanje sosedov	Odnos drugih do nasilja	Odnos do nasilja
H10a	<i>in tolerirala nasilje</i>	Toleriranje nasilja s strani sosedov	Toleranca družbe do nasilja	Odnos do nasilja
H11a	<i>Mož me nikamor ni pustil same</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H12a	<i>najbrž se je bal, da bom komu kaj povedala</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H13b	<i>Šla sem na policijo</i>	Policija	Podporne institucije	Institucije
H14b	<i>pa do mamine osebne zdravnice</i>	Osebna zdravnica	Podporne institucije	Institucije
H15b	<i>in na CSD</i>	CSD	Podporne institucije	Institucije
H16b	<i>Skozi okno sem videla, ko je oče mamo vrgel na posteljo,</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H17b	<i>vanjo zabrisal platenko</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H18b	<i>Nikoli ni priznal, da dela kaj narobe</i>	Nepriznavanje dejanj povzročitelja	Moč povzročitelja	Značilnosti nasilja
H19b	<i>Delno. Na policiji ja, vse pohvale policistki, s katero sem se pogovarjala</i>	Dober odziv policije	Ustreznost pomoči	Oblike podpore
H20b	<i>CSD Kočevje pa... bili so zelo arogantni</i>	Arogantni odziv CSD	Ustreznost pomoči	Oblike podpore
H21b	<i>Tudi osebna zdravnica mi ni veliko pomagala</i>	Osebna zdravnica ni veliko pomagala	Ustreznost pomoči	Oblike podpore
H22b	<i>Imela sem občutek, da sem prepuščena sama sebi, vsi so se odmikali od mene</i>	Prepuščenost sami sebi	Ustreznost pomoči	Oblike podpore
H23b	<i>Na CSD so rekli, da je tudi oče žrtev</i>	Neprimeren odnos CSD	Ustreznost pomoči	Oblike podpore
H24b	<i>fizično nasilen je bil samo on</i>	Fizično nasilje / Oče	Oblike nasilja/ Povzročitelj	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H25b	<i>rabiš nekoga, da te posluša</i>	Potreben nekdo, ki te posluša	Ustreznost pomoči	Oblike podpore
H26b	<i>Rabiš hiter odziv</i>	Potreben hiter odziv	Ustreznost pomoči	Oblike podpore
H27b	<i>ne pa da traja postopek odstranitve nasilneža iz doma več mesecev</i>	Dolgotrajnost postopkov	Neustreznost pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
H28b	<i>Ata je dobil kazen</i>	Kaznovanje povzročitelja	Ukrep institucij	Institucije
H29b	<i>in dolgo je trajalo, pet mesecev, da se je odselil od doma</i>	Dolgotrajnost postopkov	Neustreznost pomoči	Omejitve pri reševanju primerov
H30a	<i>Najprej sta bila nasilna do mene tast in tašča</i>	Sorodniki	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H31a	<i>pa možev brat</i>	Sorodniki	Povzročitelji nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H32a	<i>predvsem verbalno</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H33a	<i>Mož je bi nasilen fizično; pretepanje, lasanje</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

H34a	<i>in psihično; kričanje, zmerjanje, grožnje</i>	Psihično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H35a	<i>enkrat, pred hčerino poroko me je po glavi udaril s kosom zmrznjenega mesa in mi prebil arkado</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H36a	<i>Pretepal me je, butal z glavo v zid, me vrgel po tleh in brcal</i>	Fizično nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H37a	<i>Ves denar, ki ga je zaslužil, je obdržal zase</i>	Ekonomsko nasilje	Oblike nasilja	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H38a	<i>tudi za alkohol</i>	Alkohol	Dejavniki tveganja za nasilje	Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi
H39b	<i>Pogrešam kakšno ustanovo, ki bi se ukvarjala s tem</i>	Ustanova za nasilje	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za spremembe
H40b	<i>nekoga, ki je v lokalni skupnosti dosegljiv ves čas</i>	24-urna dosegljivost pomoči	Manjkajoče oblike pomoči	Predlogi za spremembe
H41b	<i>Pa da bi zaposleni na Jutru (Zavod za nego in pomoč na domu), ko vidijo modrice ali da se kaj čudnega dogaja, to izpostavili</i>	Večja odzivnost tistih, ki opazijo nasilje	Neustreznost pomoči	Omejitve pri reševanju primerov

9.3.2. Osno kodiranje

1. Značilnosti nasilja

1.1. Obseg nasilja

- Malo prijav (A70)
- 10 odstotkov prijav (A71, F21)
- Malo prepoznanega nasilja (A72)
- En odstotek prijav (B29)
- Danes precej več nasilja (B67)
- Velika večina ne prijavlja nasilja (C15)
- Ni prijav (G10)
- 1/3 odkritih primerov (G11)
- Ne vemo še, kakšna je dimenzija nasilja (F51)
- Redkost prijav (F20)
- Naraščanje prijav (E20)
- Nasilja je več kot prijav (E26)

1.2. Značilnosti nasilja

- Nasilje ne preneha samo od sebe (A118)
- Stopnjevanje nasilja (A119)
- Nasilje traja celo življenje (C33)
- Nasilje je trajalo od začetka (H1a)
- Nasilje se je začelo kmalu po poroki (H5a)
- Nasilje je trajalo ves čas zakona (H7a)

1.3. Ranljivost žrtve

- Zmeda (A29)
- Nerazumevanje o tem, kaj se dogaja (A30)
- Nasilnež ni samo nasilen (A31)
- Del nasilneža je dober (A32)
- Molk starega človeka (A73, B51)
- Nezmožnost žrtve povedati, kaj se dogaja (A87)
- Neiznajdljivost žrtve (A105)
- Zanikanje nasilja (B6, B7)
- Raje trpijo nasilje (B18)
- Nepripravljenost obrniti se po pomoč (C41)
- Neprijetne posledice prijave (D35)
- Težave morajo rešiti drugi (E4)
- Strategije preživetja (E5, E6)

1.4. Moč povzročitelja

- Nespoštovanje (A100)
- Pravica do nasilja (A101)
- Pripada jim več moči (A102)
- Pravica do vzgajanja (A103)
- Jeza povzročitelja (B59, B60)

1.5. Odsotnost podpore žrtvi

- Drugi ne opazijo nasilja (A74)
- Slab dostop žrtve do informacij (A104)

2. Izvajanje nasilja nad starimi ljudmi

2.1. Prepoznavanje nasilja

- Zavedanje, da se nasilje dogaja (A1)
- Prepoznavanja znakov nasilja skozi odnos (A10)
- Prepoznavanje znakov nasilja skozi pogovor (A11)
- Težja prepoznavnost drugih oblik nasilja (A86)
- Identifikacija nasilja (A41)
- Sum na poškodbe (B5)
- Najlažja prepoznavna vidnega nasilja (C1)
- Ravnanje po občutku (C2)
- Dobra izobraženost strokovnih delavcev glede prepoznavanja (C13)
- Ni zaznave nasilja med ljudmi (C73)
- Poslabšanje zdravstvenega stanja (F1)
- Najlažje je nasilje prepoznati v domačem okolju (F3)
- Različna percepcija nasilja žrtev (F22, E45)
- Lastna zaznava nasilja (E1)

2.2. Obveščanje o nasilju

- Žrtev sama (A2, A75, B1, B16, B32, D25, E11, F25)
- Drugi (A3, F2)
- Sorodniki (A76, F26)
- Sosedbi (A77, B2, B33, D24, E29, F24, F2)
- Zdravnik (B34)
- Zaposleni (C16, E27)
- Sostanovalci (C17)
- DSO (C11)
- CSD (A39, A59, E28, F10)
- Patronažna služba (B13, F23)
- Prijava zdravniku (B58)
- Prijava nasilja policiji (C9, F10)
- Prijava pristojnim institucijam (C49)
- Prijava hčerke (H8b)

2.3. Žrtve nasilja

- Starejše ženske (A 88)
- Ženske (B39, C29, C61, E38, F37)
- Občasno moški (A90, B40)
- Stari ljudje (D31)

2.4. Povzročitelji nasilja

- Otroci (A91, B47)
- Vnuki (A92, A95, C27)
- Partnerke (A93)
- Sinovi (A94)
- Možje (A96, C30, H24b)
- Partnerji otrok (B48)
- Sorodniki, svojci (C23, D32, F40, H31a, H32a)
- Tretja generacija (C24)
- Moški (C28, E41)
- Sostanovalci (C36)
- Ženske (C37, C38)
- Zaposleni (C39)
- Tast in tašča (H3a)
- Sosedje (F40)

2.5. Oblike nasilja

- Prikrito nasilje (A9)
- Ekonomsko (A81, C21, C22, C23, D30, E30, E31, E32, E33, E34, E35, E36, H37a)
- Fizično (A82, B43, B44, C19, C30, C31, C32, C36, C37, D28, H16b, H17b, H24b, H33a, H35a, H36a, F27)

- Psihično (A83, B35, B36, B37, B38, B41, C18, D29, H4a, H11a, H12a, H32a, H34a)
- Zanimanje (A 84, D26, D27, F28)
- Kombinacije nasilja (A85, C20, H6a)
- Zapuščenost (B47)
- Spolno nasilje (F30)
- Medicinsko nasilje (F34, F35, F36)
- Nestrpnost na spletu (E22)
- Nestrpnost v prometu (E37)

2.6. Sum na nasilja

- Modrice (A4)
- Izginjanje stvari (A5)
- Baterije za slušni aparat (A6)
- Pomanjkanje finančnih sredstev (A7)
- Omejitve gibanja (A8)
- Obrambna drža (A14)
- Odmaknjenost (A15)
- Osamitev (A16)
- Neurejenost (A17)
- Strah (A18)
- Strah pred obiskom (C3)
- Zanimanje (D1,
- Zaprtost (D2)
- Nekomunikativnost (D3)
- Tresočje roke (D7)
- Čudno odgovarjanje (D8)
- Poškodbe in padci (F3)
- Poškodbe (B5, F29)
- Poslabšanje zdravstvenega stanja (F1)
- Najlažja prepoznavna vidnega nasilja (C1)

2.7. Vzroki za neprijavljanje nasilja

- Prelaganje odgovornosti na druge (B4)
- Strah (E94, G7)
- Sram (E21, E59, G8, G39)
- Strah pred posledicami (B17, F61)
- Strah pred zapustitvijo doma (B52)
- Strah pred poslabšanjem situacije (B53)
- Strah pred osamljenostjo (F62)
- Odvisnost od povzročitelja (C46)
- Ekonomska odvisnost od povzročitelja (F63)
- Neustrezne oblike pomoči (C47)

- Ni ustreznih namestitev (C57, G40)
- Mama težko prijavi lastnega otroka (C42)
- Zaščitniški odnos do otrok (F38)
- Strah pred povzročiteljem (C45)
- Nepripravljenost v vpletanje v zasebnost drugega (B3, C35)
- Nepripravljenost govoriti o nasilju (G6)
- Nepripravljenost izpostavljanja drugih (G5)
- Vzgoja nasilneža (E60)
- Začasnost pomoči žrtvi (E7)

2.8. Dejavniki tveganja za nasilje

- Izgorelost svojcev (A79)
- Odvisnosti (A97, A109, F39)
- Težave v duševnem zdravju (A98, A110, C26)
- Življenje doma (A99)
- Alkohol (B42, C25, E24, F32F32, H2a, H38a)
- Prenašanje vedenjskih vzorcev (B45)
- Psihična nestabilnost (B46)
- Revščina (A89, E39)
- Samski stan (C62, F39)
- Vdovstvo (C63)
- Droge manj (F33)
- Raba prepovedanih drog (E23)
- Slabotnost žrtve (E40)

3. Oblike podpore

3.1. Oblike pomoči za žrtve

- Individualni varnostni načrt (A42)
- Načrt pomoči (A46)
- Prva socialna pomoč (A49)
- Mreža pomoči (A50)
- Pomoč na domu (A51, B75)
- Prepoved približevanja (A52)
- Vzpostavitev stika z žrtvijo (A40)
- Ocena ogroženosti (A43)
- Seznanjenost žrtve z ukrepi (A44)
- Odziv institucije (A125)
- Reševanje problematike v domu (C8)
- Varnostnik (C51)
- 'Panik' tipka (C52)
- Ustrezna pomoč žrtvam (G38)

- Nasvet (E49)

3.2. Oblike pomoči za povzročitelje

- Razgovor s povzročiteljem (A47, A126)
- Sprememba nasilnega vedenja (A48)
- Učenje (A127)
- Zdravljenje (A128)
- Delo s storilci (G43)
- Obvezno izobraževanje povzročiteljev (G44, E57)

3.3. Oblike pomoči za oskrbovalce

- Ustrezne informacije (A163)
- Izobraževanje (A164)
- Neposredna podpora (A165)

3.4. Obseg pomoči

- Pomoči je dovolj (B79, D14, D33, E8)
- Premalo informacij o pomoči (C40)
- Absolutno premalo pomoči (C71)
- Vprašanje sprejemanja pomoči (D15, D34)
- Nezdosten obseg pomoči (F42)
- Vpliv okolja bivanja (F43)
- Vpliv medsebojnih stikov (F44)
- Vpliv informiranja medijev (F45)
- Vpliv kondicije posameznika (F46)
- Povsod so plakati z informacijami (E42)
- Na spletu so vsi podatki (E43)
- Veliko pomoči v skupnosti je na voljo (E76)

3.5. Ustreznost podpore

- Dober odziv policije (H19b)
- Arogantni odziv CSD (H20b)
- Osebna zdravnica ni veliko pomagala (H21b)
- Prepuščenost sami sebi (H22b)
- Neprimeren odnos CSD (H23b)
- Potreben nekdo, ki te posluša (H25b)
- Potreben hiter odziv (H26b)
- Premalo obiskov na domu po covidu (F4)

3.6. Viri moči, opolnomočenje

- Znanje (A12)
- Izkušnje (A13)
- Samopomoč žrtve (A22, A24)
- Podpora (A25, A26, A33, A114)
- Znanje o nasilju (A28)

- Opolnomočenje žrtve (A34, A56)
- Odgovornost žrtve zase (A35)
- Vztrajanje pri postopku (A57)
- Pričanje (A58)
- Spodbujanje žrtve k prijavi (A60)
- Prekinitev odnosa (A111)
- Izkušnja odzivnosti institucije (A125)
- Konkretna pomoč (A154)
- Objava zgodbe o preživetju (B62)
- Možnost uspeha žrtve (B63)
- Možnost lepega življenja (B64)
- Možnost drugačnega življenja (B65)
- Varnost v domovih za stare (C48)
- Nujnost spregovoriti o nasilju (G4, G32)
- Več je prijav, manj je nasilja (E56, E57)
- Informiranje žrtev o pomoči (G35)

3.7. Veščine ravnanja z žrtvijo

- Pristopimo brez strahu (A19)
- Brez dramatiziranja (A20)
- Pomagamo (A21)
- Potrpežljivost (A23, D10)
- Zaupanje (B8, B11, D11, D38, F8)
- Odprtost (B9)
- Prepričamo žrtev o potrebnosti pomoči (B10)
- Komunikacija (B11)
- Empatija (C4, D4)
- Neobtoževanje (F7)
- Neobsojanje (F9)
- Strpnost (C5)
- Pripravljenost na pomoč (C6)
- Pripravljenost na pogovor (C7, E3, E50)
- Sposobnost poslušanja (D5)
- Pozornost na mimiko obraza (D6)
- Nevsiljivost (D9)

4. Institucije

4.1. Podporne institucije

- CSD (A39, B14, B76, C10, C65, D17, D43, E9, G2, G18, H15b)
- Osebni zdravnik (B15, B57, D19, H16b)
- Center za krepitev zdravja (B71)

- Zdravstveni dom (B77, C67, D44, E72)
- Rdeči križ (A150, B78)
- Pomoč na domu (B75)
- Regijski koordinator za nasilje (D18)
- Policija (A39, C66, D20, D42, E10, G1, G17, H14b)
- Zdravnik (G23)
- Patronažna služba (F6)
- Društvo Spominčica (C68)
- Sopotniki (A145)
- Zavod Jutro (A146, E71)
- Šent (A147)
- Društvo upokojencev (A148)
- Medgeneracijska sekcija (A149)
- Cerkev (A151)
- Institucije (A152)
- Varne hiše (G2)
- Nevladne organizacije (G3, F58)
- Anonimni telefon (G20)
- Tožilstvo (G19)
- Društvo varnega zavetja (G22)
- Institucije za pomoč (G36)
- Vodja policijskega okoliša (E68)

4.2. Ukrepi, naloge, odzivi institucij

- Odzivnost (A25)
- Multidisciplinarni tim (A45)
- Pomoč (A21)
- Pregon po uradni dolžnosti (A106)
- Prepoved približevanja (G25, E53)
- Pripor (G28)
- Kaznovanje povzročitelja (H29b)
- Stopnjevanje ukrepov (E51)
- Opozorilo (E52)
- Privedba k sodniku (E54)
- Upoštevanje predkaznovanosti (E55)
- Preverjanje okoliščin (E12)
- Zbiranje obvestil (E13)
- Dokazovanje podrejenosti (E14)
- Ukrepanje (E15)

4.3. Obseg izobraževanja

- Ni bilo veliko teh tem (A64)

- Zapostavljenost tematike (A65)
- Eno predavanje o starih ljudeh (B25)
- Kar nekaj izobraževanj (C12)
- Izobraževanja so (F14)
- Niso obvezna (F15)
- Stalno izobraževanje (E16)
- Večdnevna izobraževanja v okviru službe (E17)

4.4. Oblike izobraževanja

- Predavanja (A139, B23, D12, F53)
- Delavnice (A140, D13, F16)
- Delavnica o komunikaciji (B24)
- Izvedba predavanj o nasilju (E18)
- Multidisciplinarnost izobraževanja (E19)

4.5. Načini izobraževanja

- Socialna zbornica Slovenije (A62)
- Skupnost centrov za socialno delo (A63)

4.6. Manko znanja

- Področje razumevanja starih ljudi (A66)
- Znanje o staranju (A67)
- O boleznih (A68)
- O skrbi za starega človeka (A135)
- Kaj po vrnitvi iz bolnišnice (A136)
- Starostne spremembe (A137)
- Škodovanje iz neznanja (A138)
- Komunikacijske veščine (B26)
- Postavljanje pravih vprašanj (B27)
- Pravilna reakcija (B28)
- Družbi primanjkuje znanja (C14)
- Spoznati druge oblike nasilja (D22)
- Reševanje nasilja (D23)
- Več znanja o postopkih varovanja in hitrem ukrepanju (F17)
- Več znanja o zakonodaji (F18)

4.7. Povezovanje in sodelovanje strokovnih služb

- Premalo sodelovanja z zdravstvom (A49, A144)
- Dobro sodelovanje (A142, A143, B72)
- Pomanjkljivosti sodelovanja ni (B73)
- Odlično sodelovanje s koordinatorico obravnave v skupnosti (B74)
- Ustrezno sodelovanje (D41)
- Vzpostavljeno medinstitucionalno sodelovanje (F55)
- Pomanjkljivosti sodelovanja institucij (F56)

- Neustreznost sodelovanja (F57)
- Pomembnost celovitega pristopa (E97)
- Pomembnost multidisciplinarnosti (E98)
- Uspešnost skupnega delovanja (E99, E73)
- Dobro sodelovanje CSD in policije (E69)
- Stik s šolami (E70, E74)

4.8. Ustreznost zakonodaje

- Zakonodaja je dokaj v redu (A166)
- Sistemska urejenost stvari (E89)
- Pomanjkljivosti so vidne na terenu (E90)
- Pomanjkljivosti zakonodaje (E91, E92, E93)
- Zakonodaja je urejena (E87)
- Poseben člen o nasilju v domačem okolju (E88)

5. Omejitve pri reševanju primerov

5.1. Neustreznost pomoči

- Nimajo se kam umakniti (A38, B22)
- Kako zagotoviti pomoč (A115)
- Povzročitelje edini skrbnik (A116)
- Pomanjkanje oblik pomoči (A132)
- Odpoved postopku s strani žrtve (F11)
- Odklonitev spremembe bivališča (F12, F13)

5.2. Neustreznost zakonodaje

- Omejene pristojnosti institucij (C70)
- Neustreznost obstoječe zakonodaje (C74)
- Zakonodaja ni ustrezna (G26)
- Neustrezni zakonodajni postopki prijave nasilja (F64)
- Poenostavljenost zakonodaje (F19)

5.3. Ovire pri žrtvi

- Kršitve prepovedi približevanja (A53, A54, A55)
- Težko se odločajo za spremembe (A112)
- Težave z nadomestnim bivališčem (B20, B21)
- Pomanjkanje vztrajanja žrtve v postopku (B30, E61, E83)
- Prevelika potrpežljivost žrtve (B31)
- Prevelika toleranca žrtev (C55)
- Prekinitev sodelovanja žrtve (E46)
- Minimaliziranje nasilja žrtve (E48)
- Nepripravljenost iti v dom (E81)

5.4. Ovire pri povzročitelju

- Neprevzemanje odgovornosti za nasilno vedenje (A106)

- Nasilnež se noče spremeniti (A107)
- Nepriznavanje dejanja (D36, H18b)

5.5. Druge ovire

- Ustrezna služba (E79)
- Kam z ostarelimi osumljenci (E84, E85)
- Omejene možnosti za pomoč (A133)
- Zdravniki in patronažna služba ne prijavijo (A80)
- Premalo sredstev za pomoč (E80)
- Neukrepanje institucij (B19, B55, C50, C69)
- Neustrezno ukrepanje strokovnih služb (B56)
- Ogromno administracije (B80)
- Ogromno birokracije (B81)
- Premalo ostra reakcija sodstva (G27)
- Premalo operativnosti (G31)
- Zaupnik zagovornik starejše osebe manjka (E82)
- Dolgotrajnost postopkov (H27b, H29b)
- Neodzivnost tistih, ki opazijo nasilje (H41b)
- Nedelujoča socialna mreža (E86)

6. Odnos do nasilja

6.1. Odziv žrtve na nasilje

- Prijava nasilja kot odgovor povzročitelju (A120)
- O nedopustnosti nasilja (A121)
- O neopravičljivosti (A122)
- O kaznivosti (A123)
- Normalizacija nasilja (C58)

6.2. Odziv družbe na nasilje

- Pomembnost prijavljanja nasilja (A117, E96)
- Družba mora dati sporočilo o nesprejemljivosti nasilja (A61)
- Zdravniki in patronažna služba ne prijavijo (A80)
- Premalo pozornosti skupnosti (A134, B68, C60, D39)
- Objave v medijih (B50)
- Resnost problematike obstaja (B66, C59, D38, E62, E63)
- Popolno pomanjkanje pozornosti skupnosti (B69)
- Neukrepanje drugih (C34)
- Prevelika toleranca do nasilja (C44, C54)
- Ženske so rade žrtve (C56)
- Neukvarjanje z ozaveščanjem javnosti (C64)
- Prostor za izboljšave obstaja (G24)
- Okolica ne govori o nasilju (G33)

- Izogibanje sosedov (H9a)
- Toleriranje nasilja s strani sosedov (H10a)
- Tabu spolnega nasilja (F31)
- Ni ozaveščanja v zdravstvu (F54)
- Policija se več posveča nasilju in njegovemu reševanju (E64)
- Vmešavanje v zadeve drugih (E25)

6.3. Ozaveščanje

- Nacionalna konferenca o preprečevanju trpinčenja starih ljudi (A141)
- Ozaveščanje (A129, C72, F47, F65, G34)
- O nesprejemljivosti nasilja (A130)
- Predavanje za lokalno skupnost (B70)
- Pozitivni primeri v javnosti (B61)
- Premalo informacij o temi (C43)
- Preventiva (D37)
- Mediji (F48, E44)
- Akcija Ne pozabite na varnost (E65)
- Plakati (E66)
- Splet (E68)
- Službe za delo s starimi ljudmi (F49)
- Kanali informiranja (F50)

7. Predlogi za izboljšanje

- Krizne namestitve (A155)
- Dostopnost (A156)
- Varen umik (A157)
- Bivanje v domačem okolju (A158)
- Dnevno varstvo (A159)
- Hitre tipke (A159)
- Večja razpršenost pomoči (A160)
- Pomoč ne glede na kraj bivanja (A161)
- Ozaveščanje o nasilju (A168)
- Skrb za stare ljudi (A169)
- Skrb za njihove potrebe (A170)
- Vzpostavitev mreže pomoči (G41)
- Varovana stanovanja za stare ljudi (G42)
- Delo s storilci (G43)
- Obvezno izobraževanje povzročiteljev (G44)
- Poučiti ljudi o njihovih možnostih (B82)
- Izobraževanje/informiranje mlajših (B83, C77, D47, G45, G46)
- Večja medijska izpostavljenost teme (B84, D49, D50, D51)

- Ozaveščanje (C53, D48)
- Višje kazni za povzročitelje nasilja (C75)
- Spletno ozaveščanje (G13)
- Ozaveščanje prek plakatov (G14)
- Več sredstev za ozaveščanje (C76)
- Prepoznavanje vzorcev delovanja povzročiteljev (C78)
- Boljše obveščanje (D46)
- Tedensko kroženje informacij o pomoči (G15)
- Stalno kroženje informacij o pomoči (G16)
- Ustanova za nasilje (H39b)
- 24-urna dosegljivost pomoči (H40b)
- Večja odzivnost tistih, ki opazijo nasilje (H41b)
- Krovni varuh (F59)
- Krovna institucija (F60)
- Boljši pogoji življenja (F66)
- Popraviti zdravstvene normative (F67)